
Kunst en cultuur aan de universiteit, meer dan leuk alleen

Masterscriptie kunstbeleid en mecenaat

Sanne Immens s0721670

sanne-immens@live.nl

Begeleider: Dr. H. van den Braber

Tweede lezer: Dr. E.M. van Meerkerk

23 december 2015

Drie casestudy's naar de functies van extracurriculaire kunst, cultuur en intellectuele verdieping aan de Nederlandse universiteiten

FIGUUR 1. LEDEN VAN DE MUZIEKKOMMISSIE VERZORGEN DE TECHNIEK VAN HET OPTREDEN VAN VLAGGENSCHIP IN HET CULTURCAFÉ, NIJMEGEN 13 OKTOBER 2015, FOTOGRAAF: MARJOLEIN VAN DIEJEN

Radboud Universiteit

Summary

This thesis focuses on the functions that cultural institutions affiliated with Dutch universities have. An answer is sought for the main question: ‘What functions do these institutions have and how do they relate to the policymakers’ goals?’ A classification of eight functions is made. The classification is based on theoretical literature and three case studies: Cultuur op de Campus, affiliated with the Radboud University, Studium Generale, affiliated with the Technical University Eindhoven and CREA, affiliated with the University of Amsterdam. When referring to the sources of these functions, distinction is made between the theoretical literature, official policy documents, qualitative interviews with policymakers, qualitative interviews with students and a study of the organisations’ practices and cultural program.

Theoretical literature is the basis for the classification of functions. The main literary sources are Martha Nussbaum’s Not for Profit (2010) and Katherine Preston Keeney’s research Encouraging the Arts through Higher Education Institutions: Arts Policy Implementation in Virginia (2014). Their insights led me to a vast field of theoretical literature concerning a wide range of ideas about subjects such as creativity and Bildung. These ideas are discussed in the first chapter.

The classification of functions discussed in the first chapter is the fundament for the practical research on the case studies. The functions I found in literature are each compared to the functions I found in the case studies. When functions are absent in certain sources explanations are proposed. The cases are each discussed in a different chapter. The second chapter is dedicated to CREA, the third chapter is dedicated to SG and the fourth chapter is dedicated to Cultuur op de Campus.

All three institutions are found to use arts and culture as a supplement to the students’ regular education and as a means to shape the students’ development. Several discrepancies between the presence or absence of different functions in several sources in all three case studies are discussed and explanations are proposed. Based on this discussion suggestions are made to improve the functionality of cultural institutions affiliated with Dutch universities.

Inhoud

Summary.....	1
Inhoud	3
Inleiding.....	7
Aanleiding.....	7
Onderzoeksmethode.....	8
Onderzoeksvraag.....	9
Case-study's.....	9
Methode.....	10
Geschiedenis van opvattingen over de vormende rol van universiteiten en de plek van kunst en cultuur hierbinnen.....	11
Hoofdstuk 1. Functies van culturele activiteiten aan de universiteit	17
Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit.....	18
Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit.....	20
Functie 3. Sociale katalysator van de campus.....	21
Functie 4. Creativiteit op de universiteit.....	22
Functie 5. Cultuureducatie	25
Functie 6. <i>Education for democracy</i>	27
Functie 7. Bildung van de student.....	29
Functie 8. Kunst bevordert wetenschap	30
Conclusie	31
Hoofdstuk 2. Casus: CREA.....	33
CREA in vogelvlucht.....	33
De functies van CREA.....	36
Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit.....	36
Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit.....	38
Functie 3. Sociale katalysator van de campus.....	40
Functie 4. Creativiteit op de universiteit.....	41
Functie 5. Cultuureducatie	43
Functie 6. <i>Education for democracy</i>	45
Functie 7. Bildung van de student.....	46
Functie 8. Kunst bevordert wetenschap	47
Conclusie	48

Hoofdstuk 3. Casus: Studium Generale Eindhoven.....	51
Studium Generale in vogelvlucht	51
De functies van Studium Generale	54
Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit.....	55
Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit.....	57
Functie 3. Sociale katalysator van de campus	59
Functie 4. Creativiteit op de universiteit	60
Functie 5. Cultuureducatie	62
Functie 6. <i>Education for democracy</i>	65
Functie 7. Bildung van de student	67
Functie 8. Kunst bevordert wetenschap	69
Conclusie	70
Hoofdstuk 4. Casus: Cultuur op de Campus.....	73
Cultuur op de Campus in vogelvlucht	73
De functies van Cultuur op de Campus	77
Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit.....	78
Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit.....	80
Functie 3. Sociale katalysator van de campus	82
Functie 4. Creativiteit op de universiteit	84
Functie 5. Cultuureducatie	86
Functie 6. <i>Education for democracy</i>	87
Functie 7. Bildung van de student	89
Functie 8. Kunst bevordert wetenschap	91
Conclusie	91
Conclusie.....	95
CREA	96
Studium Generale.....	96
Cultuur op de Campus	97
Evaluatie van de functieclassificatie.....	97
Voorstellen voor verder onderzoek	98
Bibliografie.....	99
Secundair	99
Primair	100

Bijlage 1. Aanbevelingen voor beleidsmakers	105
Bijlage 2. Interview met Carlo van Munster	107
Bijlage 3. Interview met Lucas Asselbergs.....	115
Bijlage 4. Interview met Ariane Vervoorn	121
Bijlage 5. Interview met Linda van der Pol	127
Bijlage 6. Interviewvragen culturele instellingen gelieerd aan een universiteit	135
Bijlage 7. Studenteninterviews UvA.....	137
Bijlage 8. Studenteninterviews TU/e	141
Bijlage 9. Studenteninterviews RU.....	145
Bijlage 10. Interviewvragen studenten	149

Inleiding

Culturele instellingen zijn van waarde voor universiteiten. Dat komt tot uiting in de praktijk, het beleid en in de theorie. De manier waarop ze van waarde zijn en waarom dat zo is staan beschreven in deze scriptie. In deze inleiding zal ik uitleggen hoe ik bij het onderwerp terecht ben gekomen en waarom het relevant is. Ik zal daarna de onderzoeksmethode beschrijven aan de hand van de opzet en uiteindelijk kort ingaan op de geschiedenis van kunst en cultuur aan de universiteit sinds 1876.

Aanleiding

In het collegejaar 2013-2014 ben ik als PR-medewerker en theaterprogrammeur actief geweest in het bestuurlijke studentenleven.¹ Dit vruchtbare jaar bracht me behalve bestuurlijke vaardigheden ook een kijkje achter de schermen van een culturele organisatie. Ik merkte dat de culturele activiteiten op verschillende niveaus een bijdrage leveren aan alle betrokkenen, maar ik merkte ook dat er verschillende verwachtingen waren. Kwesties betreffende de inhoud, evenals de vorm van de programmering passeerden de revue. De universitaire medewerkers, met wie we een tweewekelijkse vergadering hielden, hadden bovendien ook nog hun eigen ideeën over de programmering. Er werd belang gehecht aan de nieuwswaardigheid (door de communicatiemedewerker), de culturele verbreding van het publiek (door de cultuuraanjager) en aan de verwantschap tussen kunst en wetenschap (door de programma- en productiemedewerker).

Zonder ons hier constant ten volle van bewust te zijn, hadden we invloed op het functioneren van de universiteit. We boden recreatie en een plek waar mensen elkaar konden ontmoeten buiten de collegezalen, maar we boden ook reflectie middels de onderwerpen van zowel de films, het theater als de exposities. We programmeerden bijvoorbeeld een cabaretduo², dat commentaar leverde op de huidige maatschappij waarin de media een grote rol heeft en waarin alles snel gaat en afstanden razendsnel worden overbrugd. Deze reflectie werd soms actief gestimuleerd door bijvoorbeeld een voor- of nagesprek,³ maar vaak bood de programmering op zich al stof tot nadenken, of stond het op een andere manier stevig op zichzelf.

We mengden ons halverwege het bestuursjaar met een groep studentbestuurders, die zich bezighield met een lobby ter verbetering van de culturele faciliteiten.⁴ Ik kwam erachter dat er aan

¹ Ik was van augustus 2013 tot en met augustus 2014 bestuurlijk PR-medewerker on-line en off-line en ik was voorzitter van de theatercommissie bij de SPC (studentenprogrammeringscommissie) van Cultuur op de Campus aan de Radboud Universiteit. Ik was daarmee deel van het dagelijks bestuur, maar ook actief als uitvoerend commissielid.

² Op donderdag 28 november 2013 was de voorstelling 'Een komische verfrissing' van De Partizanen te zien in de Rode Laars.

³ Op 23 januari 2014 kwam classicus Maarten De Pourcq om een nagesprek te voeren met de dansers van Duda Paiva over de interpretatie van mythologische figuren.

⁴ We publiceerden: Immens, Sanne, Lobik, Jasmijn. (2014) 'Meer ruimte voor Cultuur op de Campus', in: ANS, maart: 7. (Zie ook: <http://www.ans-online.nl/blog/ingezonden-meer-ruimte-voor-cultuur-op-de-campus>).

onze universiteit bij de invulling van het culturele programma een grote, en leerzame, rol is weggelegd voor de studenten. Het overgrote deel van het culturele programma wordt verzorgd door een jaarlijks verse groep van 26 studenten die ongeveer zes tot tien activiteiten per maand verzorgen. Tegelijkertijd is de culturele functie ondergeschikt als het gaat om de faciliteiten. Het podium voor muziek, het CultuurCafé, is meer een café dan een podium, theaterzaal de Rode Laars is meer een lokaal dan een theaterzaal en filmzaal CC3 is meer een collegezaal dan een filmzaal. De lobby leidde aan het einde van afgelopen studiejaar tot een werkgroep, voorgezeten door de rector zelf, die de culturele faciliteiten op de Radboud Universiteit onder de loep zou nemen.

Tijdens mijn verkenning van cultuur op de Nederlandse Universiteiten kwam ik erachter dat vrijwel alle universiteiten op uiteenlopende manieren met culturele programmering en voorzieningen omgaan. Ik begon me af te vragen waarom de verschillen zo groot zijn en waarom er eigenlijk zo ongeveer alle universiteiten een plek bieden aan kunst en cultuur. Deze vragen prikkelden me voor langere tijd en leidden tot dit onderzoek naar de functies van culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten.

Tijdens het literatuuronderzoek kwam ik erachter dat de gedachte dat culturele vorming in het onderwijs en aan de universiteit niet nieuw is. Ik trof bijvoorbeeld regelmatig verwijzingen naar Herbert Read's werk *Education through Art* (1943), waarin hij uiteenzet hoe de begrippen kunst en educatie volgens hem onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.⁵ Ik kwam het boek *The Use of Imagination* (1964) van William Walsh tegen, waarin gedetailleerd wordt beschreven hoe literatuur een belangrijke rol kan hebben bij de vorming van kinderen in het onderwijs.⁶ Er zijn allerlei boeken en teksten uit de afgelopen eeuw te vinden die op dezelfde wijze kunst en cultuur in het kader van vorming en onderwijs verdedigen. Deze gaan dan over beeldende kunst, muziek, theater of zoals bij William Walsh over literatuur. Theoretische ideeën ga ik in deze scriptie naast de praktijk leggen. Door middel van praktijkonderzoek hoop ik te achterhalen of en op welke manier de theoretische ideeën een plek krijgen in de praktijk van extracurriculaire kunst en culturele activiteiten aan de universiteit.

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek worden de functies onderzocht van de huidige culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten. De doelstellingen van de beleidsmakers van de universiteiten en van de culturele instellingen gelieerd aan deze universiteiten bepalen de strategieën en daarmee de uiteindelijke functies van de instellingen.

⁵ Dekeyser, B. (red.) (2010) *Education through Art: Kunst- en cultuureducatie als motor van het leren*. Antwerpen, Apeldoorn: Garant: 7.

⁶ Walsh, William. (1964) *The Use of Imagination. Educational Thought and the Literary Mind*. Londen: Chatto & Windus.

Onderzoeksvraag

Komen de doelstellingen van de culturele instellingen gelieerd aan universiteiten overeen met functie die ze hebben?

Om hier een antwoord op te vinden zal ik ten eerste proberen een antwoord te vinden op de volgende vragen:

- Wat zijn in theorie de functies die culturele instellingen gelieerd aan universiteiten kunnen hebben? (Hoofdstuk 1)
- Welk beleid voeren deze culturele instellingen en welke doelstellingen hanteren ze hierbij? (Hoofdstuk 2, 3 en 4)
- Bestaan er discrepanties tussen de doelen en de praktische implementatie van de culturele instellingen die gelieerd zijn aan universiteiten? Wat zijn deze discrepanties? Wanneer onwenselijk, hoe kunnen deze discrepanties voorkomen worden? (Hoofdstuk 2, 3 en 4)

Case-study's

Drie verschillende culturele instellingen, die zijn gelieerd aan een universiteit, worden ingezet als object van onderzoek. De instellingen verschillen onderling op diverse vlakken, en representeren samen de verschillende culturele instellingen, die gelieerd zijn aan een universiteit, in Nederland. Het gaat om CREA van de Universiteit van Amsterdam, Cultuur op de Campus van de Radboud Universiteit en Studium Generale van de Technische Universiteit Eindhoven.

CREA is een instelling met ontzettend veel facetten: het verzorgt de huisvesting van veel studentenverenigingen, organiseert veel creatieve cursussen en culturele workshops en een gevarieerd programma. Het is een cultuurcentrum in de breedste zin van het woord, met verschillende podia, repetitieruimtes en kantoren voor studentenverenigingen. De huidige vorm van het centrum bestaat sinds de verhuizing drie jaar geleden.⁷ CREA is interessant vanwege de omvang van het centrum en omdat het zich ondanks de recente verhuizing, schijnbaar gemakkelijk staande houdt, terwijl veel andere culturele initiatieven aan universiteiten juist omvallen de laatste jaren.⁸ CREA wordt geanalyseerd in het tweede hoofdstuk.

⁷ Interview met Carlo van Munster (Amsterdam, 16 juli 2015).

⁸ Zie onder meer de teloorgang van het Laktheater in Leiden, de aanstaande sluiting van de Griffioen van de VU in Amsterdam en de magere opkomst bij het theater aan de TU Twente:

- Braun, Bart. (2012) 'LAKtheater gaat dicht.', in: *Mare*, jg. 7, nr. 38: 1. (Zie ook: <http://www.mareonline.nl/archive/2012/03/07/laktheater-gaat-dicht>).

- Vlekke, Maaike. (2014) 'Cultuurcentrum Griffioen onder grote druk', in: *dichtbij*, <http://www.dichtbij.nl/amstelland/regionaal-nieuws/artikel/3719369/cultuurcentrum-de-griffioen-onder-grote-druk.aspx> (14 augustus 2015).

- S.N. (2014) 'Broodje Cultuur een beetje over de datum', in: *Tubantia*, 24 september 2014.

Studium Generale (SG) is een instelling gelieerd aan de TU/e, die bestaat vanuit het gedachtegoed van het studium generale om het vaste curriculum van de student te verbreden. Een blik op het programma van SG leert dat er relatief veel aandacht besteed wordt aan kunst en cultuur in vergelijking met andere bureaus Studium Generale. Bovendien is de TU/e een technische universiteit en daarom van een ander karakter dan een brede universiteit. SG koos ik als representant van de culturele instellingen gelieerd aan een universiteit voor toegepaste/technische wetenschap en komt aan bod in het derde hoofdstuk.

Cultuur op de Campus is een instelling met een grote bestuurlijke rol voor studenten, een eigenschap die verder alleen herkenbaar is in Groningen.⁹ De grote rol van studenten vormde de belangrijkste reden om Cultuur op de Campus als casus te kiezen. Bovendien is het culturele aanbod op de Radboud Universiteit een nadere beschouwing waard vanwege de verdeeldheid over het belang van een cultureel centrum.¹⁰ Cultuur op de Campus wordt behandeld in het vierde hoofdstuk.

Methode

Een literatuurstudie naar de diverse (mogelijke) functies vormt de theoretische basis van het onderzoek. Dit is uiteengezet in het eerste hoofdstuk. De focus ligt hierbij op de vakgebieden kunstbeleid en cultuureducatie en specifieke theorieën over het belang van kunst, cultuur en de universiteit. Dit zijn interdisciplinaire vakgebieden die theorieën uit onder meer de sociologie, managementwetenschappen, economie en filosofie combineren. De literatuur die ik gebruik heeft als bindende factor dat het iets zegt over mogelijke functies van culturele instellingen gelieerd aan universiteiten, of dat de teksten dienen als bouwsteen in de argumentatie voor deze functies. De dissertatie van Katherine Preston Keeney (2014) vormt hierbij het uitgangspunt.¹¹ Keeney schreef over kunst en cultuur aan hogere onderwijsinstellingen in Virginia. Naar aanleiding van Keeney's bevindingen omtrent de functies van deze culturele instellingen, hierop gebaseerd verder literatuuronderzoek en de hieropvolgend beschreven casusonderzoeken, heb ik de theorie gecategoriseerd aan de hand van de gevonden functies:

- maatschappelijke taak van de universiteit (Keeney);
- reputatie en zichtbaarheid van de universiteit;
- sociale katalysator van de campus;
- creativiteit aan de universiteit (Florida);
- cultuureducatie;

⁹ In Groningen wordt een groot deel van het culturele programma georganiseerd door het culturele studentencentrum USVA.

¹⁰ Knapen, Eveline, Van Veen, Anne. (2015) 'Enerzijds Anderzijds', in: ANS, maart: 26-27. (Zie ook: <http://www.ans-online.nl/papieren-ans/enerzijds-anderzijds-15>).

¹¹ Keeney, K. P. (2014) *Encouraging the Arts through Higher Education Institutions: Arts Policy Implementation in Virginia*. (Dissertatie). Virginia State University, Blacksburg.

- *education for democracy* (Nussbaum);
- Bildung;
- kunst bevordert wetenschap (Fresco).

Middels kwalitatieve halfgestructureerde expertinterviews met de beleidsmakers van CREA, SG, en Cultuur op de Campus verken ik welk(e) doel(en) de instellingen hebben en welke strategieën er worden gehandhaafd om deze doelen te bereiken. Voor de interviews gebruik ik de methode zoals beschreven in het *Basisboek interviewen*.¹² Ik probeer inzicht te krijgen in de doelstellingen van de programmamakers en beleidsmakers middels vragen rondom de visie en het programma. Aan de hand van de vragen komt het gesprek op gang, maar wanneer meer uitleg of verdieping nodig is vraag ik verder. De interviewvragen zijn terug te lezen in bijlage 6.

Middels kwalitatieve halfgestructureerde focusinterviews met studenten aan de UvA, TU/e en de RU verken ik welke doelstellingen de studenten ontwaren wat betreft de culturele instellingen.¹³ Ik probeer er achter te komen wat volgens de studenten de redenen zijn van de universiteit om dit programma aan te bieden. De interviewvragen zijn terug te lezen in bijlage 10.

De in het eerste hoofdstuk gerealiseerde classificatie van functies maakt de bij de interviews gevonden functies en doelstellingen inzichtelijk. De classificatie verschaft een helder inzicht in de samenhang en het onderscheid tussen de verschillende functies. De tabel die is opgesteld naar aanleiding van de classificatie geeft duidelijk weer uit welke bronnen de functie blijken.

Door het literatuuronderzoek, het onderzochte beleid en de uiteindelijke praktische uitvoering van de instellingen te vergelijken beantwoord ik de vraag of er discrepanties zijn tussen de functies en de doelen. Ik onderzoek of de universitaire beleidsmakers de positieve effecten van culturele instellingen herkennen en of de doelstellingen van de beleidsmakers herkenbaar zijn in het programma en voor de studenten. De positieve 'spin-off' van de doelstellingen wordt benoemd, evenals de discrepantie tussen de doelstellingen en de strategieën. Ook heb ik in de eerste bijlage een leesgids toegevoegd voor professionals van de culturele instellingen en universiteiten.

Geschiedenis van opvattingen over de vormende rol van universiteiten en de plek van kunst en cultuur hierbinnen

Al zoekende naar literatuur uit het veld van het kunstbeleid en de cultuureducatie kwam ik erachter dat er nog maar weinig onderzoek is gedaan naar culturele instellingen gelieerd aan universiteiten of hogescholen. Dat is verwonderlijk, omdat universiteiten van oudsher een plek bieden aan de

¹² Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff.

¹³ Volgens dezelfde methode.

kunsten.¹⁴ Ook tegenwoordig bieden vrijwel alle universiteiten culturele verdieping in de vorm van een culturele programmering, workshops, cursussen en/of lezingen op het gebied van cultuur aan.

De rol van de universiteit kan vanuit verschillende perspectieven worden bekeken. Om deze uiteenlopende opvattingen te illustreren zal ik hier twee gechargeerde voorbeelden geven. Wanneer een universiteit beschouwd wordt als een plek waar uitsluitend wetenschap wordt bedreven, dan lijkt het verband met de kunsten wellicht vergezocht. Professoren worden dan beschouwd als wachters van een ivoren toren en cultuur kan hierbij slechts afleiden van het doel: het doen van onderzoek. Een geheel andere opvatting hebben voorstanders van de universiteit als plek waar studenten een vorming of een zogenaamde 'Bildung' doorlopen. In dit geval is de universiteit een plek waar studenten worden opgeleid tot reflecterende wereldburgers, die met beide benen op de grond staan en die begrip hebben van wat er om hen heen gebeurt. Culturele activiteiten helpen de inzichten van de studenten te ontplooien en verschaffen een beter begrip van de wereld. Discussies rond de rol van universiteiten hebben meestal te maken met verschillende opvattingen van wat een universiteit behoort te zijn.

Een kentering in het beeld van universiteiten vond in Nederland plaats in 1876. Tot dat jaar was de universiteit een hogere onderwijsinstelling waar studenten heen gingen voor een brede, klassieke persoonlijkheidsvormende opleiding. In 1876 ging 'de Wet op het Hooger Onderwijs' in, die bepaalde dat studenten moesten worden gevormd tot zelfstandige beoefenaars van de wetenschap. Dit had radicale gevolgen voor de manier waarop de universiteit georganiseerd was. De universiteit veranderde van een school voor een algemene (letterlijk universele) opleiding in een centrum voor wetenschappelijk onderzoek; de professor veranderde van morele leidsman in een wetenschappelijk specialist. De universiteit werd hierdoor voornamelijk een plek voor wetenschap en de brede, algemene opleidingen maakten in de loop van de decennia plaats voor een scala aan gespecialiseerde opleidingen.¹⁵ Deze vorm hebben universiteiten sindsdien aangehouden.

Gedurende de twintigste eeuw zijn er verschillende momenten geweest waarop de rol van de universiteit ter discussie stond. Onder meer de vraag in hoeverre universiteiten een rol zouden moeten spelen in de vorming (Bildung) van studenten is een terugkerend punt van discussie. Een gebeurtenis die de discussie rond de rol van kunst en cultuur op de universiteit en de vormende waarde ervan illustreert is het ontstaan van het studium generale. Het idee hiervoor stamt uit het interbellum, toen er discussies waren rond de vraag of universiteiten de studenten niet te specialistisch opleidden. Pedagoog Philip Kohnstamm mengde zich in 1919 in het debat en hij stelde dat universiteiten een driedelig doel hebben, waarvan de laatste was vergeten. Hij vermoedde dat

¹⁴ Bishop, S., Kavanagh, K., Palit, M. (2010) 'The Role of Performing Arts Centers: A Case for the City University of New York', in *The International Journal of Learning*. Vol. 17, ed. 8: 473.

¹⁵ Dorsman, L.J., Knegtemans, P. J. (Red.) (2006) 'Verantwoording', in: *Universitaire vormingsidealen. De Nederlandse universiteiten sedert 1876*. Hilversum: Verloren: 7-8.

dankzij het laatnegentiende-eeuwse positivisme de eerste twee doelen (opleiding tot wetenschappelijk onderzoek en tot de beroepsuitoefening) het derde doel overschaduwde. Het derde doel van de universiteit was volgens hem dat deze haar studenten inleidt tot 'cultuur en volk'. Jurist J.C. van Oven pleitte voor studenten die zochten naar een vorming van de geest, waarbij onbaatzuchtigheid volgens hem van groot belang was.¹⁶

Een oplossing werd enkele decennia later gevonden in het idee van het studium generale: een algemeen vakkenpakket naast de gespecialiseerde vakken van de eigen studie. De grootste bekendheid verwierf het idee middels het pamflet uit 1945 door zes Groningse hoogleraren. Zij pleitten voor een bredere studie en minder vakspecialisatie zodat studenten niet langer werden opgeleid tot 'zoogenaamde intellectuelen', die 'behalve hun vak, heelemaal niets weten, en die zich niet eens in fatsoenlijk gezelschap als beschaafd mensch kunnen gedragen.'¹⁷

In 1946 werd de Staatscommissie tot Reorganisatie van het Hooger Onderwijs ingericht, die wees op het belang van vorming. Hoe het studium generale hieraan precies zou moeten bijdragen en hoe dit precies vormgegeven moest worden bleef onduidelijk, maar de term werd breed opgepikt. Op de meeste universiteiten en sommige hogescholen ontstond een studium generale. De grootte en de invloed van deze organisaties verschilde erg. In de wet werd vastgelegd dat het studium generale tot het universitair onderwijs behoorde en dat het facultatief als tentamenvak kon dienen.¹⁸

Het idee van een studium generale als verbindende factor tussen de diverse wetenschappelijke disciplines staat niet op zich. De verbinding tussen de verschillende opleidingen is vaker punt van discussie. In de jaren 1950 trachtte de Algemene Nederlandse Vereniging voor Wijsbegeerte een Interfaculteit op te richten. Dat zou een faculteit voor filosofie moeten zijn, waar studenten van alle richtingen aan deel zouden nemen. Filosofie zou een algemene vorming betreffen die de samenhang tussen de wetenschappen zichtbaar maakte. Waarom de Interfaculteit nooit in de beoogde vorm is doorgezet heeft volgens te maken met verschillende ontwikkelingen in de academische wereld, waaronder de afsplitsing van de indertijd nieuwe vakgebieden politicologie, psychologie en sociologie. De Interfaculteit ontwikkelde zich tot zelfstandige faculteit en werd

¹⁶ Dorsman, Leen. (2005) 'Studium Generale: een mislukte doorbraak (1945-1960)', in: *Universitaire vormingsidealen. De Nederlandse universiteiten sedert 1876*. (Dorsman, L.J., Kneegtemans, P. J. red.) Hilversum: Verloren: 55-68.

¹⁷ Brouwer, J.H., Corput, J.G. van der, Dirken, M.N.J., Leeuw, G. van der, Pot, C.W. van der, Sirks, M.J. (1945) *De vernieuwing der universiteit*. Groningen: Wolters.

¹⁸ Dorsman, Leen. (2005) 'Studium Generale: een mislukte doorbraak (1945-1960)', in: *Universitaire vormingsidealen. De Nederlandse universiteiten sedert 1876*. (Dorsman, L.J., Kneegtemans, P. J. red.) Hilversum: Verloren: 55-68.

omgedoopt tot faculteit filosofie.¹⁹ Hoe kunst en cultuur op een dergelijke manier ook een algemeen vormende eigenschap kan hebben zal ik beschrijven in het eerste hoofdstuk.

In de laatste decennia is het idee van Bildung nog verder komen te staan van universiteiten. Voornamelijk de omvang van de meeste universiteiten is toegenomen. Door de globalisering hebben universiteiten een sterker internationaal karakter gekregen. Er zijn stemmen die beweren dat er hierdoor te veel nadruk is komen te liggen op het onderzoek ten koste van het onderwijs.²⁰ Bovendien is de competitie tussen wetenschappers groot: ze worden door het systeem gedwongen om zich te focussen op geld en efficiëntie ten koste van de andere taken.²¹ Een ander punt van kritiek is dat de universiteit steeds meer onafhankelijkheid verliest. Vaak is een van de vereisten van nieuw onderzoek dat het van maatschappelijk belang is. Sprekend voor deze kritiek is dat bijna negentig procent van het grootste Europese fonds voor onderzoek, bestemd is voor toegepast onderzoek voor de industrie en de overheid.²² De verantwoordelijkheid van de financiering van universiteiten komt hierdoor bij bedrijven te liggen, die niet zonder meer belang hebben bij een brede vorming van studenten.

Dat de discussies rond de vormende rol van universiteiten nog altijd een rol spelen wordt duidelijk wanneer we kijken naar de vele beleidsteksten. Vaak wordt Bildung als een van de belangrijke taken van scholen en universiteiten genoemd. Zelfs in een recentelijk advies van de Onderwijsraad wordt er veel aandacht besteed aan het klassieke Bildungsideaal.²³ En evenals dat er indertijd werd teruggegrepen naar de tijd dat de specialisatie van de studies nog niet zo groot was en de studenten nog breed gevormd werden, wordt er tegenwoordig regelmatig teruggegrepen naar de jaren '50 en '60 toen de universiteit nog een institutie was die 'onze beschaving vertegenwoordigde'.²⁴

Behalve in de beleidsteksten leeft de discussie omtrent vorming ook onder studenten. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is de bezetting van het Bungehuis door studenten van de UvA. Naast een pleidooi voor meer transparantie in het universitaire bestuur, hielden zij een pleidooi tegen het rendementsdenken van de bestuurders. Wat dit rendementsdenken precies inhoudt verschilt van persoon tot persoon, maar wat het volgens de protesterende student zo kwalijk maakte was het idee

¹⁹ Krop, Henri. (2005) 'Laat de universiteit meer dan een vakschool zijn. Het pleidooi voor een Centrale Interfaculteit', in: *Universitaire vormingsidealen. De Nederlandse universiteiten sedert 1876*. Hilversum: Verloren: 39-54.

²⁰ Verbrugge, Ad, Baardewijk, van, Jelle. (2014) 'De academie ter discussie', in: *Waar toe is de universiteit op aarde?* (Verbrugge, A. Baardewijk, van, J. red.) Amsterdam: Boom: 7.

²¹ Verbrugge, Ad, Baardewijk, van, Jelle. (2014) 'De academie ter discussie', in: *Waar toe is de universiteit op aarde?* (Verbrugge, A. Baardewijk, van, J. red.) Amsterdam: Boom: 7.

²² Engelen, Ewald. (2014) 'Welkom in Filistina', in: *Waar toe is de universiteit op aarde?* (Verbrugge, A. Baardewijk, van, J. red.) Amsterdam: Boom: 89.

²³ Onderwijsraad. (2010) *Onderwijs vormt*. Den Haag: Onderwijsraad.

²⁴ Bransen, Jan. (2014) 'Tijden veranderen', column in: *Radboud Magazine* 42. Jg. 11. Nijmegen: Radboud Universiteit.

dat datgene wat zich niet in cijfers laat vangen het kwetsbaarste is voor bestuurders die slechts denken in rendement: veelal de eigenschappen van het universitaire onderwijs die maken dat het bijdraagt aan de vorming van de student.²⁵

²⁵ Thomas, Casper. (2015) 'De mens met beperkte doelen. Het anti-rendementsentiment', in: *De Groene Amsterdammer*, <https://www.groene.nl/artikel/de-mens-met-beperkte-doelen> (14 augustus 2015).

Hoofdstuk 1. Functies van culturele activiteiten aan de universiteit

In dit hoofdstuk stel ik een zo compleet mogelijk overzicht voor van functies die culturele instellingen aan universiteiten hebben. Dat doe ik op basis van literatuuronderzoek van zowel theoretische teksten als officiële beleidsteksten van de onderzochte instellingen, interviews met beleidsmakers en studenten en een analyse van de praktijk van de instellingen. Theoretische ideeën betreffende deze functies werk ik uit, onder meer aan de hand van literatuur van Martha Nussbaum, Louise Fresco, Richard Florida en Katherine Keeney.

Voordat ik verder ga met het beschrijven van de functies wil ik onderstaande tabel voorleggen. De tabel wijst vooruit naar het onderzoek dat ik deed en vormt de basis van mijn argumentatie in de gehele scriptie. De tabel laat zien welke functies van culturele instellingen aan universiteiten ik heb gevonden en uit welke bron deze functies afkomstig zijn. Uit de eerste kolom (theorie) is af te lezen dat ik over alle functies in meer of mindere mate theoretische ideeën heb gevonden. Dat is relevant voor dit eerste hoofdstuk; hierin worden de functies gedefinieerd en ingekaderd en er wordt beschreven welke theoretische ideeën erover bestaan. In de kolom 'beleidstekst' geef ik aan of de functie blijkt uit een officiële beleidstekst van de culturele instelling, in de kolom 'interview beleidsmakers' geef ik aan of de functie wordt herkend door de geïnterviewde beleidsmakers, de kolom 'praktijk en programma' geeft aan of de functie herkenbaar is uit het programma en de kolom 'interview studenten' geeft aan of de functie wordt herkend door de geïnterviewde studenten.

Uit de tabel valt af te lezen dat niet alle functies in alle bronnen herkenbaar zijn. In de volgende hoofdstukken bespreek ik per casus hoe de functies herkenbaar zijn in de verschillende bronnen en stel ik verklaringen voor, voor de afwezigheid van functies in bronnen.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X	X		X	X
2a	Reputatie van de universiteit	X		X	X	X
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X	X	X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X	X	X	X	
5	Cultuureducatie	X		X	X	X
6	<i>Education for democracy</i>	X	X	X	X	
7	Bildung	X	X	X	X	X
8	Kunst bevordert wetenschap	X		X	X	

TABEL 1. ZICHTBAARHEID VAN FUNCTIES VAN CULTURELE INSTELLINGEN VAN NEDERLANDSE UNIVERSITEITEN

Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit

De eerste functie betreft de bijdrage die culturele instellingen gelieerd aan universiteiten leveren aan de maatschappelijke taak van de universiteit. Deze functie vond ik in de recente dissertatie van Katherine Preston Keeney (2014) over de rol van openbare hogere onderwijsinstellingen in het kunstbeleid op staatsniveau in Virginia, USA.²⁶ Het is het enige onderzoek van proportie met als onderwerp kunst en cultuur aan hogere onderwijsinstellingen en het biedt ondanks de situering in Amerika een aantal praktische aanknopingspunten.

Keeney ontdekt dat de beleidsmakers van de openbare hogere onderwijsinstellingen in Virginia voornamelijk investeren in extracurriculaire kunst om prestige te verwerven, maar ook om taken van openbare dienstverlening te vervullen.²⁷ Alhoewel niet zo expliciet als in de Verenigde Staten, bestaan er in Nederland ook ideeën over de verantwoordelijkheid van de universiteit ten opzichte van de maatschappij. Voor een beter inzicht in wat deze bijdrage in kan houden beschrijf ik hier hoe Keeney deze 'public service' invult. Zij stelt dat de productie en consumptie van kunst op hogere onderwijsinstellingen zowel ten goede komt aan de academische als de plaatselijke bevolking. Haar bevinding wordt ondersteund door praktijkdeskundige Jerrold Ross, voormalig voorzitter van de afdeling voor kunst en kunsteducatie aan de Universiteit van New York. Hij beschreef de mogelijkheid tot verrijking van de lokale bevolking al enkele decennia terug: 'These are the days [...] when it has been the norm rather than the exception to establish mutually beneficial arrangements between institutions of higher education and their communities.'²⁸

18

Een verkennend praktijkonderzoek van Pollak, Hager en Rowland (2000) beschrijft dat culturele en artistieke programma's van Amerikaanse universiteit bijna overal bezocht worden door zowel studenten, als externe bezoekers.²⁹ Dit is niet alleen zo in de Verenigde Staten. Mijn eigen ervaring bij Cultuur op de Campus, evenals een navraag bij de bezoekers van het programma van CREA en het Studium Generale, leert dat een aanzienlijk deel van het publiek bestaat uit niet-studenten.

Pollak, Hager en Rowland zien bovendien een onderscheid per universiteit in de rol van externe partijen bij het tot stand komen van het programma; het is afhankelijk van de universiteit of deze zelf de programmering en de productie verzorgt, of dat dit door externe partijen wordt geregeld.³⁰ Dat universiteiten er voor kiezen om externe partijen doet me vermoeden dat een cultureel programma als een vast onderdeel van de universiteit wordt beschouwd, omdat een gebrek

²⁶ Keeney, K. P. (2014) *Encouraging the Arts through Higher Education Institutions: Arts Policy Implementation in Virginia*. (Dissertatie). Virginia State University, Blacksburg.

²⁷ Idem: ii.

²⁸ Ross, J. (1977) 'The Performing Arts on Campus', in: *College Music Symposium*. 17(2): 79.

²⁹ Pollak, T., Hager, M., Rowland, E. (2000) 'University Arts Programs and Local Communities: A Report on a Pilot Study', in: *Journal of Arts Management Law and Society*. Vol. 30, ed. 2: 146-159.

³⁰ Idem.

aan initiatief vanuit de universiteit wordt 'opgelost' door een externe partij aan te bieden. In de casussen die ik heb onderzocht wordt de programmering gedaan door verschillende partijen, maar geen van de organisaties besteedt de programmering uit.³¹ De vraag is of dit verschil er op zou kunnen wijzen dat er een verschil is in de aard van de doelstelling van de universiteiten in Nederland en de Amerikaanse universiteiten. Wanneer de instellingen vanuit het expertisegebied van de universiteiten opereren dan is de kans immers groter dat de universiteit het programma in eigen hand houdt, in tegenstelling tot een doelstelling die gemotiveerd worden door een externe verwachting, waarvoor de universiteit de expertise van buiten af zal inroepen.

Volgens Keeney wordt van universiteiten in de Verenigde Staten verwacht dat deze een brede verantwoordelijkheid ten opzichte van de maatschappij dragen en dat ze, behalve op studenten, ook op de maatschappij kennis overdragen. Om dit te illustreren haalt Keeney twee voormalig rectores magnifici aan: James Duderstadt van de Universiteit van Michigan en Clark Kerr van de universiteit van Californië. Duderstadt (2000) zegt: 'Beyond the traditional university missions of creating and transmitting knowledge to students, the public university is also viewed as a primary mechanism for distributing knowledge to society. These institutions reflect some of society's most cherished goals: opportunity through education, progress through research, and cultural enrichment.'³² Het is opvallend dat Duderstadt ook de culturele verrijking noemt, want het idee dat universiteiten er zijn om onderwijs en onderzoek te faciliteren wordt breed gedragen, maar dat ze er ook zijn voor de culturele verrijking van de maatschappij wordt niet door iedereen als vanzelfsprekend ervaren.

In Nederland wordt de opvatting dat universiteiten een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben ook gedragen, maar de discussie rond de rol van de universiteit, zoals beschreven in de inleiding, illustreert dat de meningen rond de kerntaak van de Nederlandse universiteiten uiteenlopen. Toch kunnen we vaststellen dat het idee dat de universiteit een maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft leeft en dat illustreert onder meer deze uitspraak van socioloog, jurist en columnist Kees Schuyt over de maatschappelijke betekenis van wetenschap: 'Wetenschap is geen vindplaats van absolute waarheden, maar een geheel van gespecialiseerde sociale praktijken die in samenspraak met belanghebbenden en met de ruimer opgevatte sociale omgeving tot nuttige en nodige (technische) vernieuwingen en andere resultaten kunnen leiden.'³³

³¹ Cultuur op de Campus leunt voornamelijk op een studentenstichting, CREA houdt het heft in eigen handen, maar stimuleert studentenverenigingen en andere aan de universiteit gelieerde groepen om bij te dragen aan het programma en SG bestaat geheel uit medewerkers van de universiteit.

³² Duderstadt, J.J. (2000) *A University for the 21st Century*. Michigan: UMP: 40.

³³ Schuyt, Kees. (2014) 'De universiteit als verzamelplaats van creatieve scepsis', in: *Waar toe is de universiteit op aarde?* (Verbrugge, A. Baardwijk, van, J. red.) Amsterdam: Boom: 127.

Het is de vraag of de maatschappelijke functie van wetenschap zonder meer overeenkomt met de maatschappelijke functie van de universiteit in haar geheel en of dit betekent dat de universiteit er verantwoordelijk voor is om een breed publiek van kunst en cultuur te voorzien.

Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit

Wat de publieke taak van de universiteit behelst hangt voor een groot deel samen met de publieke verwachtingen van de universiteit. Kerr beschreef dit al in 1964. Hij observeert dat de universiteit voor alle betrokken partijen een andere betekenis heeft en beredeneert dat de universiteit daarom beter gezien kan worden als een 'multiversiteit', waarbij de verwachtingen van de maatschappij en de betrokkenen bepalend zijn voor diens rol.³⁴ Ik vermoedt dat Kerr bedoelt dat universiteiten te groot zijn om gevat te kunnen worden in één kerntaak. Universiteiten hebben een breed takenpakket en het perspectief van de maatschappij en de betrokkenen verschilt in dergelijke mate dat een afgebakende definitie van de universiteit altijd tekort schiet.

Het perspectief van de maatschappij op de universiteit wordt in grote mate bepaald door dat wat de universiteit naar buiten brengt. Hieronder valt berichtgeving van onderzoeksresultaten, voorlichtingsactiviteiten, maar ook andere openbare activiteiten, omdat deze stimuleren dat een breder publiek de weg naar de universiteit vindt. Dit is een vorm van *social marketing*: 'Although tangible objects and services may be considered an optional component of a social marketing effort, they are sometimes exactly what is needed to help the target audience perform the behavior, provide the encouragement, remove barriers or sustain behavior.'³⁵ Het gewenste gedrag: het in aanraking komen met de universiteit, wordt gestimuleerd door de mogelijkheid om er deel te nemen aan, in het geval van culturele instellingen, het culturele programma.

Duderstadt beschrijft de relatie tussen Amerikaanse universiteiten en de maatschappij: 'Increasingly, the public's willingness to support higher education tends to be determined not by the value placed on its traditional missions of teaching and scholarship, but, rather, by the perception of direct and immediate benefit through its public service activities.'³⁶ Amerikaanse universiteiten hebben een aanwijsbaar belang bij een goede reputatie en dat lijkt de reden dat de publieke taak van Amerikaanse universiteiten zo aanwijsbaar aanwezig is. Amerikaanse universiteiten zijn voor een groter deel dan Nederlandse universiteiten afhankelijk van private giften, giften van bedrijven en het collegegeld dat wordt betaald door studenten.

Nederlandse universiteiten hebben ook belang bij een goede reputatie, maar de prikkel is kleiner, vanwege twee belangrijke verschillen tussen Nederlandse en Amerikaanse universiteiten. In

³⁴ Kerr, C. (1964) 'The Idea of a Multiversity', in: *The Uses of the University*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: 1-45.

³⁵ Kotler, P. Lee, N. (2008) *Marketing in the Public Sector. A Roadmap for Improved Performance*. Wharton School Publishing: Upper Saddle River (New Jersey): 202.

³⁶ Duderstadt, J.J. (2000) 'Service to Society', in: *A University for the 21st Century*. Michigan: UMP: 133.

Nederland draagt de overheid in grotere mate dan in de Verenigde Staten zorg voor de financiën en de verschillen in kwaliteit tussen de universiteiten binnen de Verenigde Staten zijn veel groter dan in Nederland.³⁷ In de bundel *Universiteit, publiek en politiek* bespreekt Sijbold Noorda de beeldvorming van Nederlandse universiteiten sinds de jaren '80. Aan de hand van verschillende onderzoeken concludeert hij dat het beeld van Nederlandse universiteiten wordt bepaald door de relatie tot de overheid. Berichtgeving over universiteiten in de media is goed wanneer de overheid ze met rust laat, maar wanneer de overheid ontevreden is over een universiteit, dan pakt dat negatief uit in de media. Noorda concludeert daarom: 'Gezien de observaties bij het algemene Nederlandse publiek en de functionele relaties, lijkt een belangrijke uitdaging voor de universiteiten te zijn om een relevanter, spannender en scherper 'profiel' te krijgen.'³⁸

De vraag is of de beleidsmakers van culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten onderschrijven dat de culturele activiteiten met het doel tot het verbeteren van de reputatie van de universiteit worden georganiseerd.

Functie 3. Sociale katalysator van de campus

De derde functie betreft het effect van de culturele activiteiten op het functioneren van de campus. Wanneer de activiteiten van de culturele instelling plaatsvinden op de campus van de universiteit dan heeft dit hierop een invloed. Er is echter opvallend weinig onderzoek gedaan naar het functioneren van universiteitscampussen en de rol die verschillende faciliteiten hierop hebben. Toch is het belangrijk om deze functie te benoemen omdat uit de casusonderzoeken zal blijken dat deze functie van de culturele instellingen regelmatig wordt gevonden en benoemd. Hier volgt een poging tot een eerste theoretische verkenning van de functie op basis van een journalistieke publicatie van Jaap Huisman over het functioneren van een campus³⁹ en een handboek over campusarchitectuur uit 2007: *Campus and the City*.⁴⁰

Zowel de tekst van Huisman (2014) als de teksten van de auteurs van *Campus and the City* zijn doorvlochten met de vraag of campussen beter functioneren wanneer er een grotere rol is weggelegd voor sociaal isolement, ter verbetering van de concentratie, of wanneer juist de nadruk komt te liggen op de sociale interactie. Volgens Huisman is het belangrijk dat er op de campus een tweeslag wordt gemaakt. Hij zegt dat een universiteitscampus in eerste instantie 'een verkapt middel tot efficiency' is, maar dat de campus ook dient om de ontmoeting te faciliteren door nabijheid te creëren. Wanneer we dit terugkoppelen naar de functie van culturele activiteiten op de campus, dan

³⁷ Mullen, A.L. (2009) 'Elite destinations: pathways to attending an Ivy League university', in: *British Journal of Sociology of Education*. Vol. 30, ed. 1: 15-27.

³⁸ Noorda, S. (2012) 'Beeldvorming en bestuur van de Nederlandse universiteiten', in: *Universiteit, publiek en politiek*. (Dorsman, L.J., Knegtmans, P.J. red.) Hilversum; Verloren: 119.

³⁹ Huisman, J. (2014) 'Het campusconcept. Studeren in het struweel', in: *De Groene Amsterdammer*. Vol. 138, ed. 36: 42-43.

⁴⁰ Hoeger, K. Christiaanse, K. (Red.) (2007) *Campus and the City*. Zurich: gta Verlag.

lijkt dit er goed mee in lijn ligt: het organiseren van een cultureel programma stimuleert de levendigheid op de campus en daardoor de ontmoeting.

Kerstin Hoeger gaat in *Campus and the City* nog een stapje verder door te stellen dat universiteitscampussen een centrale rol spelen in de ontwikkeling van een stad: 'Worldwide, universities and their host cities are evolving into "knowledge cities". University and corporate campuses thereby not only take on a central role for the cultural, economic and social development of the city, they are also establishing themselves as laboratories for a new *Denkkultur*.'⁴¹ Hoe dit proces precies verloopt maakt Hoeger niet duidelijk, maar het illustreert een algemeen geaccepteerde visie op de rol van de universitaire campus. Bij deze visie past ook de doelstelling die Hoeger verwoordt: 'Without exception the aim is to create an environment that can best nurture the dynamic synergies needed to create sustainable centres of knowledge and learning: incubators of innovation that can flexibly respond to the rapidly changing demands of the knowledge society.'⁴² Hoeger geeft geen antwoord op de vraag hoe deze doelstelling vormgegeven moet worden, slechts op de vraag welke architectuur bij bovenstaande visie en doelstellingen van de campus past.

Hoeger neemt waar dat de planning van de campusarchitectuur tegenwoordig zo goed als altijd wordt beïnvloedt door het belang van de integratie van informele uitwisseling, stads cultuur en het stadleven.⁴³ Waarom dit belangrijk is voor het functioneren van de campus wordt benoemd door Gunter Henn: 'Informal, self-organising networks within an organisation are the primary drivers behind emergent knowledge gain. All phases of the reorganization provide exciting potentials, because accidental encounters promote the discovery of new ideas. Understood in this way, knowledge generation is an independant process, which has to be cultivated in a special manner.'⁴⁴ Volgens Werner Oechslin kan de campusarchitect hiervoor het beste kijken naar de architectuur van kleine steden.⁴⁵

Maar hoe de levendigheid op de campus vanuit het oogpunt van de architectuur ook beïnvloed moet worden, culturele activiteiten op de campus zullen hoe dan ook aan de levendigheid bijdragen. Culturele activiteiten trekken publiek aan met verschillende achtergronden. De toevallige ontmoetingen zoals door Henn beschreven worden gestimuleerd.

Functie 4. Creativiteit op de universiteit

In haar onderzoek naar extracurriculaire kunsten bij de openbare hogere onderwijsinstellingen onderscheidt Keeney het belang van creativiteit als belangrijke beleidsfactor. Zij interpreteert creativiteit als een bijproduct van artistieke participatie (hierover later meer) en zij merkt op dat er

⁴¹ Idem: 13.

⁴² Idem.

⁴³ Idem: 20.

⁴⁴ Henn, G. (2007) 'The Space of Knowledge: Campus Design for the Network Society', in: idem:152.

⁴⁵ Oechslin, W. (2007) '... worthy of the great University...', in: idem: 175.

steeds meer aandacht is voor de rol van creativiteit in de maatschappij.⁴⁶ Om dit te onderbouwen noemt zij de opkomst van de creatieve industrie en de impact van Richard Florida's *The Rise of the Creative Class* (2002). Florida beschrijft de rol die universiteiten spelen in de economische ontwikkeling van de lokale gemeenschap. De volgende eigenschappen van universiteiten spelen hierbij volgens Florida een elementaire rol: er wordt onderzoek gedaan naar nieuwe technologieën, universiteiten trekken talent aan en universiteiten zijn tolerant, waardoor leden van de creatieve klasse worden aangetrokken. Hij noemt dit de 3 T'en van economische groei.⁴⁷ Tot deze creatieve klasse behoren alle personen die in hun dagelijkse werk gebruik maken van creativiteit en volgens Florida heeft deze groep mensen tegenwoordig de grootste invloed in de maatschappij. Hij argumenteert vanuit economisch perspectief en ziet dat de economie in de gebieden waar veel leden van de creatieve klasse zich vestigen, welvarend is.⁴⁸

In het onderzoek *The University and the Creative Economy*⁴⁹ (2006) onderzoekt Florida de rol van de drie T'en en hun relatie tot universiteiten. Het onderzoek bewijst aan de hand van een verzameling statistische gegevens dat de rol van universiteiten, ook bij universiteiten die zich voornamelijk richten op technische vooruitgang, verder reikt dan de productie van technologie: 'University communities and college towns are places that are open to new ideas, cultivate freedom of expression, and are accepting of differences, eccentricity and diversity. These norms and values play an increasingly important role in attracting talent and in generating the new ideas, innovations and entrepreneurial enterprises that lead to economic growth. [...] To be successful and prosperous, regions need absorptive capacity—the ability to absorb the science, innovation, and technologies that universities create. Universities and regions need to work together to build greater connective tissue across all 3Ts of economic development.'⁵⁰

Ook Kerr zag in 1964 het belang van kunst en cultuur aan de universiteit en de creativiteit die daarmee samen gaat. Hij is van mening dat universiteiten behalve kritische beschouwing ook plaats moeten bieden aan de makers van kunst uit alle disciplines. Hij benadrukt het belang hiervan door te stellen dat het juist de creatieve kant is die de wetenschap status verleent.⁵¹ Ik ga er van uit dat hij bedoelt dat het juist de vernieuwende inzichten die er worden gedaan in het onderzoek de maatschappelijke waardering voor de universiteit verstevigt.

⁴⁶ Keeney, K. P. (2014) 'Higher Education Institutions and the Co-Curricular arts', in: *Encouraging the Arts through Higher Education Institutions: Arts Policy Implementation in Virginia*. (Dissertatie). Virginia State University, Blacksburg: 21-30.

⁴⁷ Florida, R. (2002) 'Building the Creative Community', in: *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books: 283-314.

⁴⁸ Florida, R. (2002) 'Preface, in: *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books: ix-xii.

⁴⁹ Florida, R., Gates, G., Knudsen, B., Stolarick, K. (2006) *The University and the Creative Economy*. Fairfax, Pittsburgh, Los Angeles, CAGeorge Mason University, Carnegie Mellon, and UCLA.

⁵⁰ Idem.

⁵¹ Kerr, C. (1964) 'The Future of the City of Intellect', in: *The Uses of the University*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: 113.

In het *Handbook of Creativity*, samengesteld door gedragspsycholoog Robert J. Steinberg, wordt een brede verzameling van invalshoeken op het begrip creativiteit behandeld. Als gemeenschappelijke definitie voor het begrip creativiteit wordt gebruikt: 'Creativity is the ability to produce work that is both novel (i.e., original, unexpected) and appropriate (i.e., useful, adaptive concerning task constraints).'⁵² De ontwikkeling van dit 'creatieve vermogen' is een multidimensionaal proces. Verschillende aspecten zijn van belang voor het ontwikkelen van creatieve capaciteiten. Enkele van deze dimensies zijn: het cognitieve proces, het sociaal-emotionele proces, onderwijs en culturele invloeden, maar ook familie, het kennisgebied en geschiedenis.⁵³ Ik denk dat al deze aspecten gestimuleerd (kunnen) worden door middel van een cultureel programma. De hierop volgende uitleg bevat in cursief de genoemde dimensies.

De kennis en het gedachteproces (het *kennisgebied* en het *cognitieve proces*) worden gestimuleerd door activiteiten die tot nadenken aanzetten, bijvoorbeeld activiteiten met een maatschappelijke relevantie of activiteiten die de bezoeker in aanraking doen komen met onbekende situaties waarover ze gaan nadenken. Dit wordt regelmatig extra gestimuleerd middels een lezing of debat. De dimensie van het *onderwijs* komt in grote mate overeen met die van het kennisgebied en die van het cognitieve proces. Onderwijs kan volgens mij worden beschouwd als een gereguleerd proces waarbij het kennisgebied en het cognitieve proces worden gestimuleerd. Culturele instellingen aan universiteiten hebben vergelijkbare 'onderwijzende' kwaliteiten (deelnemers ondergaan een gereguleerd proces waarbij het kennisgebied en het cognitieve proces worden gestimuleerd).

Het *sociaal-emotionele proces* wordt gestimuleerd doordat er tijdens de activiteiten een samenkomst plaatsvindt van verschillende mensen, waarbij de interactie in sommige gevallen nog extra wordt bevorderd door bijvoorbeeld een workshop of een borrel achteraf. Ook speelt wederom een rol dat bezoekers in aanraking komen met onbekende situaties waarbij ze van een afstand (het is niet de eigen situatie) kunnen invoelen hoe dat zou zijn.

De dimensie die *culturele invloeden* wordt genoemd behelst het feit dat het cultuurafhankelijk is of creativiteit wordt gestimuleerd en op welke manier. Door in aanraking te komen met verschillende culturele opvattingen worden beperkende factoren verminderd. Bij culturele instellingen gelieerd aan universiteiten wordt hierop ingespeeld door programma's ook aan internationale studenten aan te bieden, en door programma's, afkomstig uit verschillende culturen aan te bieden.

⁵² Sternberg, Robert J., Lubart, Todd I. (1999) 'The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms', in: *Handbook of Creativity*. (Sternberg, Robert J. ed.) Cambridge: CUP.

⁵³ Feldman, D.H. (1999) 'The development of Creativity', in: *Handbook of Creativity*. (Sternberg, Robert J. ed.) Cambridge: CUP: 169-186.

De dimensies *familie* en *geschiedenis* spelen een kleine rol, maar kunnen in beperkte mate aanwezig zijn bij specifieke culturele activiteiten die hier thematisch dichtbij liggen, zoals een film, theaterstuk of verhaal over familie of een historische gebeurtenis.

Functie 5. Cultuureducatie

De vijfde functie betreft cultuureducatie. Wanneer we spreken over cultuureducatie gaat het meestal over het proces van inzicht vergaren in verschillende kunstzinnige en culturele vormen, dat plaatsvindt op de basisschool, de middelbare scholen en voor sommigen op kunstacademies. Maar dit proces is niet plaatsgebonden en kan ook de ontwikkeling beschrijven van museumbezoekers, filmbezoekers en in dit geval de bezoekers van culturele instellingen aan universiteiten.

In de debatten rond cultuureducatie lopen de meningen soms ver uiteen. Om een idee te krijgen van wat er bedoeld wordt met de term zal ik een schets maken van deze debatten en de onderwerpen die erin spelen. Op die manier wordt inzichtelijk wat onder meer de beleidsmakers van de instellingen die ik onderzoek (kunnen) bedoelen wanneer we spreken over cultuureducatie en het levert handvaten voor het herkennen van deze ideeën bij het praktijkonderzoek naar de functies van culturele activiteiten aan de universiteit.

Verschillende thema's komen terug in debatten rond cultuureducatie. Het belangrijkste debat gaat over wat je nu eigenlijk leert van cultuureducatie en hoe dit het beste vorm krijgt. Dat de opvattingen over wat er nu precies belangrijk is aan cultuureducatie ver uit elkaar kunnen liggen illustreert de observatie van Ineke van Hamersveld over het onderscheid tussen kunsteducatie op de middelbare school en kunstvakopleidingen: 'Op de middelbare school gaan de opdrachten vergezeld van instructies hoe ze die opdrachten moeten uitvoeren. [...] De kunstvakopleidingen willen studenten met een onderzoekende werkhouding, experimenteerdrift, lef, nieuwsgierigheid, motivatie, en het vermogen ideeën om te zetten in beelden.'⁵⁴

Theoretische ideeën die ten grondslag liggen aan de verschillende opvattingen worden beschreven in *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*.⁵⁵ De centrale stelling die wordt verdedigd in dit boek is dat kunsteducatie voor zowel kinderen als volwassenen zou moeten gaan over het proces dat tot stand komt middels artistieke voorwerpen en over deze voorwerpen als middel om een doel te bereiken.

In de inleiding van dit boek worden er parallellen getrokken tussen de geschiedenis van opvattingen over kunst en opvattingen over kunsteducatie. Het grote breekpunt vond plaats tijdens het modernisme, toen de waarde van kunst door de kunstenaars zelf werd bevraagd. Het idee dat

⁵⁴ Hamersveld, van, I. (2014) 'Artistieke talentontwikkeling, een verbrokken landschap. Redactioneel Boekman 100', in: *Boekman100*. Vol. 26, ed. 3: 2-3.

⁵⁵ Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) 'Introduction. New Directions in Arts Education', in: *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz: 9-18.

kunst een intrinsieke waarde heeft werd losgelaten en de waarde werd gezocht in de context, het discours waarbinnen de kunst fungeert. Hierop volgen volgens van Heusden en Gielen drie paradigma's die de visie op cultuur en cultuureducatie delen: een rationalistisch idee, een conservatief idee en een romantisch individualistisch idee. Het rationalistisch paradigma veronderstelt dat er een rationeel idee zit achter het belang van kunst en cultuur: de economische waarde wordt gestimuleerd door de creatieve eigenschappen van kunst en cultuur. Binnen het conservatieve paradigma wordt kunst en cultuur geplaatst binnen het belang van traditionele ideologische waarden: cultuur representeert een bepaalde identiteit, nationaliteit of religie. Deze waarde wordt bijvoorbeeld zichtbaar wanneer er een canon wordt gedefinieerd of wanneer kunst en cultuur als erfgoed worden gepresenteerd. Het derde paradigma, romantisch individualisme, betreft de relatie tussen het kunstwerk en het individu, met de vooronderstelling dat het individu middels het kunstwerk unieke ervaringen opdoet, vanwege bepaalde kwaliteiten van het kunstwerk, zoals originaliteit of een manier van maatschappelijke kritiek. Van Heusden en Gielen stellen zien een nieuwe visie op kunst en cultuureducatie: 'No longer is art treated as a quality of objects – it is rather considered to be a dimension of a complex process that involves not only imaginative reflection, but many other dimensions as well.'⁵⁶ Van Heusden en Gielen zien kunst als één van de vele manieren om naar het leven te kijken, naast veel andere, en ageren tegen het idee dat kunst een allesomvattende blik kan vormen. Zij zien er een uitdaging in om kunst en cultuur van een voetstuk te halen, het normale karakter ervan te benadrukken en zo de kunstzinnige blik te herintegreren in de Westerse samenleving.

In volgende hoofdstukken van het boek worden vervolgens verschillende manieren om dit doel te bereiken voorgesteld, onder meer om hedendaagse kunstvormen meer in de educatie te betrekken, zoals film, fotografie, televisie en andere vormen van hedendaagse kunst.⁵⁷ Een ander idee dat wordt voorgesteld is om de diversiteit aan (etnische en religieuze) culturen die de samenleving rijk is beter te weerspiegelen in de kunst- en cultuureducatie, zodat meer mensen zich in de educatie kunnen herkennen.⁵⁸

Behalve op het gebied van de functie van kunst- en cultuureducatie speelt de afgelopen jaren bovendien het afnemende draagvlak van de Nederlandse regering voor cultuureducatie een belangrijke rol in de debatten. Stéfanie van Tuinen van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, merkt op dat de cultuureducatie op basisscholen door overheidbeleid in het verlengde komt te liggen van taal en rekenen in plaats van met een nadruk op kunstzinnige

⁵⁶ Idem: 11.

⁵⁷ Darras, B. (2015) 'Values of Arts and Cultural Education. Changing Identities in the Time of Democracy, Creative Class and Cultural and Creative Industries', in: idem: 57-75.

⁵⁸ Keuchel, S. (2015) 'Arts Education in the Age of Cultural Diversity. A Basis to Gain Cultural Identity in a Risk Society', in: idem: 93-111.

oriëntatie.⁵⁹ Ocker van Munster neemt waar dat de bezuinigingen op lokaal georganiseerde en gefinancierde voorzieningen voor kunsteducatie de toegankelijkheid, diversiteit en kwaliteit bedreigen.⁶⁰ Of het afkalvende draagvlak voor cultuureducatie voortzet bij de culturele instellingen van universiteiten of dat het juist wordt ondervangen is nog maar de vraag. Het is bovendien interessant om te bezien of we een rationalistisch, conservatief, romantisch-individualistische visie herkennen in het programma, of juist een waarbij de kunst en cultuur van het voetstuk worden gehaald.

Functie 6. *Education for democracy*

De inzichten van Richard Florida bewijzen dat de ontwikkeling van creativiteit van groot belang is in de huidige maatschappij. Maar waar Florida het belang van de creatieve klasse voor technische en economische vooruitgang benadrukt, maakt Martha Nussbaum (2010) het pleidooi voor het belang van kunst en de geesteswetenschappen voor een democratische maatschappij. Haar stelling is dat de kunsten en de geesteswetenschappen essentieel zijn om burgers op te leiden die de vaardigheden hebben om een democratie in stand te houden: inlevingsvermogen en een kritisch denkvermogen.

Nussbaum begint haar betoog door belangrijke waarden in onze samenleving te benoemen. Ze merkt op dat de mate van succes van een samenleving wordt afgemeten aan de economische groei. Dit sijpelt door in onze opvattingen van belangrijke competenties. Nussbaum trekt een parallel met de competenties die in het onderwijs worden aangemoedigd: de competenties die in dienst staan van de economische groei ('profit motive'). Zij benoemt hierbij technische en economische capaciteiten. Tegelijkertijd ziet zij dat dit ten koste gaat van andere capaciteiten die van belang zijn voor het behoud van een democratische maatschappij: een kritisch denkvermogen, inbeeldingsvermogen, empathisch vermogen en een begrip van de complexiteit van de wereld: eigenschappen die van belang zijn in de geesteswetenschappen.⁶¹

Nussbaum noemt diverse functies van onderwijs: ter voorbereiding op een loopbaan, een betekenisvol leven, maar ook op goed burgerschap. De meningen over wat het betekent om een betekenisvol leven te leiden lopen uiteen, maar, zo stelt Nussbaum, iedereen zou moeten opgroeien tot een deelnemer van de maatschappij, die zelf informatie kan inwinnen en een mening kan vormen over belangrijke onderwerpen. Stemgerechtigden maken beslissingen die van grote invloed kunnen zijn op het leven van mensen in andere sociale groepen. Dat deze besluiten goed geïnformeerd zijn is daarom van belang voor de houdbaarheid van de democratie.⁶²

⁵⁹ Hamersveld, van, I. (2014) 'Kunst in het hart van het onderwijs', in: *Boekman100*. Vol. 26, ed. 3: 20-25.

⁶⁰ Munster, van, O. (2014) 'Het recht op kunstbeoefening en culturele ontwikkeling', in: idem: 38-41.

⁶¹ Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP: 7.

⁶² Idem: 9.

Nussbaums theorie in *Not for Profit* is gestoeld op het onderscheid tussen 'education for profit' en 'education for democracy'. Kunst en cultuur vallen onder 'education for democracy'. Beide onderwijsdoelstellingen hebben tegenstrijdige belangen bij bepaalde onderwijssubjecten. Als voorbeeld noemt Nussbaum enkele vraagstukken die aan bod zouden kunnen komen bij het vak geschiedenis, maar het zou net zo goed een film, verhaal of een theaterstuk kunnen zijn. De vraagstukken betreffen dilemma's waarbij de oplossing die macro-economisch gezien de meeste voordelen oplevert nadelig werkt voor bepaalde maatschappelijke groepen.⁶³ Wanneer er in het onderwijs slechts het economisch voordelige antwoord beschouwd wordt, dan betekent het dat er een groep mensen over het hoofd gezien wordt. Nussbaum stelt dat dit laatste nodig is in het geval van 'education for profit' en dat de kunsten hier een gevreesde vijand voor zijn. Kunst en cultuur stimuleren het inlevingsvermogen. Een eigenschap die je liever niet bezit wanneer je beslissingen moet nemen die een groep benadelen.

Een drang tot controle, ook over anderen, is volgens Nussbaum een eigenschap van mensen. Deze drang is een emotie die mensen kunnen leren herkennen. Nussbaum beschrijft dat het belangrijk is dat mensen leren hoe emoties opvattingen kunnen beïnvloeden. Goed onderwijs bevordert het inlevingsvermogen, waarmee mensen andermans behoeften herkennen en rechten leren erkennen. De emotionele drang om de controle te voeren kan op deze manier in een beter perspectief worden geplaatst.⁶⁴ Nussbaum beschrijft de opvattingen over kinderspel (play) van Donald Winnicott, kindergeneeskundige en psychoanalyticus. Hij ziet kinderspel als een verkenning van de ruimte tussen mensen en de menselijkheid van de ander. Deze ruimte tussen mensen blijft bestaan, ook na het opgroeien. In een afwezigheid van de volwassen scheidsrechter kan de ander ook voor volwassenen een bedreigend gevoel geven. Winnicott is van mening dat het de primaire taak van de kunsten is om dezelfde rol als het kinderspel te vervullen: ter verkenning van de ander. Winnicott noemt dit artistic play.⁶⁵

In haar opvatting van de rol van kunst haalt Nussbaum de Indiaase nobelprijswinnaar Rabindranath Tagore veelvuldig aan: 'As Tagore often emphasized, the arts, by generating pleasure in connection with acts of subversion and cultural reflection, produce an enduring and even attractive dialogue with the prejudices of the past, rather than one fraught with fear and defensiveness.'⁶⁶

De functie *education for democracy*, gebaseerd op Nussbaums theorie, is in eerste instantie theoretisch van aard. Het heeft raakvlakken met discussies rond het belang van kunst, cultuur en de geesteswetenschappen in het algemeen. Maar het is nog maar de vraag of tijdens de interviews omtrent het beleid van de instellingen of in de officiële beleidsteksten zelf naar voren komt of

⁶³ Idem: 20.

⁶⁴ Idem: 37.

⁶⁵ Idem: 97-101.

⁶⁶ Idem: 110.

beleidsmakers het als een functie van de eigen instelling zien dat deze bijdraagt aan de democratische samenleving.

Functie 7. Bildung van de student

Boekman, het Nederlandse tijdschrift voor kunst, cultuur en beleid, besteedde in 2008 een heel nummer aan het belang van kunst en cultuur. Onno Zijlstra legt hierin uit hoe kunst functioneert als morele vrijplaats voor de geest en welke gevolgen dit heeft. Zijn betoog centraliseert zich rond de stelling: 'Kunst is van betekenis als gematerialiseerde verbeelding van centra en uithoeken van de geest.' Hij legt uit hoe er voor de cultivering van het gevoel, 'objecten' nodig zijn die erbij passen en die er de uitdrukking van zijn, maar die ook zelf weer van alles oproepen. Hij ziet hierin een rol weggelegd voor kunst en cultuur: deze zijn betekenisgevend, maar niet op een letterlijke of opdringerige manier, met verschillende lagen van betekenis. De betekenis wordt bovendien niet gedictieerd door een autoriteit, maar door de waarnemer zelf. Het stimuleert de geest en geeft ruimte aan het gedachte-experiment, zonder daar in de werkelijkheid uitdrukking aan te hoeven geven. Tegelijkertijd kan kunst de blik op de werkelijkheid volgens Zijlstra juist vergroten, door aandacht te geven aan aspecten van de realiteit die aan de aandacht ontsnapt zijn.⁶⁷

De visie van Zijlstra op kunst en cultuur maakt duidelijk waarom kunst en cultuur in het kader van Bildung zo belangrijk zijn. Het is namelijk precies de ontdekkingstocht van de verhouding van de eigen persoonlijkheid ten opzicht van de wereld die zo belangrijk is voor het Bildungsideaal: 'Bildung ist ein Prozess, der in der Wechselwirkung von Selbst und Welt stattfindet.'⁶⁸ Gedurende de negentiende eeuw werd in Duitsland de Bildung als primaire taak van de universiteit bepleit door vooraanstaande filosofen zoals Fichte, Schiller, Humboldt en Nietzsche.⁶⁹ Het woord Bildung wordt in de Duitse taal nog steeds gebruikt als tegenhanger van 'Ausbildung', wat grofweg vertaald kan worden naar opleiding. Onder Ausbildung vallen beroepsopleidingen, maar ook universitaire opleidingen. Het woord Bildung kan in het Nederlands grofweg vertaald worden naar algemene brede vorming en/of zelfontplooiing. Het Duitse woordenboek geeft als eerste betekenis van Bildung het zelfstandig naamwoord van: 'Geistig-seelisch entwickeln'⁷⁰, wat zich grofweg laat vertalen als 'verstandelijk-psychologisch ontwikkelen'. Bildung kan worden opgevat als een (bij)product van de opvoeding, de opleiding en allerlei processen die bijdrage aan een algemeen begrip van het zelf en de wereld, waaronder kunstzinnige en culturele ervaringen.

⁶⁷ Zijlstra, Onno. (2008) 'Ik wist niet dat ik het in me had', in: *Boekman* 77. Vol. 10, ed. 4: 72-76.

⁶⁸ Citaat van Wilhelm von Humboldt (1792), zoals gevonden in: Reinwand, Vanessa-Isabelle. (2012) 'Künstlerische Bildung – Ästhetische Bildung – Kulturelle Bildung', in: *Handbuch Kulturelle Bildung*, (Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. red.) München: Kopaed: 109.

⁶⁹ Gutschmidt, Holger. (2010) 'Von der "Idee der Universität" zur "Zukunft unserer Bildungsanstalten"-Bildungsbegriff und Universitätsgedanke in der deutschen Philosophie von Schiller bis Nietzsche', in: *Bildung als Kunst*, (Stolzenberg, J. Ulrichs, L. red.) Göttingen: De Gruyter: 149-167.

⁷⁰ Duden. (2010) *Deutsches Universalwörterbuch*. (CD-ROM).

Hoe kunst en cultuur een bijdrage leveren aan de Bildung komt uitgebreid ter sprake in het *Handbuch Kulturelle Bildung* (2012)⁷¹. Een van de redacteurs, Hildegard Bockhorst, bepleit dat de Bildung zou moeten bijdragen aan een de Lebenskunst, de ‘kunst van het leven’. Daaronder verstaat zij een begrip van geluk, vrijheid, levensstijl en omgang met het leven.⁷² Volgens Bockhorst zijn kunst en cultuur van toegevoegde waarde voor deze Lebenskunst-Bildung: ‘Lebenskunst lernen, sich bilden mit Künsten, diese Chancen bestehen in der Kulturellen Bildung, weil mit den Künsten die Begrenzung auf die kognitieve Seite der Bildung überschritten und ebenso die emotionale Seite der Persönlichkeitsbildung und die Erweiterung eigener Gestaltungsfähigkeiten angesprochen sind.’⁷³ Opvallend aan dit betoog is dat Bockhorsts idee van Lebenskunst-Bildung dezelfde competenties bepleit als Nussbaum bij *Education for Democracy*: het emotionele en het cognitieve vermogen.

Functie 8. Kunst bevordert wetenschap

Onafhankelijk van de discussie of de vorming van studenten ook hoort bij het takenpakket van de universiteit staat onbetwist dat de universiteit als kerntaak het bedrijven van wetenschap heeft. De Nederlandse Louise Fresco, voorzitter van de Raad van Bestuur van Wageningen UR, stelt dat kunst van belang is voor de wetenschap. Zij stelt dat deelname aan culturele activiteiten behalve aan de brede vorming, ook bijdraagt aan het vermogen om wetenschap te bedrijven. Zij schreef hierover het boek *Kruisbestuiving* (2014) en kijkt hierin dwars over verschillende terreinen, met name kunst en wetenschap, om te zien waar die bij elkaar komen.⁷⁴ Al bij de publicatie van haar voorgaande boek liep zij rond met het idee van kruisbestuiving. Fresco: ‘Kruisbestuiving gaat veeleer om een staat van verhoogde alertheid, gevoed door beelden en ideeën, soms indirect, soms nauwelijks traceerbaar. [...] Meestal verloopt het proces van bevruchting associatief.’⁷⁵ In *Kruisbestuiving* beschrijft zij hoe dit werkt. Ze benadrukt hoe belangrijk het visuele is, hoeveel je leert door slechts te kijken. De manier waarop we de wereld interpreteren, de visie op de wereld, wordt voor een belangrijk deel bepaald door beelden. Volgens Fresco wordt deze menselijke visie op de wereld vooral bepaald door wetenschap en kunst. Zij stelt dat wetenschap is gebaseerd op toetsing en dat kunst is gebaseerd op verkenning. In eerste instantie werken beiden velden anders, maar door denkwijzen uit beide velden te combineren kunnen wetenschappelijk denken en kunstzinnig denken elkaar aanvullen. Zij beargumenteert waarom het zo belangrijk is om altijd met een nieuwsgierige blik te kijken (de kunstzinnige blik) en dat alles een aanleiding kan vormen tot nadenken. Volgens Fresco leren kunst

⁷¹ Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. (2012) *Handbuch Kulturelle Bildung*. München: Kopaed.

⁷² Bockhorst, Hildegard. (2012) ‘“Lernziel Lebenskunst” in der Kulturellen Bildung’, in: *Handbuch Kulturelle Bildung*, (Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. red.) München: Kopaed: 135-141.

⁷³ Idem: 138.

⁷⁴ Zegt zij in het televisieprogramma *Boeken* 26 oktober 2014:

<http://www.vpro.nl/boeken/programmas/boeken/2014/26-oktober.html> (17 november 2015).

⁷⁵ Fresco, Louise O. (17 september 2012) ‘Eeuwige kruisbestuiving’, in: *De Groene Amsterdammer*. Speciale uitgave 25 jaar SPUI25: 5.

en wetenschap elkaar om ‘scheef’ te kijken, naar datgene dat niet voor de hand ligt.⁷⁶ Het is de vraag of we het idee dat kunst wetenschap bevordert in de casussen zullen herkennen.

Conclusie

Kunst en cultuur aan de universiteit vervullen een scala aan functies. Deze functies variëren van functies die te maken hebben met het functioneren van de universiteit als geheel (maatschappelijke taak van de universiteit, reputatie en zichtbaarheid van de universiteit, sociale katalysator van de campus) tot functies die iets zeggen over de bijdrage van kunst en cultuur aan de ontwikkeling van (met name) de studenten (creativiteit op de universiteit, cultuureducatie, *Education for democracy*, Bildung van de student, kunst bevordert wetenschap). De laatstgenoemde functie kan bovendien ook in de eerste groep worden geplaatst (‘kunst bevordert wetenschap’ draagt ook bij aan het functioneren van de universiteit) en enkele andere functies van de laatste categorie dragen bovendien bij aan een beter functioneren van de maatschappij als geheel (creativiteit op de universiteit dragen bij aan de economische welvaart aldus Richard Florida en *Education for democracy* is van belang voor het vermogen om bij te dragen aan een democratische samenleving, aldus Martha Nussbaum). Deze veelheid aan functies zijn niet allemaal in dezelfde mate theoretisch onderbouwd (er is bijvoorbeeld nog weinig onderzoek naar het sociale functioneren van universitaire campussen, en er is in het geheel nog maar weinig onderzoek gedaan naar het functioneren van culturele activiteiten aan hogere onderwijsinstellingen en de uitwerking daarvan op de reputatie van universiteiten). En niet alle functies komen in het beleid en in de praktijk van de instellingen in dezelfde mate terug. Daarom zijn de komende drie hoofdstukken gewijd aan herkenning en de duiding van de functies in het beleid en de praktijk van CREA, Studium Generale Eindhoven en Cultuur op de Campus.

⁷⁶ Fresco, Louise. O. (2014) *Kruisbestuiving. Over kennis, kunst en het leven*. Amsterdam: Prometheus – Bert Bakker: 10-14.

Hoofdstuk 2. Casus: CREA

CREA is de naam van het culturele centrum van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam. CREA is een relatief grote organisatie en doet meer dan alleen een cultureel programma verzorgen: het centrum biedt plaats aan kantoren voor studentenverenigingen en repetitieruimtes die worden ingezet voor cursussen, maar waar ook culturele studentenverenigingen terecht kunnen. CREA wordt gefinancierd door de UvA (ca. 30.000 studenten) en de HvA (ca. 50.000 studenten), maar heeft een eigen bestuur.⁷⁷

In dit hoofdstuk onderzoek ik op welke manier CREA omgaat met haar taak om vorm te geven aan het culturele programma van de Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) door de in het eerste hoofdstuk beschreven functies te vergelijken met de functies die herkenbaar zijn in CREA. Ik doe dat aan de hand van een halfgestructureerd expertinterview met Carlo van Munster⁷⁸, theaterprogrammeur van CREA, dertien halfgestructureerde focused interviews met studenten van de UvA⁷⁹ en door middel van een studie van de organisatie en het programma.

CREA in vogelvlucht

CREA heeft geen visie gepubliceerd op de website. Carlo van Munster, theaterprogrammeur van CREA weet wel een missie te verwoorden: 'Kunst en cultuur aan de student brengen.' Hij haalt bovendien zijn baas (vermoedelijk Sjoerd Jans, directeur van CREA) aan: 'Studenten zijn altijd bezig met onderzoeken en met nadenken en CREA wil ze kennis laten maken met kunst en cultuur, zodat ze als het ware hun andere hersenhelft gebruiken. Of dat nu een cursus boetseren is of een lezing organiseren, of een toneelstuk, of muziek maken of stand-up comedy, noem het maar op' Wat hij hiermee precies bedoelt is niet geheel duidelijk, maar kunst en cultuur wordt hier neergezet als iets anders dan wetenschap. Ik vermoed dat hiermee wordt bedoeld dat kunst en cultuur een nieuw perspectief geven op de wereld, anders dan wetenschap. Mogelijkerwijs doelt hij op een visie zoals die van Louise Fresco die de nieuwsgierige blik van kunst afzet tegen de toetsende blik van wetenschap, maar het kan ook verwijzen naar de eigenschappen van kunst en cultuur om het emotionele en het cognitieve vermogen te vergroten, zoals Martha Nussbaum beschrijft.

Minder open voor interpretatie is de doelgroep van CREA. Van Munster: 'Studenten zijn onze doelgroep. Iedereen is welkom, maar we zijn er voor de studenten.' En CREA ziet de studenten niet

⁷⁷ S.N. (2014) *Jaarverslag 2014* | Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: UvA: 108.

⁷⁸ De citaten van Carlo van Munster zijn afkomstig van het kwalitatief halfgestructureerd expertinterview met Carlo van Munster (Amsterdam, 16 juli 2015), gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor het interview zie bijlage 2 en voor de interviewvragen zie bijlage 6.

⁷⁹ De citaten van studenten zijn afkomstig van dertien kwalitatieve halfgestructureerde focused interviews (Amsterdam, 16 oktober 2015). Alle interviews zijn gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor de interviews zie bijlage 7 en voor de interviewvragen zie bijlage 10.

alleen als publieksdoelgroep, de organisatie beoogt ook de studenten te faciliteren in de organisatie van evenementen. Van Munster zegt hierover: 'In de vleugel hierachter zitten [...] ik denk wel 25 studentenclubs, waar allemaal bestuursleden en commissieleden bezig zijn. De studentenraad, een voorzittersjaar, dat is allemaal zo waardevol. Je leert dan veel over jezelf en om te functioneren binnen een groep. Dat hoort absoluut ook allemaal bij CREA.'

Ondanks dat er geen visie van CREA op de website staat, is er onder de kop 'Over CREA', wel een pagina 'Wat doet CREA' te vinden, waaruit een en ander blijkt over wat er voor de organisatie belangrijk is. Specifiek benoemd worden:

'actuele programma's, inspirerende cursussen, repetitiestudio's, het CREA Fonds, meer dan 30 studentenkantoren en het dagelijks geopende CREA Café.'⁸⁰ (CREA heeft wat betreft podia een grote concertzaal en een grote theaterzaal) Het lijkt er op dat wat betreft het programma in ieder geval belang wordt gehecht aan actualiteit en wat betreft de cursussen aan inspiratie. Om meer te leren over het gedachtegoed achter het programma van CREA is het belangrijk om te begrijpen op welke manier dit tot stand komt.

Anders dan veel andere culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten houdt CREA zelf niet het gehele programma in de hand. Ze proberen vooral de studentenverenigingen in Amsterdam aan te moedigen activiteiten in CREA te organiseren. Volgens Van Munster werkt dat het beste, omdat de studentenorganisaties toch al deel zijn van CREA. Hij zegt wel dat de studentenorganisaties niet zo maar alles mogen neerzetten, maar dat er in het geval van lezingen en debat wel een bepaalde mate van academische diepgang in moet zitten.

Door de keuze voor deze manier van werken is er natuurlijk ook gekozen om op een bepaalde manier níet te werken. Programmeurs van veel andere instellingen houden zelf in de gaten welke onderwerpen er in het programma verwerkt worden. Ze kiezen zelf welke focus het programma heeft, ze houden meestal de diversiteit in de gaten en zorgen dat het programma voor verschillende mensen aantrekkelijk is. Behalve zorg voor de afzonderlijke delen van het programma, draagt de programmeur ook zorg voor het geheel. Van Munster geeft wel aan dat wanneer hij ideeën heeft voor een activiteit of een onderwerp, dat hij dat gaat inbrengen bij de studentenorganisaties om te kijken of er animo is om dit te organiseren. Op die manier oefent hij toch enige invloed uit op de inhoud van het programma.

FIGUUR 2 INGANG CREA CAFÉ

⁸⁰ (S.A.) 'Over CREA', in: CREA | *Het cultureel studentencentrum van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam*. http://www.crea.uva.nl/over_crea.php (17 november 2015).

Omdat er de manier van programmeren niet gedicteerd wordt door een centrale visie beschouw ik de programmering nog eens nader om uit de praktijk te leren waaraan belang gehecht wordt. Een regelmatige blik op het programma van CREA wijst er op dat dit behoorlijk gevarieerd is. Lezingen met onderwerpen van een serieuze aard staan in de aankondigingen soms naast activiteiten zoals stand-up comedy, waarbij het enige doel is om het publiek aan het lachen te maken.⁸¹ Er zijn drie elementen die me opvallen aan het programma van CREA: de ruimte voor studenten op het podium, veel aandacht voor stand-up comedy en cabaret en veel ruimte voor verdiepende lezingen. Ten eerste valt het op dat er veel ruimte is voor studenten zelf. Een greep uit het programma: er is onder meer een open podium voor klassieke muziek (CREA Klassiek), een maandelijks terugkerend algemeen open podium (Plankgasten) en alle cursussen die CREA aan de studenten aanbiedt worden afgesloten met een presentatie. Dat studenten een plek krijgen op het podium van CREA is wellicht niet verbazingwekkend wanneer we beseffen dat studenten als kern van alles bij CREA worden beschouwd.

Ten tweede valt op dat er bijzonder veel ruimte is voor stand-up comedy en cabaret. Wanneer we bijvoorbeeld kijken naar het programma van september 2015 zien we dat vijf van de twaalf in augustus aangekondigde avonden in het teken staan van cabaret of stand-up comedy.⁸² De vele aandacht hiervoor kan wellicht verklaard worden doordat het een redelijk toegankelijke vorm van theater is: zowel voor de toeschouwer als voor de organisator. Vaak is er één of zijn er slechts enkele personen op het podium en daarom is het redelijk goedkoop te produceren. Wanneer het programma gedomineerd wordt door wat studenten aandragen is het daarom wellicht niet verwonderlijk dat deze discipline ruim vertegenwoordigd wordt. (Hetzelfde geldt overigens voor film, maar om de hoek bij CREA zit een filmhuis dat geheel gerund wordt door studenten, dus de kans dat studenten die dit willen organiseren hun heil hier zoeken is groot. Bovendien is de filmzaal van CREA niet geweldig, aldus één geïnterviewde studente filmwetenschappen.)

En het derde dat opvalt is de grote aandacht voor lezingen met een verdiepende inhoud. Bijvoorbeeld in de laatste twee weken van november 2015 zijn er drie avonden met een verdiepend thema: een debat over de oorlog in Irak, een film over duurzaamheid en een lezing over de millenniumdoelen, allemaal georganiseerd door verenigingen gelieerd aan verschillende studies.⁸³ Een mogelijke verklaring hiervoor is dat studenten een podium zoeken om de eigen inzichten en bevindingen uit het vakgebied te presenteren. Academische interesse is immers wat alle studenten gemeen hebben.

⁸¹ Donderdag 19 november 2015 is er een lezing over de impact van de oorlog in Irak en vrijdag 20 november staat het programma 'Ready to Rumble – easylaughs' op het programma.

⁸² (S.A.) 'CREA agenda', in: *CREA | Het cultureel studentencentrum van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam*. <http://www.crea.uva.nl/agenda.php?jaar=2015&maand=09> (23 augustus 2015).

⁸³ (S.A.) 'CREA agenda', in: *CREA | Het cultureel studentencentrum van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam*. <http://www.crea.uva.nl/agenda.php?jaar=2015&maand=11> (17 november 2015).

Naast het programma van culturele en verdiepende activiteiten heeft CREA ook een gevarieerd aanbod aan cursussen. Dit beslaat diverse disciplines (muziek, film radio en digitale media, dans, theater, beeldend, schrijven, international, body & soul) en binnen deze disciplines worden ook nog tot wel vierentwintig verschillende cursussen aangeboden. Dat is een opvallend groot aanbod.⁸⁴ Deze cursussen vinden allemaal plaats in CREA evenals de presentaties die de studenten houden na deelname aan de cursus. Naast dit reguliere aanbod aan cursussen, zijn er in de zomer ook nog extra cursussen waar deelnemers een week lang fulltime besteden.

De functies van CREA

De functies van CREA ga ik nu zo duidelijk mogelijk boven tafel halen aan de hand van de in het eerste hoofdstuk gemaakte classificatie. Om in één oogopslag inzichtelijk te maken in welke bronnen de functies bij CREA herkenbaar zijn volgt hieronder de tabel met de zichtbaarheid van functies (tabel 1) aangepast op CREA (tabel 2). Daarop volgt per functie een analyse van de vindplaats en een vergelijking met de theoretische ideeën zoals beschreven in het eerste hoofdstuk.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X			X	X
2a	Reputatie van de universiteit	X			X	X
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X	X	X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X	X	X	X	
5	Cultuureducatie	X			X	X
6	<i>Education for democracy</i>	X			X	
7	Bildung	X			X	
8	Kunst bevordert wetenschap	X		X		

TABEL 2. ZICHTBAARHEID VAN DE FUNCTIES VAN CREA

Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit

Uit officiële beleidsdocumenten blijkt dat de UvA belang hecht aan haar relatie tot de maatschappij. De maatschappelijke relevantie van wetenschap wordt benoemd evenals de relatie van de UvA met de stad waarin zij is gevestigd: 'De missie van de UvA is academisch onderwijs verzorgen voor de voorhoede van morgen, baanbrekend (fundamenteel) wetenschappelijk onderzoek verrichten en dit vertalen naar relevante maatschappelijke toepassingen. Nauw verbonden met Amsterdam,

⁸⁴ Ter vergelijking: SG verzorgt voornamelijk workshops en enkele cursussen die dan ook nog korter van duur zijn en Cultuur op de Campus verzorgt zelf helemaal geen cursussen, maar verwijst studenten naar de Lindenberg, waar studenten dan korting krijgen op reguliere cursussen.

internationaal toonaangevend.⁸⁵ Het lijkt er op dat de UvA zich verbonden voelt met de plek waar ze is gevestigd: Amsterdam. Uit de missie wordt niet geheel duidelijk wat er precies mee bedoeld wordt. Amsterdam is een toeristische stad en er wonen mensen met verschillende culturele achtergronden: het is een stad met een internationaal karakter. Wellicht wordt erop gedoeld dat dit terugkomt in het functioneren van de UvA, zoals ook blijkt wanneer de rol van de UvA als research university wordt beschreven: 'Hier werken wij samen met duizenden onderzoekers en honderden instellingen in binnen- en buitenland. Hier vormen vijfduizend medewerkers, dertigduizend studenten en honderd nationaliteiten een intellectueel knooppunt in de wereld.'

Deze lijn wordt niet zonder meer door beleidsmakers van CREA doorgevoerd. Wanneer gevraagd naar de rol van CREA binnen haar omgeving zegt Van Munster: 'We zijn een ontmoetingsplek voor velen. Ik zie hier vaak studenten met een scriptiebegeleider zitten, er zijn heel veel diploma-uitreikingen. Maar om nu te zeggen dat we contact hebben met de mensen die hier toevallig in de straat wonen, dat is niet echt zo.' Waar in het jaarverslag van de UvA de verbinding meet de stad en zelfs het internationale karakter wordt gelegd, heeft Van Munster een nauwe opvatting van het begrip omgeving: de mensen in de straat bij CREA.

Deze reactie van Van Munster kan worden verklaard doordat CREA consequent studenten benoemt als hun belangrijkste doelgroep, waardoor een bredere blik wellicht wordt vertroebeld. In de woorden van Van Munster: 'De relatie van CREA met de studenten is op tal van plekken heel erg hecht. Zonder studenten is er geen CREA zeg maar. Dat is ons belangrijkste publiek. Die koesteren wij.' Op deze manier wordt eraan voorbijgegaan dat er ook veel ander publiek op CREA afkomt waardoor CREA invloed heeft op een groter gebied, dan Van Munster benoemt.

Maar ondanks de reactie van Van Munster, blijkt uit de praktijk dat CREA wel invloed heeft op een breder publiek dan slechts studenten. Zo blijkt ten eerste dat een relevant deel van het publiek van CREA bestaat uit andere bezoekers dan studenten. Vrijdag 16 oktober bezocht ik aan het begin van de avond (ongeveer 20.00 uur) het café van CREA. Bij de receptie van CREA was me verteld dat hier het publiek voor de theatervoorstelling van die avond zat. Er waren zo'n veertig mensen aanwezig in het café. Rondvraag leerde me dat slechts een deel van deze mensen nog studeerde. Ongeveer de helft van de aanwezigen waren géén student, maar medewerker of helemaal niet gelieerd aan de universiteit. Van de vijf 'studenten' die ik die avond interviewde waren er bovendien twee eigenlijk net afgestudeerd.

Ook de verwachtingen van studenten die naar voren kwamen uit de interviews die ik met ze hield illustreren dat CREA op meer niveaus relevant is dan slechts voor het universitaire publiek. Zo was er iemand die dacht dat CREA bestond 'omdat cultuur als iets belangrijks wordt gezien', en

⁸⁵ S.N. (2014) *Jaarverslag 2014* | Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: UvA: 24.

iemand anders verwoordde haar eigen visie op de relatie tussen kunst en cultuur en de maatschappij: 'kunst en cultuur horen bij de basis van de maatschappij en horen dus ook bij de universiteit als instelling,' en 'het hoort bij een maatschappelijk betrokken universiteit.'

Ook uit het programma blijkt dat CREA een maatschappelijk betrokken organisatie is. De lezingen met een verdiepend karakter zijn vaak maatschappelijk relevant. Begrip van maatschappelijke onderwerpen verstevigt de relatie tussen studenten en de omgeving.

Van Munster ziet ook wel de rol die CREA vervult voor de samenleving in de vele studentenkantoren die er zijn gehuisvest: 'Ik denk persoonlijk dat mensen die nu commissie- en bestuurswerk doen, deze rollen later ook in de samenleving gaan vervullen. Die leren door te denken en dat is niet heel erg bewust een doel op zich, maar het is wel mooi meegenomen.' Op eenzelfde manier werkt het effect dat de creatieve cursussen hebben die CREA aanbiedt. Zo zijn er volgens Van Munster verschillende artiesten die bij CREA begonnen zijn aan hun carrière: 'Peter Pannekoek, die staat nu bij *De wereld draait door*, *Matroesjka*, Yentl en De Boer, Maaïke Ouboter met haar grote hit, dat is gewoon een liedje dat ze bij een CREA geschreven heeft.'

Concluderend kan worden gesteld dat Van Munsters twijfelachtige erkenning van de verhouding van CREA tot haar omgeving geen er geen recht aan doet. CREA vervult een publieke taak van de universiteit middels het programma dat ze aanbieden, doordat er een gevarieerder publiek op af komt, groter dan slechts studenten, en door de ruimte die CREA biedt aan studenten om zich er te ontwikkelen tot maatschappelijk betrokken burgers. De verwachtingen van studenten van CREA's doelstellingen getuigen van het idee dat de universiteit een maatschappelijke rol vervult, ondanks dat uit het eerste hoofdstuk bleek dat deze publieke taak wellicht niet zo zichtbaar is als in de Verenigde Staten.

Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit

De maatschappelijke taken die de UvA vervult kunnen bijdragen aan de publieke reputatie van de universiteit wanneer deze taken worden herkend. Dat dit niet zonder meer gebeurt blijkt uit de reactie die een studente me gaf op de vraag naar het culturele programma van de UvA. Ze gaf aan dat ze er nooit bij stilstond dat CREA deel uitmaakt van de universiteit: 'Ik ben hier duizend keer per week, maar het voelt helemaal niet als de uni.'

Maar voordat we ik verder inga op het effect van CREA op de reputatie en de zichtbaarheid van de UvA eerst nog enkele constatering over de zichtbaarheid en reputatie van CREA zelf. Over de zichtbaarheid van CREA zelf is namelijk niet iedereen te spreken. Wanneer gevraagd naar suggesties ter verbetering van de organisatie zeggen drie van de dertien geïnterviewde studenten dat het programma beter gepromoot zou moeten worden. Één van de studenten geeft zelfs aan dat CREA moet werken aan het stoffige imago. Helaas is niet duidelijk wat hiermee bedoeld wordt. Van

Munster vertelt dat de folders met het programma van CREA over alle gebouwen worden verspreid. Maar tijdens de studenteninterviews waren er enkele die het programmaboekje opensloegen met een verbazing die me deed vermoeden dat ze het programma voor het eerst zagen. De vraag is wat CREA kan doen om meer studenten te bereiken dan middels het papieren drukwerk. De organisatie heeft al een eigen medewerker publiciteit die zorg draagt voor de promotie. Deze medewerker zorgt voor de social media, de website en het gedrukte promotiemateriaal.

CREA heeft een geheel eigen manier om studenten op een andere manier te bereiken dan via promotiemateriaal. Anders dan veel andere culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten houdt CREA namelijk niet zelf het gehele programma in de hand. Ze proberen vooral de studentenverenigingen in Amsterdam aan te moedigen activiteiten in CREA te organiseren. Volgens Van Munster werkt dat het beste, omdat de studentenorganisaties toch al deel zijn van CREA: 'ik had zoiets van wat we hebben dat moeten we aanbieden en laat ze het zelf maar doen. En

dat is geen gemakzucht, maar het werkt ook gewoon beter, want dan hoeft je niet ook nog alle studenten te gaan binnen halen, maar al die studentenclubs die hebben al hun leden, die hebben al een achterban.' Dat dit ook daadwerkelijk zo werkt illustreert de reactie van één van de geïnterviewde studentes

FIGUUR 3 ZITAKULA TREEDT OP BIJ STUKAFEST AMSTERDAM, 11 FEBRUARI 2015

die aangeeft dat ze regelmatig naar CREA komt omdat haar huisgenoot actief is bij de studententoneelgroep STA.

Behalve aan een positief effect op de zichtbaarheid van de UvA verwacht één van de studenten ook dat CREA bijdraagt aan de reputatie van de universiteit: 'de UvA onderscheidt zich ermee.' Een tweede effect op de reputatie van de universiteit wordt gevormd doordat CREA bezoekers trekt naar de universiteit, die anderszins geen kennis zouden maken met de universiteit. Van Munster zegt hierover: 'Laat ik als voorbeeld STA (Studenten Toneelvereniging Amsterdam) nemen, daar ben ik zelf ook lid van. Die spelen hun voorstellingen, de meeste bij ons, en veel buitenstaanders, vrienden en familie, die niet aan de universiteit verbonden zijn, die komen dan speciaal naar CREA, en wij zijn wel een UvA-pand, een HvA-pand.' Dit vergroot niet alleen de zichtbaarheid van de universiteit (de meeste van deze bezoekers zullen wel weten dat de UvA bestaat), maar ik verwacht dat het de reputatie van de UvA ook verbetert. Wanneer mensen ergens

zelf zijn geweest en hier een goede ervaring hebben opgedaan, dan draagt dit op een positieve manier bij aan de beeldvorming. Zo is de kans bijvoorbeeld groot dat vrienden en familie van studenten die op het podium staan trots zijn.

In het eerste hoofdstuk zagen we dat de reputatie van universiteiten voor een groot deel bepaald wordt door wat het grote publiek verwacht van de universiteit en wat het publieke ziet van wat de universiteit doet. De maatschappelijke taak die CREA vervult, droeg vanuit die hoek dus al bij aan de vorming van de reputatie van de UvA. De manier van werken van CREA draagt bovendien bij aan de zichtbaarheid van CREA binnen de UvA zelf en doordat het programma een breed publiek trekt draagt CREA bij aan de beeldvorming rond de UvA.

Functie 3. Sociale katalysator van de campus

De UvA streeft naar een campus waar ontmoetingen worden gestimuleerd: 'De UvA kiest daarbij voor hoogwaardige ontwerpen die flexibel en duurzaam zijn en die het verbinden en ontmoeten faciliteren.'⁸⁶ De UvA bestaat uit vier campussen: Binnenstadcampus, Roeterseilandcampus, Science Park Amsterdam en het AMC. CREA heeft plaats op de Roeterseilandcampus. Deze campus biedt naast CREA plaats aan drie faculteiten: Maatschappij en gedragswetenschappen, Economie en bedrijfskunde en Rechten.⁸⁷ Als middel om ontmoetingen te stimuleren lijkt CREA door de UvA te worden ingezet. Van Munster: 'CREA is hier gebouwd met het idee als centrum, zodat hier het kloppende hart van het studentenleven zou komen en dat gebeurt gelukkig steeds meer.'

Één van de manieren om dit hart te vormen is door op zoek te gaan naar wat er leeft bij de studenten. Van Munster noemt als voorbeeld de bezetting van het Maagdenhuis in 2014 en de fusering van de bètafaculteiten van de VU en de UvA: 'Wat we doen is het faciliteren. Tijdens de studentenprotesten en de bezetting van het Maagdenhuis zijn de debatten en gesprekken tussen de studenten en het CvB hier geweest. We willen het kloppende hart van het studentenleven zijn. Nou, en dat leeft dan bij de studenten,' en 'ze wilden op een gegeven moment de bètafaculteiten van de VU en de UvA fuseren en daar zijn heel veel mensen tegen en de vergadering, waar uiteindelijk dat plan is afgeschoten, dat heeft hier in de zaal plaatsgevonden.'

Dat CREA in zekere mate ook als ontmoetingsplek door studenten wordt ervaren blijkt uit twee reacties van studenten op de vraag naar welke doelstellingen ze verwachten dat CREA heeft. Één van de studenten noemde 'verbinding' en een ander noemde CREA letterlijk een ontmoetingsplek. De laatstgenoemde heeft plek in een koor dat repeteert in CREA. Zo blijkt dat de ruimte die CREA biedt aan studentenorganisaties een positief effect hebben op de sociale ervaring van studenten. Een soortgelijk effect heeft het aanbod aan cursussen. Net zoals de respondent zijn koor als ontmoetingsplek ervaart, doen ook deelnemers aan cursussen dat.

⁸⁶ Idem: 93.

⁸⁷ Idem.

Naast studenten spelen medewerkers een rol in de ontmoetingen gefaciliteerd door CREA. Van Munster: De medewerkers zijn betrokken bij CREA door bijvoorbeeld de diploma-uitreikingen. Maar ze organiseren ook cursussen. En het is hier, want dat is natuurlijk altijd zo als je ergens werkt, dan zoek je het cafeetje om de hoek om nog even na te kletsen. Nou, als je hier bij de UvA werkt dan is CREA één van de cafeetjes die lekker dichtbij is.'

Ook de manier van programmeren zoals beschreven bij de functie reputatie en zichtbaarheid heeft effect op de levendigheid van de campus: doordat verschillende sociale groepen worden aangesproken, worden verschillende partijen betrokken bij CREA. In het eerste hoofdstuk zagen we al dat door deze groepen (door Henn 'networks' genoemd) in aanraking met elkaar te doen komen veel kennis kan worden uitgewisseld. Dat sommige mensen daadwerkelijk naar CREA komen door de manier van programmeren blijkt uit de studenteninterviews: één van de respondenten geeft aan alleen CREA te bezoeken als een externe partij er iets organiseert.

Dat sociale ontmoetingen op alle niveaus belangrijk zijn blijkt ook uit Van Munsters visie op de podiumkunsten: 'Podiumkunsten daar hoort publiek bij. Als er geen publiek op af komt, dan is wat je maakt niet boeiend of niet leuk genoeg voor mensen. En dat vind ik persoonlijk wel een wezenlijk onderdeel van theater maken, dat hoort er gewoon bij. Je kan een prachtige voorstelling neerzetten, maar als er niemand komt kijken dan heb je niets aan die voorstelling.'

Sociale ontmoetingen worden nagestreefd op de UvA en door CREA. Hieraan wordt bijgedragen doordat bij het programma rekening wordt gehouden met wat er leeft onder de studenten en het programma voor een groot deel bestaat uit activiteiten georganiseerd door verschillende studentengroepen met een eigen achterban.

Functie 4. Creativiteit op de universiteit

De UvA vindt creativiteit belangrijk, omdat dit hoort bij een onderzoeksuniversiteit: 'In deze sfeer kunnen wij creatief zijn, de basisvoorwaarde voor innovatie.'⁸⁸ Kennelijk wordt er aan de UvA aangenomen dat creativiteit een belangrijke eigenschap is van onderzoek. Dat ook CREA belang hecht aan creativiteit blijkt onder meer uit het feit dat ze zelf een breed aanbod aan creatieve cursussen hebben en ook de naam van de organisatie suggereert dat er aandacht is voor creativiteit.

Ook Van Munster verwacht dat de creativiteit die in de cursussen een rol speelt terugkomen bij het wetenschap bedrijven van de deelnemers: 'Door creatief bezig te zijn wordt je misschien ook creatiever in je onderzoek en in je onderwijs.' En even later trekt hij het zelfs nog breder: 'Ik denk wel dat creativiteit, net als sport, heel goed is voor mensen.' Om dit te illustreren noemt hij enkele voorbeelden waarvan ik niet zeker weet of deze eigenlijk wel terugslaan op creativiteit. Wellicht bedoelt hij dat het situaties betreffen waarbij je leert te vertrouwen op je eigen creatieve vermogen:

⁸⁸ Idem: 119.

‘bijvoorbeeld bij toneel moet je vaak dingen spelen die ver van je af staan en misschien hele rare dingen. Je staat bijvoorbeeld halfnaakt op het podium, of je moet met iemand zoenen die je totaal niet aantrekkelijk vindt. En daar gaan ook nog eens heel veel mensen naar kijken: je leert daarin kwetsbaar te zijn.’

Van alle geïnterviewde studenten noemt er slechts één creativiteit. Maar wanneer we de theoretische ideeën, zoals gepresenteerd in het eerste hoofdstuk, wat betreft de correlatie tussen kunst en creativiteit (of zoals Keeney het verwoordt: creativiteit als bijproduct van artistieke participatie) aannemen, dan blijkt uit de praktijk wel dat het stimuleren van creativiteit een functie van CREA is. Dat wil ik illustreren aan de hand van de dimensies die een rol spelen bij de ontwikkeling van creativiteit volgens Feldman, zoals ik eerder beschreef in het eerste hoofdstuk.⁸⁹

Eerder beschreef ik hoe het sociaal-emotionele proces gestimuleerd kan worden doordat bezoekers van een veilige afstand in aanraking komen met onbekende situaties. Ik denk dat de ervaring, zoals Van Munster die beschreef, waarbij de toneelspeler de eigen kwetsbare plekken op het podium brengt, een uitvergroting is van de situatie zoals ik die eerder beschreef. De speler komt in aanraking met een onbekende situatie, maar van dichterbij dan de toeschouwer. Hetzelfde effect vind plaats, maar uitvergroot, of van dichterbij.

Wat betreft de dimensies kennisgebied en cognitief proces gaf ik als voorbeeld dat instellingen activiteiten met een maatschappelijke relevantie kunnen organiseren. Van Munster beschrijft hoe CREA omgaat met dergelijke discussies en illustreert dit aan de hand van een programma dat eerder dat jaar (22 juni 2015) plaatsvond, waarbij de behandeling van Palestijnse kinderen door het Israëlische militaire recht aan de kaak werd gesteld: ‘Er zijn mensen die dat vanuit een pro-Israëlbril bekijken, maar ook mensen die dat vanuit de Palestijnse kant bekijken en dan willen wij de plek zijn waar het gebeurt, we bieden de ruimte. We hebben ook ieder jaar het marxismefestival. CREA staat vast niet te boek als een marxistische organisatie, maar we bieden mensen de mogelijkheid.’ Het is voor de hand liggend dat het kennisgebied vergroot wordt: hoogstwaarschijnlijk leert de bezoeker nieuwe feiten die tijdens de avond aan bod komen. En hoogstwaarschijnlijk wordt het cognitief proces gestimuleerd doordat verschillende perspectieven aan bod komen, waarbij de bezoeker ook van verschillende de situatie bezielt en overdenkt.

Ook de dimensie onderwijs, die ik eerder beschreef als een gereguleerd proces waarbij het kennisgebied en het cognitieve proces worden gestimuleerd is hierin herkenbaar. CREA zou je als volgt als een vorm van onderwijs kunnen zien. De organisatie reguleert het proces door een plek voor een debat aan te bieden en stimuleert daarmee het gesprek dat op gang komt en dat tot inzicht en kennisverrijking van de deelnemers en toeschouwers leidt. Het debat over de behandeling van

⁸⁹ Feldman, D.H. (1999) 'The development of Creativity', in: *Handbook of Creativity*. (Sternberg, Robert J. ed.) Cambridge: CUP: 169-186.

Palestijnse kinderen door het Israëlische militaire recht is ook bruikbaar als voorbeeld voor de dimensie culturele invloeden: het conflict tussen Israël en Palestina is een conflict dat vanuit beide culturen (of vanuit culturen die dichterbij één van beide ligt) heel verschillend wordt beschouwd: ik gaf eerder aan dat door in aanraking te komen met verschillende culturele opvattingen beperkende factoren wat betreft creativiteit worden verminderd en dat is precies wat er bij een activiteit als deze beoogd en gestimuleerd wordt.

Het lijkt erop dat de UvA en CREA creativiteit stimuleren. En ondanks dat de studenten dit niet allemaal even expliciet benoemen, gebeurt het wel, zoals blijkt uit het brede aanbod aan cursussen en culturele activiteiten.

Functie 5. Cultuureducatie

In het eerste hoofdstuk gaf ik aan dat cultuureducatie gaat over het proces van inzicht vergaren in verschillende kunstzinnige en culturele vormen. Het aanbieden van culturele activiteiten door instellingen gelieerd aan universiteiten is daardoor per definitie als een soort van cultuureducatie. Dat is ook merkbaar aan de reacties van studenten op de vraag waarom ze denken dat de universiteit CREA mogelijk maakt. Vier van de dertien respondenten geven aan een vorm van cultuureducatie in de activiteiten van CREA te herkennen: 'cultureel bewustzijn stimuleren', 'om studenten te interesseren in cultuur', 'om studenten bewuster te maken van cultuur' en 'om zulke mensen [met cultureel/creatief talent] ook een kans te geven zich te ontwikkelen'.

43

Doordat er culturele activiteiten worden aangeboden is er in zekere zin al sprake van cultuureducatie. Één van de studentrespondenten herkent nog meer facetten van cultuureducatie. Ze noemt ook lessen in verschillende kunstdisciplines en beschouwende activiteiten, zoals lezingen over verschillende vakgebieden binnen kunst en cultuur.

Exemplarisch voor de functie cultuureducatie is de terugkerende thema-avond Dutch Film for Beginners. Tijdens deze avonden verzorgt de ISN (International Student Network Amsterdam) samen met CREA een Nederlandse film, met Engelstalige ondertiteling en van tevoren een inleiding. Verschillende ideeën rond cultuureducatie komen in dit programma terug. Ten eerste helpen de inleidingen die er tijdens de avonden worden gegeven bij het zien en interpreteren van de film. De film wordt in een context geplaatst, waardoor het meer wordt dan een middel tot vermaak: de kijker krijgt handvaten mee. Ten tweede is hierin duidelijk het conservatieve paradigma herkenbaar, dat ik eerder beschreef aan de hand van de theorie van Van Heusden en Gielen (2015).⁹⁰ Ik stelde dat binnen het conservatieve paradigma kunst en cultuur wordt geplaatst binnen het belang van traditionele ideologische waarden: cultuur representeert een bepaalde identiteit, nationaliteit of religie. Dat er specifiek belang wordt gehecht aan Nederlandse film, (het had ook elke ander

⁹⁰ Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) 'Introduction. New Directions in Arts Education', in: *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz: 9-18.

cultureel gedefinieerd filmgenre kunnen zijn) impliceert dat Nederlandse film een bepaalde waarde heeft en iets zegt over de Nederlandse gemeenschap. Het representeert de Nederlandse nationaliteit en identiteit.

Het rationalistisch paradigma, dat veronderstelt dat er een rationeel idee zit achter het belang van kunst en cultuur (dat de economische waarde wordt gestimuleerd door de creatieve eigenschappen van kunst en cultuur), is herkenbaar door de grote waarde die gehecht wordt aan creativiteit, zoals ik bij de vorige functie beschreef.

Het derde paradigma, romantisch individualisme, is min of meer herkenbaar in bijvoorbeeld Van Munsters beschrijving van de manier waarop hij belang hecht aan theater spelen. (Het paradigma betreft de relatie tussen het kunstwerk en het individu, met de vooronderstelling dat het individu middels het kunstwerk unieke ervaringen opdoet). Hij benadrukt keer op keer hoe waardevol hij het toneelspelen acht en hoeveel hij ervan leert.

Naar aanleiding van Van Heusden en Gielens pleidooi voor een nieuwe beschouwing van cultuureducatie, waarbij kunst wordt gezien als één van de vele manieren om naar het leven te kijken en waarbij kunst van het voetstuk wordt gehaald, stelde Keuchel voor om de diversiteit aan (etnische en religieuze) culturen die de samenleving rijk is beter te weerspiegelen in de kunst- en cultuureducatie, zodat meer mensen zich in de educatie kunnen herkennen.⁹¹ In het jaarverslag van de UvA wordt benadrukt dat het onderwijs aan de UvA voor studenten van uiteenlopende afkomst wordt verzorgd: 'De UvA verzorgt research-intensief onderwijs voor een brede groep studenten – ongeacht hun afkomst, achtergrond of overtuiging – en bereidt hen voor op de mondiale arbeidsmarkt.'⁹²

Het probleem dat Keuchel waarnam, dat niet alle culturele achtergronden weerklink krijgen in het culturele aanbod, lijkt ook in Amsterdam te spelen. Tijdens het afnemen van de studenteninterviews kwam ik in aanraking met een groep studenten van allochtone afkomst, die zich niet herkende in de programmering van CREA. Ze dachten dat het niet voor hun bedoeld was en dat het een soort school is voor mensen met creatief talent.

Het lijkt me dat juist een universiteit als de UvA, die ook zelf benoemt dat ze zich richten op een brede groep studenten met verschillende afkomst, achtergrond en overtuigingen, een goede kandidaat zou zijn om zich op te werpen als koploper als het gaat om de weerklink van deze culturele achtergronden in de culturele activiteiten gelieerd aan de universiteit.

Al met al is de functie cultuureducatie voornamelijk herkenbaar in de praktijk en het programma. De functie wordt bovendien opgepikt door studenten. Van Munster benoemd nergens

⁹¹ Keuchel, S. (2015) 'Arts Education in the Age of Cultural Diversity. A Basis to Gain Cultural Identity in a Risk Society', in: idem: 93-111.

⁹² S.N. (2014) *Jaarverslag 2014 | Universiteit van Amsterdam*. Amsterdam: UvA: 24.

letterlijk cultuureducatie, maar uit zijn opvattingen blijkt dat bepaalde facetten van cultuureducatie wel een rol spelen in het beleid. Als het gaat om de weerklank van de uiteenlopende culturele achtergronden in culturele activiteiten lijkt het er op dat CREA niet de voorhoedefunctie op zich neemt, waarvan Keuchel bepleit dat het belangrijk is bij de ontwikkeling van cultuureducatie.

Functie 6. *Education for democracy*

De functie *education for democracy* is gebaseerd op het pleidooi van Martha Nussbaum voor een maatschappij en een daarbij passend onderwijssysteem, dat groot belang hecht aan de competenties van burgers die in het belang staan van een goed functionerende democratie.⁹³ Ik gaf al aan dat het maar de vraag is of uit het beleid of gesprekken met studenten naar voren komt of het als een functie van de instelling wordt gezien dat deze bijdraagt aan de democratische samenleving.

En inderdaad wordt nergens, noch in het jaarverslag van de UvA, noch bij de beleidsteksten van CREA, noch bij de interviews genoemd dat de democratie belang heeft bij het type onderwijs dat Nussbaum voorstelt en de rol die culturele activiteiten zoals in dit geval de activiteiten van CREA, daarin hebben.

Maar ondanks dat het niet letterlijk benoemd wordt, blijkt uit de praktijk wel dat de competenties die volgens Nussbaum in het belang zijn voor de democratie, inlevingsvermogen en een kritisch denkvermogen, wél worden gestimuleerd door de activiteiten die plaatsvinden bij CREA. Hoe het denken wordt gestimuleerd door lezingen en debatten beschreef ik al aan de hand van de functie creativiteit. Dat ook het inlevingsvermogen wordt gestimuleerd door activiteiten die CREA organiseert wil ik illustreren door wederom te verwijzen naar Van Munsters beschrijving van de rol die theater speelt bij zijn kijk op de wereld als voorbeeld voor het proces dat plaatsvindt. Van Munster zei: 'Het inleven in mensen wordt makkelijker als je een rol je eigen maakt. En je merkt dat je op een gegeven moment sympathie voor het personage gaat voelen [...] en dan denk je "dit lijkt wel een beetje een lompe botte boer, maar ja, het is eigenlijk best wel een lieve man." En terwijl je het speelt is het dan net alsof het een soort entiteit wordt die naast je staat.' En hij vervolgt: 'Het is heel tof om dat met zijn allen mee te maken. Want in de groep ben je dan met zijn allen kwetsbaar. [...] En iedereen die die voorstelling ziet die herkent dingen daaruit, van jezelf, van je ouders of anderen. En dat maakt ook wel eens dat het pijnlijk dichtbij komt. Je leert er veel van, je wordt er zelfverzekerder van. Mensen denken vaak dat ze zelfverzekerd, krachtig en sterk moet zijn, maar ik denk juist dat als je open kan zijn, terwijl je weet dat je kwetsbaar bent, maar ook dat je het aankan, dat je daar een veel grotere kracht uit haalt.'

Het proces dat Van Munster hier beschrijft past goed bij de term die Nussbaum ontleende aan het werk van Winnicott: *artistic play*. Hierbij wordt het als de primaire taak van de kunsten

⁹³ Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP.

gezien om dezelfde rol als het kinderspel te vervullen: ter verkenning van de ander op een veilige manier.⁹⁴ Van Munster beschrijft hoe zijn eigen visie op het karakter van zijn personage verandert en dat hij zich steeds beter kan inleven in de situatie van het personage dat in eerste instantie behoorlijk onsympathiek overkomt.

Bij de eerste functie, de maatschappelijke rol van de universiteit zagen we al dat de UvA belang hecht aan de rol die ze speelt in de maatschappij in het algemeen en dat CREA hieraan bijdraagt. We herkennen dit ook in de missie van de UvA, waarin wordt aangegeven dat de UvA onderwijs verzorgt voor de voorhoede van morgen.⁹⁵ Dat CREA hierbij ook een bijdrage levert aan de ontwikkeling van studenten wat betreft de competenties die in belangrijke mate bijdragen aan een functionele democratie wordt niet genoemd in de beleidsteksten, maar blijkt wel uit de praktijk en het programma.

Functie 7. Bildung van de student

In het eerste hoofdstuk leerden we dat het bij Bildung gaat om de ontdekkingstocht van de verhouding van de eigen persoonlijkheid ten opzicht van de wereld.⁹⁶ Dat Kunst en cultuur hierin een rol spelen beschreef Onno Zijlstra: 'Kunst is van betekenis als gematerialiseerde verbeelding van centra en uithoeken van de geest.' Kunst en cultuur zijn hierin op verschillende lagen betekenisgevend, en de betekenis wordt gedicteerd door de waarnemer zelf.⁹⁷ Ten slotte beschreef ik and de hand van het idee van Bockhorst een visie op Bildung, namelijk dat het gaat om de 'kunst van het leven': een begrip van geluk, vrijheid, levensstijl en omgang met het leven.

Het viel op dat door Bockhorst dezelfde competenties werden benoemd als door Nussbaum: het emotionele en het cognitieve vermogen.⁹⁸ Dat er bepaalde vorm van Bildung, namelijk als bijdrage aan de levenskunst, bij CREA plaatsvindt hoeft daarom niet meer bewezen te worden; dat staat als beschreven bij de vorige functie *education for democracy*.

Ik denk bovendien dat er een bepaalde vorm van Bildung plaatsvindt als het gaat om alle studentenkantoren die een plaats hebben bij CREA. Doordat CREA wat betreft de programmering zo'n belangrijke rol voor studentenorganisaties heeft weggelegd, heeft CREA er belang bij om de studentenorganisaties te faciliteren en ondersteunen. De studenten die deel uitmaken van de studentenorganisaties, in het bestuur, in een commissie, of als lid, varen er ook wel bij. Van Munster zegt hierover treffend: 'Je leert dan zo veel over jezelf en om te functioneren binnen een groep.' Hij

⁹⁴ Idem: 97-101.

⁹⁵ S.N. (2014) *Jaarverslag 2014 | Universiteit van Amsterdam*. Amsterdam: UvA: 24.

⁹⁶ Reinwand, Vanessa-Isabelle. (2012) 'Künstlerische Bildung – Ästhetische Bildung – Kulturelle Bildung', in: *Handbuch Kulturelle Bildung*, (Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. red.) München: Kopaed: 109.

⁹⁷ Zijlstra, Onno. (2008) 'Ik wist niet dat ik het in me had', in: *Boekman 77*. Vol. 10, ed. 4: 72-76.

⁹⁸ Bockhorst, Hildegard. (2012) '“Lernziel Lebenskunst” in der Kulturellen Bildung', in: *Handbuch Kulturelle Bildung*, (Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. red.) München: Kopaed: 135-141.

beschrijft hoe studentbestuurders veel kunnen leren omdat ze alles in een betrekkelijk veilige omgeving als het ware kunnen uitproberen. Ik denk dat dit een belangrijke rol speelt bij het idee van jezelf in verhouding tot de wereld leren zien, in ieder geval voor de studentbestuurders die een kans krijgen zichzelf in te zetten en te ontwikkelen.

Dit idee van Bildung, of vorming, en de rol van kunst en cultuur hierin, spelen nauwelijks een rol in het beleid van CREA. Ook de studenten nemen het niet waar; slechts één respondent noemt als functie van CREA ‘verbreding en vorming van de geest’, maar uit de praktijk blijkt dat de functie Bildung wel een rol speelt, omdat de competenties die van belang zijn voor de Bildung door dit programma gestimuleerd worden.

Functie 8. Kunst bevordert wetenschap

De functie kunst bevordert wetenschap is gebaseerd op Fresco’s idee dat kunst en deelname aan culturele activiteiten het bedrijven van wetenschap bevorderen. Zij stelt dat de manier waarop we de wereld interpreteren, voor een belangrijk deel wordt bepaald door wetenschap en kunst. Zij stelt dat wetenschap is gebaseerd op toetsing en dat kunst is gebaseerd op verkenning en dat deze twee visies elkaar kruislings stimuleren.⁹⁹ Ik gaf al aan dat het de vraag is of we het idee dat kunst wetenschap bevordert in de casussen zullen herkennen.

Wanneer gevraagd naar de missie van CREA beschrijft Van Munster wat zijn baas (vermoedelijk Sjoerd Jans, directeur van CREA) zou zeggen: ‘Studenten zijn altijd bezig met onderzoeken en met nadenken en CREA die wil ze kennis laten maken met kunst en cultuur, zodat ze op een andere manier, zeg maar hun andere hersenhelft gebruiken.’ Wat hij hiermee precies bedoelt is niet geheel duidelijk, maar kunst en cultuur wordt hier neergezet als iets dat in ieder geval anders is dan wetenschap. Dit kan geïnterpreteerd worden als een soort andere manier van kijken, zoals ook Louise Fresco het beschrijft. Ik vermoedt dat ook Van Munster bedoelt dat kunst en cultuur een nieuw perspectief geven op de wereld, anders dan wetenschap.

Toch, wanneer letterlijk gevraagd naar de relatie tussen kunst en wetenschap blijft Van Munsters antwoord in eerste instantie vaag, maar geeft hij uiteindelijk concrete handvaten aan de relatie tussen beide: ‘De relatie tussen kunst en wetenschap is wanneer je debatten en lezingen onder kunst schaaft natuurlijk wel. [...] Kunst is natuurlijk een manier om op een andere manier dan de traditioneel wetenschappelijke manier uiting te geven aan dingen; om dingen inzichtelijk te maken.’ Hij beschrijft vervolgens hoe dit kan werken aan de hand van een voorstelling die in CREA plaatsvond: ‘We hadden hier laatst een voorstelling op basis van een oude tekst *Neushoorn* van Ionesco. Dat gaat heel erg over groepsdruk, over massahysterie, en totalitaire regimes, zoals het

⁹⁹ Fresco, Louise. O. (2014) *Kruisbestuiving. Over kennis, kunst en het leven*. Amsterdam: Prometheus – Bert Bakker.

nazisme en het fascisme. Dat wordt dan niet letterlijk zo uitgesproken, maar als je het gaat analyseren en je gaat er naar kijken dan zie je dat de schrijver daarmee ageert tegen die systemen. En dat kun je dus op een wetenschappelijke manier doen, maar je kunt het ook door middel van kunst doen. [...] Dat zag je bij de aanslagen in Parijs [op de redactieleden van Charlie Hebdo] dat er heel veel kunstenaars opstonden die zeiden dat het belangrijk is om er cartoons, kunst, muziek etc. over te mogen maken.’ Hij beschrijft vervolgens hoe hij dat op een wetenschappelijke manier zou duiden (hij is politicoloog), maar dat het vaak kunstenaars zijn die als eerste op hun eigen manier uiting geven aan zulke ideeën.

Evenals de functie *education for democracy* is de functie kunst bevordert wetenschap gebaseerd op de ideeën van één theoreticus. Maar waar Nussbaum concreet uitlegt op welke manier kunst en cultuur bijdragen aan democratisch burgerschap, blijven Fresco’s ideeën zeer algemeen. Het is daarom lastig om de ideeën aan de praktijk te toetsen. En ondanks dat ik vermoed dat de activiteiten bij CREA een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke praktijk (en omdat ook Van Munster dit erkent en beschrijft), kan ik het niet toetsen door slechts het programma te beschouwen. De functie is daarom slechts zichtbaar in de uitleg die Van Munster geeft aan de relatie tussen kunst en wetenschap.

Conclusie

Het belangrijkste kenmerk bij het programma van CREA is dat ze deze niet geheel zelf samenstelt. Er zit geen centrale visie achter het programma, maar het programma komt tot stand doordat de studenten zelf bepaalde activiteiten willen organiseren. Het effect hiervan is dat er veel ruimte is voor studenten op het podium, veel aandacht voor stand-up comedy en cabaret en er zijn veel verdiepende lezingen.

We hebben alle functies beschouwd en vergeleken met verschillende bronnen van CREA. We hebben gezien dat alle functies bij CREA in ieder geval uit één van de bronnen blijkt. Hieronder zal ik per functie kort beschouwen uit welke bron deze blijkt; soms zal ik een verklaring voorstellen voor het ontbreken van de functie bij de andere bronnen. Voor het overzicht voeg ik ook tabel 2 (met de zichtbaarheid van de functies van CREA) hieronder nogmaals in.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X			X	X
2a	Reputatie van de universiteit	X			X	X
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X	X	X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X	X	X	X	
5	Cultuureducatie	X			X	X
6	<i>Education for democracy</i>	X			X	
7	Bildung	X			X	
8	Kunst bevordert wetenschap	X		X		

TABEL 2. ZICHTBAARHEID VAN DE FUNCTIES VAN CREA

De eerste functie, de maatschappelijke taak van de universiteit, speelt bij CREA een rol vanwege het programma dat ze aanbieden, doordat er een gevarieerd publiek op af komt, groter dan slechts studenten, en door de ruimte die CREA biedt aan studenten om zich er te ontwikkelen tot maatschappelijk betrokken burgers. De verwachtingen van studenten van CREA's doelstellingen getuigen van het idee dat de universiteit een maatschappelijke rol vervult. De kans is groot dat beleidsteksten en beleidsmakers minder aandacht schenken aan deze publieke taak, omdat dit bij Nederlandse universiteiten niet bijzonder van belang wordt geacht, zoals we zagen in het eerste hoofdstuk.

De tweede functie, de bijdrage aan de reputatie en de zichtbaarheid van de universiteit, wordt gestimuleerd door de maatschappelijke taak die CREA in de praktijk vervult. De manier van programmeren van CREA draagt bovendien bij aan de zichtbaarheid van CREA binnen de UvA zelf, omdat de studentenorganisaties de eigen achterban mee naar CREA nemen. Het programma trekt bovendien een breed publiek naar CREA en draagt daardoor bij aan de beeldvorming rond de UvA. Ook deze functie is niet herkenbaar in het beleid van CREA. Ik vermoed dat het niet wordt genoemd, omdat het af zou kunnen leiden van de andere doelen die de beleidsmakers hebben.

De derde functie, de sociale katalysator op de campus, speelt in alle bronnen een rol. Hieraan wordt bijgedragen doordat bij het programma rekening wordt gehouden met wat er leeft onder de studenten en het programma voor een groot deel bestaat uit activiteiten georganiseerd door verschillende studentengroepen met een eigen achterban.

Ook de vierde functie, het stimuleren van creativiteit blijkt uit veel van de bronnen. Alleen de studenten zelf hebben niet zo door dat dit één van de functies is van de instellingen. Uit de praktijk

blijkt dat in ieder geval vier van de dimensies die een rol spelen bij de ontwikkeling van creativiteit volgens Feldman¹⁰⁰ worden gestimuleerd: het sociaal-emotionele proces, het kennisgebied, het cognitief proces en onderwijs.

Wat betreft de vijfde functie, cultuureducatie, zien we in de praktijk terug dat de verschillende paradigma's die Van Heusden en Gielen beschreven, het conservatieve, het rationalistisch en het romantisch individualistische, een rol spelen.¹⁰¹ De functie wordt bovendien opgepikt door studenten. Van Munster benoemt nergens letterlijk cultuureducatie, maar uit zijn opvattingen blijkt dat bepaalde facetten van cultuureducatie wel een rol spelen in het beleid. Als het gaat om de weerklank van de uiteenlopende culturele achtergronden van de UvA-studenten in de culturele activiteiten lijkt het er op dat CREA niet de voorhoedefunctie op zich neemt, waarvan Keuchel bepleit dat het belangrijk is bij de ontwikkeling van cultuureducatie. Wellicht dat wanneer de beleidsmakers meer aandacht besteden aan de visie op cultuureducatie en de vraag welke kant ze daarmee op moeten wat betreft de aansluiting bij de studenten van de UvA en de HvA, dat dit een rol kan spelen bij het antwoord.

Education for democracy, de zesde functie, komt niet letterlijk naar voren uit het beleid, maar de UvA onderschrijft wel de eigen rol in de maatschappij. Dat CREA ook een bijdrage levert aan de ontwikkeling van studenten wat betreft de competenties die in belangrijke mate bijdragen aan een functionele democratie wordt niet genoemd in de beleidsteksten, maar blijkt wel uit de praktijk en het programma. Ik vermoed dat nog maar weinig wordt gezien dat deze functie bestaat en dat het daarom weinig weerklank vindt in het beleid van CREA.

Het idee van Bildung, de zevende functie, blijkt op dezelfde manier uit de praktijk als *education for democracy*. En ook deze functie speelt nauwelijks een rol in het beleid van CREA. Dit is verrassender dan de vorige functie. Uit de inleiding van de scriptie blijkt immers dat het idee van vorming en Bildung een levend onderwerp is in het cultuureducatie- en cultuurbeleid.

De laatste functie kunst bevordert wetenschap blijkt slechts uit de ideeën van Van Munster. Ik vermoed dat dit komt omdat Fresco's ideeën zeer algemeen zijn en niet concreet maken op welke manier kunst wetenschap bevordert. Het lukt daarom niet om de ideeën aan de praktijk te toetsen en de weerklank in het beleid is er simpelweg niet.

¹⁰⁰ Feldman, D.H. (1999) 'The development of Creativity', in: *Handbook of Creativity*. (Sternberg, Robert J. ed.) Cambridge: CUP: 169-186.

¹⁰¹ Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) 'Introduction. New Directions in Arts Education', in: *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz: 9-18.

Hoofdstuk 3. Casus: Studium Generale Eindhoven

Studium Generale is de organisatie die verantwoordelijk is voor de culturele en intellectueel verdiepende programmering aan de Technische Universiteit Eindhoven. Het bureau Studium Generale is een afdeling binnen de Technische Universiteit Eindhoven (ca. 9.000 studenten) en valt direct onder de Dienst Algemene Zaken. Voor een studium generale heeft de organisatie in Eindhoven relatief veel ruimte voor culturele activiteiten.

In dit hoofdstuk onderzoek ik op welke manier Studium Generale (SG) omgaat met haar taak om vorm te geven aan het culturele programma van de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) door de in het eerste hoofdstuk beschreven functies te vergelijken met de functies die herkenbaar zijn in SG. Ik doe dat aan de hand van een halfgestructureerd expertinterview met Lucas Asselbergs¹⁰², hoofd bureau Studium Generale, gesprekken met ongeveer dertien studenten, inclusief negen halfgestructureerde focused interviews met studenten van de TU/e¹⁰³, waaronder een interview met een student-assistent van SG, en door middel van een studie van de organisatie en het programma.

Studium Generale in vogelvlucht

De missie van SG wordt als volgt verwoord op de website: 'Het bureau Studium Generale heeft tot taak de maatschappelijke, intellectuele en culturele vorming van studenten te bevorderen. In samenwerking met studenten organiseert SG lezingen, discussies, concerten, tentoonstellingen, excursies, theater- en filmvoorstellingen en workshops voor studenten. Daarnaast heeft SG de taak de culturele rol van de universiteit in de stad en de regio te versterken en de studentenamateurkunst te bevorderen.'¹⁰⁴ Het is een ambitieuze missie, waaruit blijkt dat SG voornamelijk inzet op de verbreding van studenten door middel van culturele en intellectueel verdiepende activiteiten en dat SG functioneert als culturele schakel tussen universiteit en de omgeving.

De criteria van de programmering van SG zijn gebaseerd op de missie en de organisatie zet breed in: het programma behelst een uiteenlopend aanbod, met veel verschillende soorten activiteiten, zoals films, concerten, theater, maar ook lezingen en debatten. Dat lezingen en debatten ook onderdeel uitmaken van het programma is niet verwonderlijk, gezien de geschiedenis van het

¹⁰² De citaten van Lucas Asselbergs zijn afkomstig van het kwalitatief halfgestructureerd expertinterview met Lucas Asselbergs (Eindhoven, 17 februari 2015), gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor het interview zie bijlage 3 en voor de interviewvragen zie bijlage 6.

¹⁰³ De citaten van studenten zijn afkomstig van negen kwalitatieve halfgestructureerde focused interviews (Amsterdam, 14 oktober 2015). Alle interviews zijn gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor de interviews zie bijlage 8 en voor de interviewvragen zie bijlage 10.

¹⁰⁴ Studium Generale Eindhoven. (S.A) *Studium Generale*. <http://www.studiumgenerale-eindhoven.nl/nl/studium-generale/21/> (7 augustus 2015).

type organisatie. Tegenwoordig wordt met het begrip studium generale het type organisatie bedoeld, zoals dat ontstond halverwege de twintigste eeuw, zoals ik eerder in de inleiding beschreef. Alle brede Nederlandse universiteiten hebben een bureau studium generale of iets dat daarmee vergelijkbaar is.¹⁰⁵ Een studium generale heeft als doel de studenten en medewerkers van een universiteit een bredere ontwikkeling te bieden dan slechts de ontwikkeling in het eigen vakgebied. Hoe de diverse bureaus dit proberen te bereiken verschilt onderling sterk, maar alle bureaus hebben aandacht voor zowel culturele als intellectueel verdiepende activiteiten. In Eindhoven ligt er relatief veel nadruk op cultuur. Onder meer het filmaanbod neemt een groot deel van het programma in. Elke week is er op maandag, dinsdag en woensdag een film te zien van het type dat ook wordt gedraaid bij de betere filmhuizen. Het zijn bijna vooral films die een diepere betekenislaag hebben.¹⁰⁶ Er wordt extra aandacht besteed aan culturele activiteiten die experimenteel en vernieuwend van aard zijn, zoals ook herkenbaar in het evenement *Ffnaar Classic*, waarbij een kruisbestuiving tussen klassieke muziek en popmuziek centraal stond.¹⁰⁷

Behalve een gevarieerd activiteitenprogramma met zowel culturele als intellectueel verdiepende activiteiten organiseert SG een ruim aanbod aan workshops. Het zijn workshops van allerlei denkbare disciplines, van gangbare disciplines zoals literair schrijven, schilderen en verschillende muzikale workshops tot minder gangbare workshops zoals street art, train your brain, goochelen en creatief denken.

FIGUUR 4. DE ZWARTE DOOS, 14 OKTOBER 2015

In vergelijking met de bureaus studium generale van andere universiteiten, is het studium generale van de TU/e groot. Het bureau bestaat uit een team van zeven programmamedewerkers met ieder zijn eigen specialisatie. Het totaal omvat 7 fte, maar daar zitten ook twee ondersteunende bureaumedewerkers bij.¹⁰⁸ Volgens de officiële missie wordt samengewerkt met studenten bij de programmering. Asselbergs geeft aan dat er incidenteel wel studenten zijn die de schouders zetten

¹⁰⁵ In Nijmegen draagt de organisatie die als Studium Generale wordt beschouwd sinds kort de naam Radboud Reflects. Dit programma richt zich voornamelijk op lezingen en debatten, omdat de culturele activiteiten al plaats hebben in andere organisaties zoals Cultuur op de Campus. Wat betreft de UvA worden de lezingen die CREA organiseert onder de noemer studium generale geschaard.

¹⁰⁶ Voorbeelden hiervan zijn *Maps to the stars*, over Hollywoodsterren, dat gaat vooral over het leven achter het masker van het imago, *Nightcrawler*, vertoond op 16, 17 en 18 maart, gaat over een nieuwsgager, maar ook over de ethiek van de misdaadjournalistiek, *Wild Tales*, vertoond op 23, 24 en 25 maart, gaat over wraak en onderzoekt hoever mensen daarvoor gaan.

¹⁰⁷ Schalij, N. (5 februari 2015) ‘ “We laten pop botsen en vrijen met klassieke muziek” ’, in: *Cursor. Tweewekelijks blad van de Technische Universiteit Eindhoven*. Nr. 11. Jg. 57.

¹⁰⁸ De meeste bureaus Studium Generale werken op 4fte aldus Asselbergs.

onder een specifiek programma, maar dat de betrokkenheid daarna vaak weer afneemt. Volgens Asselbergs komt de afname in de betrokkenheid van studenten bij de programmering onder meer doordat het tijd vergt van de vaste medewerkers om studenten erbij te betrekken en omdat studenten meer verplichtingen hebben dan voorheen. Er zijn wel studenten op regelmatige basis betrokken bij de productie van enkele activiteiten, voornamelijk bij het filmhuis. De student-assistent die ik sprak, meer dan een half jaar nadat ik Asselbergs sprak, gaf aan dat de filmprogrammering wel door een studentencommissie plaatsvindt en dat hij zelf in een commissie plaatsheeft, samen met enkele hoogleraren, die het programma van SG evalueert. Kennelijk is er een en ander veranderd sinds ik sprak met Lucas Asselbergs. Een nieuwe blik op de website van Studium Generale leert me dat er een nieuwe commissie is opgericht: de bestuurscommissie. Hierover valt te lezen: 'De Bestuurscommissie van Studium Generale is eindverantwoordelijk voor het programmabeleid van SG. De commissie bestaat uit prof.dr. Bert Meijer (voorzitter), prof.dr.ir. Anthonie Meijers, dr. Lucas Asselbergs (secretaris), Ilona den Hartog, Emma Munnig Schmidt en Jelle Heersink (student-leden).'¹⁰⁹ Deze bestuurscommissie heeft dus een grote verantwoordelijkheid en bestaat voor een relevant deel uit studentleden: drie van de zes leden.

SG maakt voornamelijk gebruik van de volgende drie ruimtes: een podiumzaal met een capaciteit van 250 man (Het Gaslab), een middelgrote filmzaal (De Zwarte Doos) en een grote collegezaal (De Blauwe Zaal in het Auditorium). Alleen over het Gaslab heeft SG de volledige zeggenschap. In de filmzaal, De Zwarte Doos vinden vooral filmvertoningen plaats, maar er zijn incidenteel ook andere activiteiten zoals lezingen of festivals en dergelijke. In de Blauwe Zaal vinden vooral lezingen plaats. SG exposeert in het Hoofdgebouw.

De TU/e beschikt verder over het studentencentrum de Bunker, waar onder meer alle culturele studentenverenigingen zijn gehuisvest, voornamelijk cultuurverenigingen, maar ook religieuze verenigingen en gezelligheidsverenigingen. De Bunker is er voor studenten en wordt ook beheerd door studenten.

Samenwerkingsverbanden zoekt SG actief. Ze gaan bijvoorbeeld regelmatig het gesprek aan met culturele studentenverenigingen om samen een activiteit te organiseren¹¹⁰ en ook buiten de Eindhovense campus kijkt SG naar samenwerkingspartners.

Het SG zet zich specifiek in voor studenten. Ook andere bezoekers komen regelmatig naar het programma, maar het is de inzet van de organisatie om voornamelijk studenten te bereiken. Deze doelstelling wordt bevorderd door de verplichtstelling van het bezoeken van enkele activiteiten

¹⁰⁹ Studium Generale Eindhoven. (S.A) *Studium Generale*. <http://www.studiumgenerale-eindhoven.nl/nl/studium-generale/21/> (20 december 2015).

¹¹⁰ Op donderdag 18 september 2015 werd er een Spaanse-muziekavond georganiseerd in samenwerking met de studentenmuziekvereniging Tuna Ciudad de Luz en in juni van dat jaar werd er een Japanfestival gepresenteerd in samenwerking met de studentencultuurvereniging Kinjin.

in het curriculum van de studenten. De studenten kunnen uit een deel van het aanbod van het SG kiezen om verplichte studiepunten te halen. Dit zegt iets over het belang dat er vanuit de universiteit wordt gehecht aan SG: kennelijk wordt dit zo belangrijk geacht dat studenten het programma verplicht moeten bezoeken.

SG verzorgt haar eigen communicatie. Er verschijnt elk kwartaal een programmaboekje en jaarlijks een folder met de workshops. Verder maakt de organisatie gebruik van social media, affiches, pads (digitale beeldschermen, verspreid over de campus) en de communicatie van de universiteit: het programma wordt gepubliceerd in het tweewekelijkse universiteitsblad Cursor. Buiten de universiteit wordt het programma heel weinig gepromoot. Volgens Asselbergs heeft dit te maken met de missie van de organisatie, die gericht is op de verbreding van de student. Hij benadrukt dat de organisatie er op afgerekend zou worden, ik neem aan door het college van bestuur en eventuele andere kritische partijen, als er te veel andere mensen op het programma af zouden komen.

De functies van Studium Generale

De functies van SG ga ik nu zo duidelijk mogelijk boven tafel halen aan de hand van de in het eerste hoofdstuk gemaakte classificatie. Om in één oogopslag inzichtelijk te maken in welke bronnen de functies bij SG herkenbaar zijn volgt hieronder de tabel met de zichtbaarheid van functies (tabel 1) aangepast op SG (tabel 3). Daarop volgt per functie een analyse van de vindplaats en een vergelijking met de theoretische ideeën zoals beschreven in het eerste hoofdstuk.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X	X		X	
2a	Reputatie van de universiteit	X			X	
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X		X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X		X	X	
5	Cultuureducatie	X			X	
6	<i>Education for democracy</i>	X	X	X	X	
7	Bildung	X	X ¹¹¹	X	X	X
8	Kunst bevordert wetenschap	X		X	X	

TABEL 3. ZICHTBAARHEID VAN FUNCTIES STUDIUM GENERALE

¹¹¹ De in het jaarverslag genoemde ‘academische vorming’ heb ik opgevat als een vorm van Bildung.

Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit

De TU/e ziet een taak weggelegd ten opzichte van de maatschappij, met name als het gaat om de rol die zij speelt bij de ontwikkeling van studenten: 'De TU/e biedt haar studenten een intellectueel en academisch prikkelend studie- en werkklimaat. Dat klimaat moet de brede persoonlijke ontwikkeling en het maatschappelijk en cultureel engagement van studenten stimuleren.'¹¹² De TU/e noemt dit proces academische vorming en er wordt letterlijk aangegeven dat ze hierbij een rol voor Studium Generale zien weggelegd: 'Onder regie van het Platform [academische vorming] worden in samenwerking met Studium Generale keuzevakken aangeboden die academische vorming aan de TU/e versterken.'¹¹³

Dit idee dat de brede vorming van studenten bijdraagt aan hun maatschappelijk engagement wordt ook door Asselbergs onderkend. Wanneer gevraagd naar de missie van SG zegt hij: 'Studium Generale levert een bijdrage aan de brede vorming van studenten, zodat studenten kennis kunnen nemen van maatschappelijke, sociale en culturele ontwikkelingen. Zodat ze met een gebalanceerde kijk op de samenleving straks werk gaan doen voor diezelfde samenleving.' Duidelijk is dat SG, zowel in de eigen visie als in die van de TU/e als belangrijke taak heeft om studenten te leren om zich te verhouden tot de wereld. Uit het eerste hoofdstuk bleek dat er in de maatschappij een breed gedragen opvatting heerst dat universiteiten een soort maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben, ook wel de publieke taak genoemd. Bij de TU/e geven ze klaarblijkelijk heel concreet inhoud aan deze opvatting: het gaat om de brede vorming van studenten en SG is hiervoor verantwoordelijk.

Een andere taak van SG is volgens de officiële missie een soort verantwoordelijkheid om een connectie te vormen tussen de universiteit en de omgeving: 'Daarnaast heeft SG de taak de culturele rol van de universiteit in de stad en de regio te versterken [...].'¹¹⁴ Het is nogal onduidelijk op welke manier dit zou moeten gebeuren: het is een abstract idee, waarbij vooral problematisch is dat niet vanzelfsprekend is wat de culturele rol van de universiteit eigenlijk is. Vanuit het praktijkonderzoek verwacht ik dat er het volgende mee bedoeld wordt: de samenwerkingsverbanden die SG zoekt buiten de universiteit, waaronder het Science Café en het aantrekken van bezoekers van buiten de universiteit.

Ik beschreef al eerder dat SG actief samenwerkingsverbanden zoekt. Behalve met culturele studentenverenigingen worden er ook verbanden buiten de campus gezocht. Het eerder genoemde programma *Ffnaar classic* betrof bijvoorbeeld een samenwerking met poppodium de Effenaar en studentenmuziekgezelschap Quadrivium, waarin klassieke muziek en popmuziek samen op het

¹¹² Stafbureau College van Bestuur en Dienst Financiële en Economische zaken. (2014) *TU/e Jaarverslag 2014*. Eindhoven: TU/e: 57.

¹¹³ Idem.

¹¹⁴ Studium Generale Eindhoven. (S.A) *Studium Generale*. <http://www.studiumgenerale-eindhoven.nl/nl/studium-generale/21/> (7 augustus 2015).

podium kwamen. Een ander voorbeeld is het terugkerende evenement Science Café, een lezing of een debat in Van Piere, een boekhandel in de binnenstad van Eindhoven. Asselbergs: 'Dat is een lezing in de stad, in de boekhandel Van Piere, het vroegere Selexyz. Daar bereiken we ook veel alumni mee.' Het betreft in deze gevallen culturele activiteiten georganiseerd vanuit betrokkenen bij de universiteit, die plaats hebben buiten de campus. Mogelijk worden deze activiteiten bedoeld met 'de culturele rol van de universiteit' en de plaatsing is in de stad.

Ten tweede bestaat een relevant deel van de bezoekers van Studium Generale uit niet-studenten. Ter illustratie: op de avond dat ik studenteninterviews wilde houden, woensdag 14 oktober 2015 bezocht ik 's avonds het filmtheater *De Zwarte Doos* om bezoekers van de filmvoorstelling *van Schneider vs. Bax* (2015, regisseur: Alex van Warmerdam) te spreken, bleek dat er geen studenten op het programma waren afgekomen. Er kwamen slechts vier bezoekers op af en die waren allemaal niet-student. Toen ik sprak met de student-assistent van het Studium Generale Jelle Heersink (Vijfdejaars Architecture), bleek dat er op de wat minder bekende films vaak ook minder studenten afkomen dan op films die ook in de commerciële bioscopen draaien. De avond was volgens hem niet typerend voor SG wat betreft de bezoekers, maar hij gaf wel aan dat het lang niet alleen studenten zijn die op het programma afkomen. (Volgens Asselbergs gaat het om ongeveer een kwart). Ook in dit geval gaat het om culturele activiteiten georganiseerd vanuit betrokkenen bij de universiteit (SG) en het zijn de mensen uit de stad en regio die de activiteiten bezoeken.

56

Tegelijkertijd staan beide interpretaties van 'de culturele rol van de universiteit in de stad en regio' behoorlijk in contrast met wat Asselbergs zei over de doelgroep van SG: dat de organisatie er op 'afgerekend' zou worden als er te veel niet-studenten op het programma af zouden komen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat SG een rol ziet voor zichzelf om de afstand tussen de universiteit en de maatschappij te verkleinen, maar dat deze rol niet te groot mag zijn en daarmee ten koste van het eerste doel van de organisatie: de verbreding van studenten.

Ook uit de inhoud van het programma blijkt dat SG een maatschappelijk betrokken organisatie is. De lezingen met een verdiepend karakter zijn vaak maatschappelijk relevant. Op 29 september 2015 werd bijvoorbeeld een lezing georganiseerd die de mondiale voedselvoorziening behandelde en er werden problemen gesignaleerd en voorstellen gedaan om deze op te lossen. Ook Asselbergs geeft aan dat maatschappelijke relevantie belangrijk is voor de programmering. Hij legt daarbij wel uit dat de thematiek dan op zo'n manier gebracht moet worden dat het ook studenten aanspreekt: 'Als we een programma over bijvoorbeeld vergrijzing en de consequenties daarvan willen doen, een heel belangrijk maatschappelijk thema, dan moet je dat wel zo brengen, dat je ook kans hebt om een jong publiek binnen te halen.' Lezingen worden geprogrammeerd aan de hand van de missie: vormend en verbredend op basis van maatschappelijke, sociale, culturele ontwikkelingen.

De onderwerpen en activiteiten die aan bod komen zijn hierin zeker herkenbaar.¹¹⁵ Begrip van wat er in de wereld speelt verstevigt de relatie tussen studenten en de omgeving. Dat is een manier om invulling te geven aan de publieke taak van de universiteit.

Concluderend kan worden gesteld dat de TU/e waarde hecht aan de publieke taak die ze vervult, met name wat betreft de academische vorming die SG verzorgt. De rol van SG hierbij uit zich in de programmering die maatschappelijk relevant is en in de verbinding tussen de universiteit en de stad: er komen externe bezoekers af op het programma en SG verzorgt programma's die plaatsvinden in de stad.

Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit

De maatschappelijke taken die de TU/e vervult kunnen bijdragen aan de publieke reputatie van de universiteit. Voorwaarde hiervoor is dat SG daadwerkelijk zichtbaar is. Deze zichtbaarheid is volgens de studenten zelf in ieder geval te beperkt. Van de acht studenten die ik interviewde, gaven er zes aan dat er nog wat ontbreekt aan de zichtbaarheid van SG binnen de TU/e. Dit hoeft natuurlijk niet te betekenen dat het schort aan zichtbaarheid buiten de universiteit. De promotie is ten slotte gericht op de universiteit zelf, dus als het daarbij al blijkt dat het moeilijk is om de doelgroep te bereiken, dan is de impact van de promotie buiten de universiteit wellicht ook niet zo heel groot.

Alhoewel (nog) niet zo groot, de zichtbaarheid buiten de campus is er wel. Het bereik van SG buiten de campus is voornamelijk gefocust op het Science Café en samenwerkingsverbanden met culturele partners in de stad, zoals ik al beschreef bij de eerste functie: de maatschappelijke taak. Bovendien leerden we bij de vorige functie al dat een aanzienlijk deel van de bezoekers van buiten de universiteit komt. Studium Generale draagt op deze manier dus onmiskenbaar bij aan de zichtbaarheid en het imago van de universiteit in de stad.

Bij SG wordt volgens de student-assistent die ik sprak ook hard gewerkt aan de zichtbaarheid op de universiteit zelf. Dat dit niet heel makkelijk is voor de organisatie illustreert mijn ervaring met twee vijfdejaars studenten technische bedrijfskunde die bij het doorbladeren van het programmaboekje positief verbaasd waren dat de TU/e deze activiteiten organiseert. Ook uit mijn ervaringen bij CREA en bij Cultuur op de Campus blijkt dat het bereiken van studenten via drukwerk erg moeilijk is. Bij TU/e ligt het programmaboekje van SG bij de entree van alle gebouwen en kennelijk weet toch slechts een deel van de studenten dit te vinden.

¹¹⁵ Een van de lezingen gaat over een deeleconomie, een hedendaags relevant en populair onderwerp als het gaat om alternatieven voor het huidige economische systeem, verschillende lezingen behandelen onderwerpen die te maken relevant zijn voor de wetenschap (betawetenschappen in de islamitische wereld, wetenschap als vorm van samenwerking, moraliteit als gevolg van de wetenschap), maar ook maatschappelijke onderwerpen komen aan bod (een verkenning van de Nederlandse identiteit, de rechten van oorlogsslachtoffers). Dit is te lezen in het programmaboekje van januari tot en met maart 2015 van Studium Generale Eindhoven.

Asselbergs geeft zelf aan dat er een beetje een paternalistisch imago aan de organisatie kleeft en dat dit niet (meer) altijd aansluit bij de belevingswereld van studenten. Asselbergs: '[De studenten] willen veel meer hun eigen ding ontdekken en zelf experimenteren en daar kunnen ze best ver in gaan.' Studenten willen dus liever niet door een ander verteld worden wat belangrijk is, maar er zelf achter komen wat ze belangrijk vinden. De recent opgerichte bestuurscommissie biedt mogelijkheden als het gaat om het overwinnen van deze drempel: waarschijnlijk hebben de studenten die plaatshebben in de commissie een goed beeld van wat er leeft onder studenten en de kans is groot dat hun input bijdraagt bij het aansluiten van het programma van SG bij de wensen van de studentengemeenschap.

Maar er is ook hoop. Een van de studenten die ik sprak wist me te vertellen dat ze via een vriendin ooit bij SG terecht was gekomen, omdat de studentenorganisatie waar ze bij zat een activiteit samen met SG organiseerde. Inzetten op samenwerkingsverbanden met studenten, bijvoorbeeld met studieverenigingen of culturele studentenverenigingen, betekent het aanboren van nieuwe doelgroepen: de achterban van deze organisaties.

Een belangrijke manier waarop SG ook studenten probeert te bereiken is de verplichtstelling van het bezoeken van programma's. Tot en met het collegejaar 2013-2014 konden studenten in het kader van het vak Academische Vorming daartoe aangemerkte programma's van SG (voornamelijk lezingen en debatten) bezoeken om studiepunten te behalen. Studenten hadden dertien verplichte activiteiten en het bezoeken van SG-programma's was een van de mogelijkheden om aan deze activiteiten invulling te geven. In het collegejaar 2014-2015 is de verplichting veranderd. Sindsdien zijn bachelorstudenten verplicht in het eerste of tweede jaar vijf activiteiten te bezoeken, dat zijn er minder dan ervoor, maar het betreft nu wel allemaal daartoe aangemerkte programma's van SG. Asselbergs zegt hierover: 'Het nadeel is wel dat je altijd mensen in de zaal hebt, en dat zijn er gelukkig niet veel, waarvan je echt wel kan zien dat ze even een verplicht nummertje doen. Maar we hopen dat een stepping stone is, dus dat ze na die vijf programma's meer willen bezoeken. [...] We hebben wel de indruk dat er studenten blijven komen ondanks dat ze geen verplichting meer hebben, maar er zijn ook studenten die blij zijn dat ze er van af zijn.' Toch merkte ik bij de studenteninterviews niet zo veel van deze regel. Een groep eerstejaars was ervan overtuigd dat ik niets aan hun antwoorden zou hebben en ze waren daar heel stellig in. Ze kenden Studium Generale niet en waren er ook nog nooit geweest. En ook ouderejaars gaven aan dat ze nog nooit activiteiten van SG bezocht hadden. Mogelijkerwijs heb ik net de studenten gesproken voor wie de regel nog niet gold en ook de eerstejaars hoeven natuurlijk niet in hun eerste collegeweken de activiteiten te bezoeken.

In het eerste hoofdstuk zagen we dat de reputatie van universiteiten voor een groot deel bepaald wordt door wat het grote publiek verwacht van de universiteit en wat het publiek ziet van

wat de universiteit doet. De maatschappelijke taak die SG vervult, draagt vanuit die hoek dus al bij in de vorming van de reputatie van de TU/e. De reputatie en zichtbaarheid van SG binnen de universiteit is nog niet zo groot als de organisatie zelf het liefst zou zien. De praktijk zal leren of de regeling die alle studenten verplicht om SG-programma's te bezoeken de reputatie en de naamsbekendheid van SG binnen de universiteit zal verhogen.

Functie 3. Sociale katalysator van de campus

De TU/e is een echte campusuniversiteit en zet expliciet in op de ontwikkeling ervan onder de projectnaam Campus 2020. In het jaarverslag wordt omschreven: 'De TU/e investeert sterk in de ontwikkeling van haar campus tot een Science Park van nationaal belang en internationale allure. [...] Op haar campus stimuleert de TU/e de vestiging van en samenwerking met en tussen hoger onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten en (startende) hightech ondernemingen.'¹¹⁶

Uit het eerste hoofdstuk blijkt dat campussen worden gezien als 'een verkapt middel tot efficiency' en om de ontmoeting te faciliteren door nabijheid te creëren¹¹⁷, en dat informele netwerken hierin een belangrijk rol spelen.¹¹⁸ Asselbergs erkent aarzelend het belang van SG hierin: 'In zekere zin functioneert Studium Generale als een bindende factor op de campus.' En ook één van de geïnterviewde studenten erkent dat SG een sociale rol speelt. Volgens haar betreft het programma van SG 'sociaal verantwoorde vrijetijdsbestedingen', voor: 'sociale ontwikkeling, culturele verrijking en sociale cohesie.' Vooral de laatstgenoemde 'sociale cohesie' duidt op inzicht in de rol die SG speelt als het gaat om de verbindingen die er worden gelegd tussen studenten.

De informele netwerken die Henn noemde zijn wat betreft het studentenleven in Eindhoven voornamelijk herkenbaar in de rol die studentenverenigingen er hebben. (Één van de studenten die ik interviewde gaf ook aan dat hij weinig tijd had voor activiteiten van SG, omdat hij zoveel tijd kwijt is bij zijn gezelligheidsvereniging.) Wat betreft culturele activiteiten zijn er de culturele studentenverenigingen, die plaats hebben in de Bunker. Maar hierover zegt Asselbergs: 'De Bunker is ontzettend verouderd. [...] We zijn bezig om naar een nieuwe faciliteit toe te werken. Dat komt in het Potentiaal, het oude gebouw van elektrotechniek. Daar wordt de hele benedenverdieping op doel ingericht. Dat betekent in de praktijk dat de ruimtes veel meer up-to-date zijn, maar dat zal ook een stuk kostbaarder zijn, dus de contributies zullen omhoog gaan.'

De plaats voor de culturele studentenverenigingen krimpt en het wordt voor de studentenverenigingen duurder om een plaats te hebben. Dat betekent dat culturele activiteiten voor studenten minder toegankelijk worden: de studentenorganisaties zijn meer geld kwijt en dat zal

¹¹⁶ Stafbureau College van Bestuur en Dienst Financiële en Economische zaken. (2014) *TU/e Jaarverslag 2014*. Eindhoven: TU/e.

¹¹⁷ Huisman, J. (2014) 'Het campusconcept. Studeren in het struweel', in: *De Groene Amsterdammer*. Vol. 138, ed. 36: 42-43.

¹¹⁸ Henn, G. (2007) 'The Space of Knowledge: Campus Design for the Network Society', in: idem:152.

moeten worden gecompenseerd, contributies en entreegelden zullen omhoog gaan. Het is nog maar de vraag of alle studenten die nu deel uitmaken van de culturele gemeenschap bereid zijn om dit op te brengen. De studenten zelf merken dit ook op: een van de studenten die ik interviewde stelde voor om minder door SG te laten organiseren, zodat er meer geld naar studentenverenigingen kon gaan. Deze ontwikkelingen druisen in tegen de redenen die er in eerste instantie waren om de Bunker op te richten. De rector ten tijde van de oprichting hechtte veel belang aan de betrokkenheid van studenten. Hij zei: 'De algemene ontmoetingsruimte [het studentencentrum] moet van enorm belang worden geacht. Desintegratie van het studentenleven zou het niet gewenste alternatief zijn. [...] de hiermee beoogde verbetering van de sfeer voor de studenten zal het studierendement en dus ook de investeringen in laboratoria en andere gebouwen verhogen.'¹¹⁹ Deze opvatting van het studentenleven, met ruimte voor ontmoeting, lijkt ook veel op het idee van informele netwerken, waarvan Henn het belang benoemde. De rector die deze ideeën formuleerde zou waarschijnlijk ervoor pleiten het belang van de studentenverenigingen ook nu niet uit het oog te verliezen.

Het is nog maar te bezien welke invloed de verhuizing daadwerkelijk zal hebben. Feit blijft dat SG een positief effect heeft op het sociale klimaat van de TU/e: een groot deel van de programma's van SG vindt plaats in de lunchpauze en alle faciliteiten waarvan het SG gebruik maakt liggen op de campus. Samenwerkingsverbanden met culturele studentenverenigingen kunnen hierbij alleen maar bijdragen aan dit effect.

Uit de beleidsteksten blijkt dat de campus belangrijk is voor de TU/e, maar het wordt niet geëxpliciteerd wat de rol van SG in het functioneren van de campus is. Toch blijkt uit de praktijk en de ervaring van studenten zelf dat SG een rol speelt als sociale katalysator, evenals de culturele studentenverenigingen en de samenwerkingsverbanden tussen SG en deze verenigingen.

Functie 4. Creativiteit op de universiteit

Geen van de studenten noemt het stimuleren van creativiteit als functie van SG en ook in het jaarverslag van de universiteit wordt creativiteit helemaal niet genoemd. Toch blijkt uit het interview met Lucas Asselbergs dat SG probeert om voornamelijk met de workshops creativiteit te stimuleren.

Volgens het jaarverslag van de TU/e speelt de universiteit een belangrijke rol in technisch onderzoek. In de paragraaf 'Missie en profiel' wordt uitgelegd dat het onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van de internationale wetenschappelijke wereld, maar ook aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en het versterken van de kennisintensieve industrie.¹²⁰ Deze technische ontwikkelingen die er aan de universiteit worden geëmbieerd passen perfect bij de

¹¹⁹ Colenbrander, B.J.F. Hombrink, K. (2012) *Cultuurhistorische verkenning Studentencentrum de Bunker*. Eindhoven: TU/e Dienst huisvesting: 13.

(https://www.tue.nl/uploads/media/Cultuurhistorische_verkenning_studentencentrum_Bunker.pdf)

¹²⁰ Stafbureau College van Bestuur en Dienst Financiële en Economische zaken. (2014) *TU/e Jaarverslag 2014*. Eindhoven: TU/e: 11.

ideeën van Florida (2002), die het belang van creativiteit onderschrijft door te wijzen naar het belang van creativiteit in de vooruitgang in de economie en de technische wetenschappen.¹²¹ Hij stelt dat het de creativiteit is die technische studenten maatschappelijk waardevol maakt. Het is deze creativiteit die zorgt dat er een beter begrip en inzicht in het technische onderzoek ontstaat, evenals dat het de creativiteit van de studenten is die zorgt dat ze goede ontwerpen kunnen maken, op technisch evenals op esthetisch niveau.

Asselbergs geeft echter aan dat het belang van creativiteit en creatief denken aan de TU/e wordt onderschat: 'Vrijelijk ideeën genereren is hier heel zeldzaam.[...] Maar het is een illusie dat hier helemaal gaan creatieve geesten rondlopen. [...] Je hebt hier ook twee behoorlijk creatieve faculteiten, dat zijn Bouwkunde en Industrieel Ontwerpen, maar dat zijn de echt buitenbeentjes op de campus, die niet als hardcore technisch worden aangeduid.' Maar Asselbergs merkt ook op dat ondanks dit klimaat er toch steun komt vanuit de universiteit: 'De kunstzinnige poot in de SG-programmering getuigt hier ook van: theater, muziek en events kosten meer geld dan het organiseren van discussies en lezingen. Dat kan alleen maar intact gehouden worden als er daarvoor bereidheid is op de universiteit.'

De door Asselbergs benoemde bereidheid is wellicht een product van de door Keeney benoemde maatschappelijke aandacht voor de rol van creativiteit,¹²² voornamelijk op basis van Florida's ideeën, die bovendien onderschrijven wat het belang van creativiteit is.¹²³ Dit belang zit hem volgens Florida nu juist voornamelijk in de technologische ontwikkeling naar aanleiding van creativiteit: precies dat waar een technische universiteit als de TU/e zich in specialiseert.

Ik denk bovendien dat het programma en de activiteiten van SG een rol spelen in de ontwikkeling van creativiteit en dat zal ik demonstreren aan de hand van de dimensies die een rol spelen bij de ontwikkeling van creativiteit, zoals beschreven door Feldman, die ik introduceerde in het eerste hoofdstuk.¹²⁴

Het kennisgebied, de feitelijke kennis die studenten opdoen, wordt gestimuleerd doordat er veel programma's worden georganiseerd die onderwerpen inhoudelijk behandelen, zoals ik ook al beschreef bij de eerste functie. Het cognitieve proces, de capaciteit om na te denken over verschillende onderwerpen, wordt bovendien gestimuleerd doordat deze activiteiten aanzetten tot een eigen beschouwing van de behandelde onderwerpen. Vaak wordt er een probleem

¹²¹ Florida, R. (2002) *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.

¹²² Keeney, K. P. (2014) 'Higher Education Institutions and the Co-Curricular arts', in: *Encouraging the Arts through Higher Education Institutions: Arts Policy Implementation in Virginia*. (Dissertatie). Virginia State University, Blacksburg: 21-30.

¹²³ Florida, R. (2002) 'Building the Creative Community', in: *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books: 283-314.

¹²⁴ Feldman, D.H. (1999) 'The development of Creativity', in: *Handbook of Creativity*. (Sternberg, Robert J. ed.) Cambridge: CUP: 169-186.

geconstateerd, of er wordt een maatschappelijke ontwikkeling waargenomen en aan de hand daarvan wordt geanalyseerd welke consequenties deze met zich meebrengen. Dat is niet slechts informatief van aard, maar het roept ook vragen op bij de bezoekers die daarmee tot nadenken worden aangezet. Zo werden er in september en oktober 2015 verschillende lezingen georganiseerd die de ontwikkeling van steden als thema hadden. Op woensdag 9 september 2015 werd er bijvoorbeeld een lezing georganiseerd waarbij werd behandeld wat het betekent dat mensen steeds meer tijd on-line doorbrengen voor de architectuur van steden. En op woensdag 16 september 2015 werd de vraag gesteld of mensen steden maken of dat steden mensen maken, waarbij de interactie tussen beide centraal stond. Door onderwerpen als deze aan te bieden worden bezoekers aan het denken gezet over onderwerpen waar ze in eerste instantie wellicht niet bij stil stonden en worden zowel het kennisgebied als het cognitieve proces gestimuleerd. Wanneer we, zoals ik eerder deed, de dimensie onderwijs beschouwen als een gereguleerd proces waarbij het kennisgebied en het cognitieve proces worden gestimuleerd dan is er hier ook sprake van een vorm van onderwijs. We zagen al dat het kennisgebied en het cognitieve proces worden gestimuleerd en SG reguleert het proces.

Het sociaal-emotionele wordt wederom gestimuleerd door de samenkomst van bezoekers. Daarbij zorgen de vele films die SG programmeert ervoor dat studenten in aanraking komen met onbekende situaties, die er aan bijdragen dat ze zich in anderen leren inleven. Een voorbeeld hiervan is de film *The Dark Horse* (Napier Robertson, 2014), die werd vertoond van 19 tot en met 21 oktober 2015. In deze film heeft de hoofdrolspeler een bipolaire stoornis en je ziet hoe hij worstelt met zijn gewelddadige jeugd. Dit is een geheel andere situatie dan die van de meeste studenten. Door in aanraking te komen met deze situatie kan de kijker van een afstand meevoelen en wordt het sociaal-emotionele proces ontwikkeld. Culturele invloeden worden gestimuleerd doordat er films van verschillende makers met verschillende culturele achtergronden worden gepresenteerd of bij andere programma's waar diverse culturen worden gepresenteerd. Een voorbeeld van zo'n film is *Timbuktu* (Sissako, 2014), een Frans-Marokkaanse film, die een woestijndorpje laat zien dat bezet wordt door moslimextremisten.

Alhoewel onbenoemd door studenten en de universiteit zelf is creativiteit belangrijk voor de TU/e, als we Florida's theorie volgen ten minste. Creativiteit wordt gestimuleerd door het programma van SG en ook Asselbergs ziet dat en benoemt dit als een van de doelen van de organisatie.

Functie 5. Cultuureducatie

In het eerste hoofdstuk stelde ik dat wanneer we spreken over cultuureducatie, dat we het proces van inzicht vergaren in verschillende kunstzinnige en culturele vormen bedoelen, in dit geval bij

bezoekers van culturele instellingen aan universiteiten. Bij dit proces leert de bezoeker te kijken naar en het interpreteren van kunst en culturele uitingen. Studenten aan de TU/e vertrouwen er zelf echter niet zonder meer op dat zij cultureel genoeg onderlegd zijn om mee te culturele activiteiten.

Toen ik de studenten wilde gaan interviewen was het moeilijk om mensen zo ver te krijgen om mee te werken, omdat veel studenten het idee hadden dat ze eigenlijk niet zo veel van kunst en cultuur wisten. Ook wat betreft het type cultuur dat de studenten aanspreekt blijkt dat het vooral de toegankelijke activiteiten, zoals kaskrakers, zijn, en niet het soort dat over het algemeen meer inzicht en een open blik vereist, zoals bijvoorbeeld een arthousefilm. Woensdag 14 oktober bezocht ik 's avonds het filmtheater *De Zwarte Doos* om bezoekers van de filmvoorstelling *van Schneider vs. Bax* (Van Warmerdam, 2015) te spreken. Er kwamen slechts vier bezoekers op af en geen daarvan was een student. Ik sprak er wel met Jelle Heersink, student-assistent van het Studium Generale en hij gaf aan te vermoeden dat er zo weinig bezoekers waren omdat er 'geen goede film' op het programma zou staan. Ik vermoed dat hij dit zei omdat het geen bijzonder bekende film is en bovendien van Nederlandse bodem, maar het kan ook zijn dat de films van Alex van Warmerdam een beroep doen op het vermogen om je als kijker open te stellen voor gebeurtenissen die niet per se logisch en/of realistisch verklaard kunnen worden en dat dit niet zo goed past bij de manier van denken op de TU/e.

Het zou kunnen dat studenten aan de TU/e moeite hebben om kunst en cultuur te interpreteren, of dat ze in ieder geval het eigen vermogen hiertoe niet zo hoog achten. Één van de studenten die ik interviewde gaf aan te denken dat SG er onder meer is voor de culturele verrijking van studenten. Ook in de missie die SG zelf naar buiten bracht neemt 'culturele vorming' een belangrijke rol in. Het lijkt erop dat cultuureducatie, het leren ervaren van kunst en cultuur, één van de functies van SG is.

In het eerste hoofdstuk stelde ik ook al dat het belangrijkste debat binnen de cultuureducatie gaat over wat je nu eigenlijk van cultuureducatie leert en hoe dit het beste vorm krijgt. Deze discussie echoot door in het debat dat Asselbergs beschrijft over het functioneren van SG, met name wat betreft de verplichtstelling van het bezoek van de vijf programma-onderdelen. Deze verplichtstelling is gekoppeld aan studiepunten die studenten er voor krijgen. De positie van het 'vak' SG moet daardoor verdedigd worden tegen kritiek die erop gebaseerd is dat het, anders dan alle andere vakken, niet wordt getoetst. Studenten hoeven alleen maar aanwezig te zijn. Asselbergs geeft ook aan dat SG volgens hem niet echt een vorm van cultuureducatie is. Hij maakt een strak onderscheid tussen educatie en vorming, vergelijkbaar met het onderscheid tussen de Duitse woorden *Bildung* en *Ausbildung*, zoals beschreven in het eerste hoofdstuk. Hij benadrukt dat educatie toetsbaar moet zijn en dat het programma van SG dat nu eenmaal niet is. Kennelijk ontleent

Asselbergs zijn opvatting wat betreft educatie aan critici van de verplichtstelling van het 'vak' Studium Generale.

Ondanks Asselbergs eigen, nauwe, opvatting van het begrip educatie denk ik dat zijn manier van denken over het programma van SG wel strookt met andere opvattingen over cultuureducatie, zoals ik in het eerste hoofdstuk besprak. De centrale stelling van Van Heusden en Gielen is dat kunsteducatie zou moeten gaan over het proces dat tot stand komt middels artistieke voorwerpen en over deze voorwerpen als middel om een doel te bereiken.¹²⁵ Dit idee lijkt heel veel op de stelling waarmee Asselbergs de missie van SG beschrijft: 'Vaak wordt gedacht dat Studium Generale er is om een programma te organiseren, maar het programma is eigenlijk niet meer dan een middel om dat doel te bereiken. [...] Interessanter is de vraag: "Wat doet de ontvanger daar nu mee en lijkt dit op de verrijking die we in gedachte hebben?" Asselbergs heeft het hier over vorming in het algemeen, maar de manier waarop hij denkt en de rol die kunst en cultuur hierin heeft is vergelijkbaar met het denken over cultuureducatie van Van Heusden en Gielen. Zij leggen uit hoe en waarom ze kunst zien als één van de vele manieren om naar het leven te kijken. Asselbergs gebruikt als het ware het programma, dat voor een relevant deel bestaat uit kunst en cultuur, om een bepaald soort verrijking te bewerkstelligen bij de studenten. Het wordt als het ware ingezet om het blikveld te vergroten; een manier om naar het leven te kijken.¹²⁶

Van Heusden en Gielen ageren bovendien tegen het idee dat kunst een allesomvattende blik kan vormen en zien er een uitdaging in om kunst en cultuur van een voetstuk te halen, het normale karakter ervan te benadrukken en zo de kunstzinnige blik te herintegreren in de Westerse samenleving. Dat niet alleen kunst en cultuur een manier bieden om naar het leven te kijken lijkt op de TU/e niet moeilijk te beargumenteren. De oplossing voor het probleem, onder meer om hedendaagse kunstvormen meer in de educatie te betrekken, zoals film, fotografie, televisie en andere vormen van hedendaagse kunst, is bij SG zonder meer geaccepteerd en het programma is er reeds mee doorvlochten.¹²⁷

De afwezigheid van studenten bij 'moeilijke' films en de reacties van studenten op mijn vragen naar het culturele programma wijzen er op dat de studenten niet zo sterk cultureel onderlegd zijn, of in ieder geval weinig vertrouwen hebben in de eigen culturele basis. SG heeft een educatieve functie als het gaat om cultuur, ook al wordt af en toe betwist wat de studenten er dan eigenlijk van leren. Uit het programma van SG blijkt dat verschillende soorten kunst en cultuur hiervoor geschikt

¹²⁵ Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) 'Introduction. New Directions in Arts Education', in: *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz: 9-18.

¹²⁶ Idem.

¹²⁷ Darras, B. (2015) 'Values of Arts and Cultural Education. Changing Identities in the Time of Democracy, Creative Class and Cultural and Creative Industries', in: idem: 57-75.

worden geacht: het varieert van ‘hoge’ kunst, zoals klassieke muziek en beeldende kunst, tot film, popmuziek en fotografie.

Functie 6. *Education for democracy*

Deze functie is gebaseerd op Martha Nussbaums pleidooi voor het belang van kunst en de geesteswetenschappen voor een democratische maatschappij met burgers die de vaardigheden hebben om een democratie in stand te houden: inlevingsvermogen, een kritisch denkvermogen, empathisch vermogen en een begrip van de complexiteit van de wereld. Zij waarschuwt voor de grote waarde die in de huidige maatschappij wordt gehecht aan technische en economische capaciteiten. (Zij relateerde dit aan het feit dat we de mate van succes van een samenleving afmeten aan de economische groei.)¹²⁸ Nu is het op de TU/e natuurlijk zo dat het juist deze technische capaciteiten zijn die, inderdaad, van de grootste waarde worden geacht. Het betreft immers allemaal technische studies waar de studenten worden opgeleid tot technisch ingenieurs. Deze casus biedt een uitstekende mogelijkheid om te beschouwen of de ideeën van Martha Nussbaum inderdaad overeenstemmen met de realiteit; dat het belang van de waarden die passen bij education for democracy inderdaad naar de achtergrond verdwijnen op deze plek waar zo duidelijk sprake is van education for profit en op welke manier de culturele instelling SG eraan kan bijdragen dat dit effect verminderd wordt.

Ik noemde al eerder, bij de derde functie sociale katalysator van de campus, dat één van de studenten aangaf te denken dat de programma's van SG verzorgd worden als 'sociaal verantwoorde vrijetijdsbestedingen'. Ik weet niet zeker of deze student nu de nadruk wil leggen op de sociale factor of dat deze eigenlijk bedoelt dat het activiteiten betreft die maatschappelijk verantwoord zijn, maar ga ik hier uit van de laatste interpretatie. Dat zou betekenen dat de studenten doorhebben dat de activiteiten bijdragen aan een bepaalde verhouding tot de maatschappij. SG verwoordt bovendien als volgt op de website: 'Het bureau Studium Generale heeft tot taak de maatschappelijke, intellectuele en culturele vorming van studenten te bevorderen.'¹²⁹ Hieruit blijkt het idee dat SG op de een of andere manier bijdraagt aan een soort geëngageerd burgerschap, iets dat bovendien bevestigd wordt in het jaarverslag bij het onderdeel academische vorming.¹³⁰ Asselbergs zelf zegt hierover dat deze vorming ertoe dient dat studenten 'met een gebalanceerde kijk op de samenleving straks werk gaan doen voor diezelfde samenleving.'

¹²⁸ Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP: 7.

¹²⁹ Studium Generale Eindhoven. (S.A) *Studium Generale*. <http://www.studiumgenerale-eindhoven.nl/nl/studium-generale/21/> (7 augustus 2015).

¹³⁰ Stafbureau College van Bestuur en Dienst Financiële en Economische zaken. (2014) *TU/e Jaarverslag 2014*. Eindhoven: TU/e: 57.

Tegelijkertijd loopt Asselbergs aan tegen een mentaliteit die niet bevorderlijk is voor het kritische denkvermogen, één van de competenties die deel uitmaken van de *education voor democracy*, zoals Nussbaum die beschrijft. Asselbergs zegt: ‘Het idee van een gemeenschap waar kritische vragen kunnen worden gesteld is iets dat op een TU en zeker op deze TU maar zeer beperkt leeft. Dat merk je ook aan onze discussies, die duren nooit lang, want die zijn gericht op een concreet resultaat. Het idee dat je van gedachten kunt wisselen en dat dat op zich al een verrijkende activiteit is, dat is niet heel breed gedragen of geambieerd.’ Bij de beschrijving van de vorige functie merkten we ook al dat de kunsten niet heel hoog in het aanzien staan van SG, terwijl het juist de kunsten zijn die de mogelijkheden bieden om het inlevingsvermogen te versterken. (Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de manier waarop *artistic play* werkt volgens Winnicott).¹³¹ De functie die SG heeft als bron van cultuureducatie biedt hoop wat betreft de *education for democracy*.

Dit negatieve discours omtrent de competenties die belangrijk zijn voor *education for democracy*, is echter niet bepalend voor de daadwerkelijke bijdrage die SG levert aan deze competentie bij studenten. Want ondanks dat de vormende eigenschappen van kunst en cultuur niet door iedereen zonder meer erkend worden, behouden kunst en cultuur deze eigenschappen wel. Het feit dat het SG bestaat getuigt ervan dat er aandacht bestaat voor meer dan alleen de technische competenties. Want ondanks dat de discussies misschien niet zo lang duren als Asselbergs zou willen, de discussies die het denkvermogen stimuleren zijn er wel. En bijvoorbeeld een film als *Timbuktu* (Sissako, 2014), een Frans-Marokkaanse film die draaide op dinsdag 15 september, die een woestijndorpje laat zien dat bezet wordt door moslimextremisten, laat studenten kennis maken met een omgeving anders dan de eigen, met situaties en emoties anders dan de eigen. Het is een veilige manier om kennis te maken met een andere situatie en mee te voelen met iemand in zo’n situatie: het inlevingsvermogen wordt gestimuleerd.

In het eerste hoofdstuk gaf ik aan dat het nog maar de vraag is of tijdens het praktijkonderzoek naar voren komt of beleidsmakers het als een functie van de eigen instelling zien dat deze bijdraagt aan de democratische samenleving. Asselbergs heeft dit inderdaad niet zo letterlijk gezegd. Wel denk ik dat er een overeenkomst gevonden kan worden met ideeën die ten grondslag liggen aan termen zoals ‘maatschappelijk betrokken’, en ‘een gebalanceerde kijk op de samenleving’, termen die Asselbergs aandroeg. Ook al wordt de term democratie niet letterlijk benoemd, het betreft een duidelijke overlap als het gaat om competenties die bijdragen aan maatschappelijke betrokkenheid en competenties in het belang van de democratie zoals ook Nussbaum die zou benoemen.

¹³¹ Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP: 97-101.

We zagen bovendien dat de waarde die op de TU wordt gehecht aan technische capaciteiten soms ten koste gaat van de waarde voor capaciteiten in het kader van *education for democracy*. Maar we zagen ook dat het juist een instelling is als SG, die bijdraagt aan de verbreding van studenten en de ontwikkeling van competenties zoals inlevingsvermogen en kritisch denkvermogen.

Functie 7. Bildung van de student

In het eerste hoofdstuk zagen we dat de term Bildung in het Nederlands grofweg neerkomt op een soort algemene brede vorming en/of zelfontplooiing en dat het kan worden opgevat als een (bij)product van de opvoeding, de opleiding en allerlei processen die bijdrage aan een algemeen begrip van het zelf en de wereld, waaronder kunstzinnige en culturele ervaringen. Ik illustreerde de rol van kunst en cultuur hierin aan de hand van een pleidooi van Onno Zijlstra om kunst en cultuur te zien als een gematerialiseerde morele vrijplaats voor de geest. Kunst is hierbij betekenisgevend, maar niet op een letterlijke of opdringerige manier, met verschillende lagen van betekenis, gegeven door de waarnemer zelf.¹³²

Het idee van vorming staat bij Studium Generale centraal. In alle bronteksten vond ik het idee dat SG bijdraagt aan de vorming van studenten. In het jaarverslag van de TU/e wordt onder de kop academische vorming uitgelegd dat studenten aan de TU/e gevormd worden. Wat dit inhoudt wordt samengevat in vier kernpunten: ‘Een wetenschappelijke benadering, intellectuele basisvaardigheden, samenwerken en communiceren en rekening houden met de maatschappelijke context van wetenschap en technologie’. Volgens de TU/e hoort hierbij: ‘een brede persoonlijk ontwikkeling’, ‘een maatschappelijk en cultureel engagement’, ‘niet alleen intellectuele basisvaardigheden en voldoende disciplinaire kennis, maar ook het vermogen om zelf op onderzoek uit te gaan en voldoende kennis van andere vakgebieden te verwerven om die op waarde te kunnen schatten’.¹³³

Deze definitie vertoont veel overlap met het begrip Bildung. Wanneer we Bildung beschouwen als een begrip van de eigen verhouding tot de maatschappij, dan lijkt deze academische vorming daar veel op. Het is wellicht te beschouwen als een specifieke vorm van Bildung, een academische vorm. Drie van de vier kernpunten zeggen namelijk iets over de eigen verhouding tot de wereld: een wetenschappelijke benadering definieert de houding van het individu ten opzichte van de wereld, samenwerken en communiceren zegt iets over de manier waarop het individu omgaat met de wereld en het laatste kernpunt komt eigenlijk op neer dat het individu zich beust in deze verhouding tot de wereld: het idee dat het eigen werk geplaatst wordt binnen de maatschappelijke context van wetenschap en technologie.

¹³² Zijlstra, Onno. (2008) ‘Ik wist niet dat ik het in me had’, in: *Boekman* 77. Vol. 10, ed. 4: 72-76.

¹³³ Stafbureau College van Bestuur en Dienst Financiële en Economische zaken. (2014) *TU/e Jaarverslag 2014*. Eindhoven: TU/e: 57.

Vanuit de TU/e zelf wordt wat betreft SG dus vooral verwacht dat deze bijdraagt aan de academische vorming. En ik denk dat SG hierin ook daadwerkelijk bijdraagt. Een groot deel van het programma bestaat uit verdiepende lezingen en debatten.¹³⁴ Studenten die kennis nemen van dit brede aanbod aan onderwerpen ontwikkelen een brede blik op de academische wereld en ontwikkelen daarmee het vermogen om het eigen wetenschappelijke en technische onderzoek binnen deze brede context te plaatsen.

Studenten zijn zich ook bewust van deze rol die SG speelt. Wanneer gevraagd naar wat zij denken over de reden waarom de universiteit dit programma aanbiedt, antwoorden zes van de negen met een antwoordt dat hierop wijst: ‘om de kennis van studenten in een breder vlak te vergroten’, ‘om studenten een bredere kijk te geven en interessant’, ‘voor een milieu waarbij haar studenten meer belezen en minder wereldvreemd raken’, ‘ter bredere ontwikkeling van studenten’, ‘verrijking’ en ‘sociale ontwikkeling, culturele verrijking, sociale cohesie’.

Het is duidelijk dat SG inzet op intellectuele verbodding en verdieping, maar de vraag is of een algemeen idee van Bildung ook een rol speelt op de TU/e; ik bedoel een idee van Bildung, waarin ook kunst en cultuur een rol kunnen spelen. Asselbergs vermoedt dat deze rol klein is: ‘Ik denk dat vormingsidealen bij de technische universiteit nog steeds niet zo hoog op de agenda staan. [...] De technische universiteiten komen toch wel een beetje uit de traditie van de technische hogescholen, die goed werk moet kunnen afleveren en dus niet alleen goed moet kunnen theoretiseren.’ Bij de vorige functie zagen we ook al dat het discours niet altijd meezit als het gaat om competenties passend *education for democracy*. En uit het eerste hoofdstuk weten we dat deze competenties overlappen met competenties passend bij Bildung, zoals gedefinieerd door Bockhorst: het emotionele en het cognitieve vermogen.¹³⁵

Toch verwacht ik dat SG op een breder vlak bijdraagt aan de Bildung van studenten dan slechts op het vlak van de academische vorming. Al eerder gaf ik aan hoe bijvoorbeeld de film *Timbuktu*, studenten kennis doet maken met een geheel andere situatie en de bijbehorende emoties, maar hetzelfde geldt voor veel andere onderdelen van het programma. Want alhoewel dit programma voor een groot deel bestaat uit intellectueel verdiepende activiteiten, is er ook een relevant deel met aandacht voor andere soorten activiteiten, zoals allerlei soorten muziek (van pop tot rock en ook klassiek), film, theater, cabaret en fotografie.¹³⁶ Dit zijn allerlei activiteiten die een rol

¹³⁴ Bijvoorbeeld bij het programma van september en oktober 2015 betrof het bij zeventien van de achtentwintig activiteiten debatten en activiteiten met een wetenschappelijk thema, al dan niet gekoppeld aan een activiteit die mer cultureel van aard is, zoals een film of theater.

¹³⁵ Bockhorst, Hildegard. (2012) ‘“Lernziel Lebenskunst” in der Kulturellen Bildung’, in: *Handbuch Kulturelle Bildung*, (Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. red.) München: Kopaed: 135-141.

¹³⁶ Bijvoorbeeld bij het programma van september en oktober 2015 zien we twee films met een existentialistisch thema (*Hector and the Search for Happiness* en *A Pigeon sat on a Branch Reflecting on Existence*), een

kunnen spelen in de opvatting van kunst en cultuur en de verhouding ervan tot Bildung, zoals Zijlstra dit beschreef: kunst als gematerialiseerde verbeelding van centra en uithoeken van de geest, met aandacht voor de cultivering van het gevoel.

Dus alhoewel er wat betreft vorming vooral plaats is voor de academische vorming binnen het discours van de TU/e, en alhoewel het voornamelijke doel van SG het bijdragen aan deze academische vorming is, is er toch plek voor een breder idee van Bildung met een plek voor kunst en cultuur bij SG.

FIGUUR 5. PROF. BLOCKEN SPREEKT BIJ SG OVER HET VOLGWAGENEFFECT, 10 JUNI 2015

Functie 8. Kunst bevordert wetenschap

De functie kunst bevordert wetenschap is gebaseerd op de ideeën die Louise Fresco in haar boek *Kruisbestuiving* (2014) beschrijft. Volgens haar dragen culturele activiteiten namelijk ook bij aan het vermogen om wetenschap te bedrijven. Zij stelt dat wetenschap is gebaseerd op toetsing en dat kunst is gebaseerd op verkenning. In eerste instantie werken beiden velden anders, maar door denkwijzen uit beide velden te combineren kunnen wetenschappelijk denken en kunstzinnig denken elkaar aanvullen. Zij stelt dat het belangrijk is om altijd met een nieuwsgierige blik te kijken (de kunstzinnige blik) en dat alles een aanleiding kan vormen tot nadenken.¹³⁷ Ik gaf al aan dat het maar de vraag is of we het idee dat kunst wetenschap bevordert in de casussen zullen herkennen.

Uit het programma van SG blijkt dat er veel aandacht is voor kunst, cultuur en lezingen die een bepaalde relatie hebben tot de wetenschap. Uit de onderwerpen van de lezingen blijkt dat er gezocht wordt naar maatschappelijke relevantie, maar ook wetenschappelijke relevantie. Onderwerpen raken vaak aan het vakgebied van één van de technische studies die er op de TU/e aangeboden worden.¹³⁸ Asselbergs geeft, wanneer gevraagd naar de relatie tussen kunst en wetenschap als voorbeeld een kunstenaar die is beïnvloed door wetenschap/technologie: 'We hebben het werk van Gerrit van Bakel, die heeft echt heel duidelijk mechanische, architectonische

rockband (*Liptease and the Backstreet Crackbangers*), cabaret (*Jan en Daan*), een fotografie-exposities (World Press Photo 15), een muziekwedstrijd (*De Kleine Prijs van Nederland*) en nog meer films.

¹³⁷ Zegt zij in het televisieprogramma *Boeken* 26 oktober 2014:

<http://www.vpro.nl/boeken/programmas/boeken/2014/26-oktober.html> (17 november 2015).

¹³⁸ Het thema 'De Stad' van september en oktober heeft bijvoorbeeld raakvlakken met de studie Bouwkunde, de lezing Climate Proof Cities raakt aan de studie Sustainable Innovation, de lezing Future Perspectives in Chemistry raakt aan de studie Scheikundige technologie etc.

objecten met een heel kunstzinnige inslag. Die collectie is lang heel belangrijk geweest voor de TU.’ Asselbergs voegt toe: ‘We hebben voor ons 55-jarig bestaan een tentoonstelling gehad: kunst en het experiment. Er werd aan medewerkers gevraagd om dat te tonen in de expositie en je ziet dat dat toch een goed initiatief is, omdat het wordt toegejuicht door anderen binnen de universiteit. En er zijn allerlei projecten en mensen die er mee bezig zijn geweest.’ Deze beschrijving van Asselbergs geeft aan dat de kans om wetenschap te verbinden met kunst cultuur van verschillende kanten wordt aangegrepen.

Al eerder (bij het tweede hoofdstuk over CREA) gaf ik aan dat het lastig bleek om de functie kunst bevordert wetenschap in de praktijk te herkennen omdat Fresco’s ideeën vrij algemeen blijven en ik dus geen concrete handvaten heb om de ideeën aan te toetsen. Toch denk ik dat een soortgelijk idee dat wetenschap en kunst van elkaar kunnen profiteren leeft bij SG en de TU/e, omdat het programma van SG doorweven is met activiteiten die beide combineren. Dat uit zich niet alleen in activiteiten met een wetenschappelijke/technische inslag, maar echt in activiteiten die zowel het wetenschappelijke element als het kunstzinnige element in zich dragen, zoals lezingen bij films, cabaret over wetenschap en beeldende kunst die verwijst naar technische bouwkunde.¹³⁹ Daarom concludeer ik dat uit de praktijk blijkt dat de functie kunst bevordert wetenschap aan de TU/e aanwezig is.

Conclusie

Kenmerkende eigenschappen van het programma van SG zijn de verplichting voor studenten om enkele programma-onderdelen te bezoeken en het grote aandeel van verdiepende lezingen en debatten, passend bij het gedachtegoed van het Studium Generale. Studenten hebben slechts een adviserende rol bij de samenstelling van het programma.

Ik heb alle functies beschouwd en vergeleken met verschillende bronnen van SG. We hebben gezien dat alle functies bij SG in ieder geval uit één van de bronnen blijken. Hieronder zal ik per functie kort beschouwen uit welke bron deze blijkt; soms zal ik een verklaring voorstellen voor het ontbreken van de functie bij de andere bronnen. Voor het overzicht voeg ik ook tabel 3 (met de zichtbaarheid van de functies van SG) hieronder nogmaals in.

¹³⁹ Dit is herkenbaar in het programma van september en oktober 2015, het cabaretprogramma dat ik noem betreft *Jan en Daan* met de voorstelling *Reken maar nergens op*.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X	X		X	
2a	Reputatie van de universiteit	X			X	
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X		X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X		X	X	
5	Cultuureducatie	X			X	
6	<i>Education for democracy</i>	X	X	X	X	
7	Bildung	X	X ¹⁴⁰	X	X	X
8	Kunst bevordert wetenschap	X		X	X	

TABEL 3. ZICHTBAARHEID VAN FUNCTIES STUDIUM GENERALE

De maatschappelijke taak van de TU/e blijkt uit de rol die SG speelt bij de ontwikkeling van studenten in de verhouding tot de maatschappij en de connectie die SG maakt tussen de TU/e en de maatschappij.

De reputatie en zichtbaarheid van de universiteit worden voor een groot deel bepaald door wat het publiek ziet dat de universiteit doet. Samenwerkingsverbanden met studentenorganisaties dragen er aan bij. De praktijk zal leren of de regeling die alle studenten verplicht om SG-programma's te bezoeken de reputatie en de naamsbekendheid van SG binnen de universiteit zal verhogen.

SG als sociale katalysator van de campus, de derde functie, past bij het idee van de TU/e als campusuniversiteit. In de beleidsteksten wordt niet geëxpliciteerd wat de rol van SG in het functioneren van de campus is. Toch blijkt uit de praktijk en de ervaring van studenten zelf dat SG een rol speelt als sociale katalysator.

De vierde functie, creativiteit op de campus, zou, als we de ideeën van Florida aannemen, belangrijk moeten zijn voor een technische universiteit. Door de studenten, noch in de officiële beleidsteksten wordt creativiteit echter genoemd. Asselbergs benoemt wel het bevorderen van creativiteit als een van de doelen van SG. Dit blijkt ook uit het programma.

Cultuureducatie, de vijfde functie, het proces van inzicht vergaren in verschillende kunstzinnige en culturele vormen, is iets waar de studenten aan de TU/e zelf niet zo vertrouwd mee zijn. Asselbergs ziet het programma, net als Van Heusden en Gielen, als een middel om een bepaald soort verrijking te bewerkstelligen bij de studenten; het wordt ingezet om het blikveld, een manier om naar het leven te kijken, te vergroten. Uit het programma van SG blijkt dat verschillende soorten

¹⁴⁰ Ik heb Bildung hier ook geaccepteerd onder het begrip academische vorming.

kunst en cultuur geschikt worden geacht: het varieert van 'hoge' kunst, zoals klassieke muziek en beeldende kunst, tot film, popmuziek en fotografie. Dit ligt in lijn met het pleidooi van Van Heusden en Gielen om verschillende soorten kunst bij de cultuureducatie te betrekken.¹⁴¹

Wat betreft de zesde functie, zagen we dat de waarde die op de TU wordt gehecht aan technische capaciteiten soms ten koste gaat van de waarde voor capaciteiten in het kader van *education for democracy*. Maar we zagen ook dat het juist een instelling is als SG, die bijdraagt aan de verbreding van studenten en de ontwikkeling van competenties zoals inlevingsvermogen en kritisch denkvermogen.

Bij de TU/e krijgt de zevende functie Bildung vorm in de term academische vorming, en dat SG hieraan bijdraagt blijkt uit alle bronnen. Dit idee van academische vorming is nauwer dan de term Bildung, maar beide vertonen overlap, want beide betreffen de ontwikkeling van de verhouding van het individu tot de maatschappij. Toch is er bij SG ook aandacht voor een brede vorming met plek voor kunst en cultuur, dat blijkt uit de aandacht voor kunst en cultuur in het programma van SG.

De laatste functie, kunst bevordert wetenschap, blijkt uit het programma en het interview met Asselbergs. De functie, gebaseerd op de ideeën die Louise Fresco in haar boek *Kruisbestuiving* (2014) beschrijft, houdt in dat culturele activiteiten bijdragen aan het vermogen om wetenschap te bedrijven. In het programma van SG is veel aandacht voor activiteiten die beide velden combineren.

¹⁴¹ Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) 'Introduction. New Directions in Arts Education', in: *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz: 9-18.

Hoofdstuk 4. Casus: Cultuur op de Campus

Cultuur op de Campus is de naam van het samenwerkingsverband dat verantwoordelijk is voor de culturele programmering aan de Radboud Universiteit (ca. 20.000 studenten) in Nijmegen. Het

samenwerkingsverband bestaat uit Team Cultuur (TC), een team van drie medewerkers van de afdeling Marketing & Communicatie binnen het Cluster Ondersteuning van de Radboud Universiteit en stichting SPROC, de studentenprogrammeringscommissie (SPC). TC heeft voornamelijk coördinerende taken en de SPC draagt zorg voor de programmering en de productie. Vanwege deze verschillende perspectieven hield ik bij Cultuur op de Campus twee interviews met beleidsmakers.

In dit hoofdstuk onderzoek ik op welke manier Cultuur op de Campus omgaat met haar taak om vorm te geven aan het culturele programma van de Radboud Universiteit (RU) door de in het eerste hoofdstuk beschreven functies te vergelijken met de functies die herkenbaar zijn in Cultuur op de Campus. Ik doe dat aan de hand van een halfgestructureerd expertinterview met Ariane Vervoorn,¹⁴² cultuuraanjager van Team Cultuur, een halfgestructureerd expertinterview met Linda van der Pol,¹⁴³ voorzitter van de SPC 2014-2015, tien halfgestructureerde focused interviews met studenten van de RU¹⁴⁴ en door middel van een studie van de organisatie en het programma. Hier en daar in dit hoofdstuk zal ik putten uit eigen ervaring en dit dan aangeven.

Ik onderzoek of opvattingen over cultuur en functies van culturele instellingen zoals die uiteengezet zijn in het eerste hoofdstuk terugkomen in de manier waarop Cultuur op de Campus vormgeeft aan het programma.

73

Cultuur op de Campus in vogelvlucht

Cultuur op de Campus is eigenlijk niet één organisatie. Het betreft een samenwerkingsverband tussen Team Cultuur (TC), een kleine afdeling binnen het Cluster Ondersteuning van de Radboud Universiteit, en de stichting SPROC, de studentenprogrammeringscommissie (SPC), die jaarlijks van bestuur wisselt. Beide organisaties spelen een belangrijke rol in de organisatie van Cultuur op de Campus. Beide organisaties hebben bovendien een geheel eigen rol, waardoor beide belangrijke inzichten hebben die de ander wellicht over het hoofd ziet. TC houdt de continuïteit op de lange

¹⁴² De citaten van Ariane Vervoorn zijn afkomstig van het kwalitatief halfgestructureerd expertinterview met Ariane Vervoorn (Nijmegen, 18 december 2014), gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor het interview zie bijlage 4 en voor de interviewvragen zie bijlage 6.

¹⁴³ De citaten van Linda van der Pol zijn afkomstig van het kwalitatief halfgestructureerd expertinterview met Linda van der Pol (Nijmegen, 19 december 2014), gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor het interview zie bijlage 5 en voor de interviewvragen zie bijlage 6.

¹⁴⁴ De citaten van studenten zijn afkomstig van tien kwalitatieve halfgestructureerde focused interviews (Amsterdam, 14 oktober 2015), gehouden volgens de methode beschreven in: Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff. Voor de interviews zie bijlage 8 en voor de interviewvragen zie bijlage 10.

termijn in de gaten. Ze hebben daardoor een goed inzicht in het algemene beleid van Cultuur op de Campus, de rol van cultuur binnen de universiteit, de relatie van Cultuur op de Campus met andere culturele partners en de geschiedenis van de SPC. De SPC draagt verantwoordelijkheid voor de programmering en de productie. Dat betekent dat het beleid rondom de programmering dicht bij hen is komen te liggen en zij hebben een beter inzicht in de praktische kant van Cultuur op de Campus. En dat betekent ook dat de rol en de verantwoordelijkheid van studenten binnen het samenwerkingsverband ontzettend groot is, vergeleken met de rol van studenten bij Studium Generale en CREA.

TC bestaat uit drie leden die parttime werken. Er is een cultuuraanjager, die de algemene lijn van het beleid in de gaten houdt, die zich bezig houdt met vernieuwing in de organisatie en die contacten legt met samenwerkingspartners. Ook is er een programmeur/producent, deze houdt zich bezig met de grote projecten van Team Cultuur, die buiten de verantwoordelijkheid van de SPC vallen, zoals de organisatie van de bijdrage van Cultuur op de Campus aan de Kunstnacht.¹⁴⁵ De derde medewerker houdt zich bezig met de communicatie van de organisatie. Samen met de PR-medewerkers van de SPC zorgt de communicatiemedewerker ervoor dat de organisatie en haar programma bekendheid verwerven, door middel van het verspreiden van programmafolders, het versturen van persberichten en overleg met andere onderdelen van het universiteitsbestuur. Gezamenlijk begeleiden de drie medewerkers van TC de SPC.

74

Tot 2012 bestond de SPC uit zes studenten die zowel het beleid als de organisatie als de praktische uitvoering voor hun rekening namen. Tegenwoordig bestaat de SPC, wanneer het lukt om voldoende studenten te vinden, uit zes bestuursleden en twintig commissieleden, verdeeld over vijf commissies. De bestuursleden hebben allemaal een bestuurstaak en vijf van de bestuursleden zijn ook voorzitter van een commissie. Deze commissies (theater, muziek, expo, film en er is een aparte commissie voor het festival Stukafest) zorgen voor een programmering van de eigen discipline en de productie van deze programmering. De commissies zijn in principe vrij in het programma dat ze samenstellen. De theatercommissie draagt zorg voor alle podiumprogrammering behalve muziek, dus ook voor onder meer literatuur en dans. Extra projecten worden georganiseerd door commissies die hiervoor speciaal worden gevormd. De voorzitter van het bestuur neemt geen zitting in een commissie, maar houdt de algemene lijn in de gaten, houdt zich bezig met externe contacten en grijpt in bij de commissies wanneer dat nodig is. De taakomschrijvingen zijn redelijk vastomlijnd, maar ook afhankelijk van de samenstelling van de SPC en afhankelijk van de voorkeuren en onderlinge afspraken van de SPC-leden.

¹⁴⁵ De Kunstnacht is een jaarlijks evenement in de Nijmeegse binnenstad waarbij programmeurs van diverse culturele organisaties gekoppeld worden aan verschillende locaties, waardoor bijzondere samenwerkingsverbanden ontstaan.

Cultuur op de Campus heeft een officiële visie, maar volgens Van der Pol zijn de programmeurs daar in de dagelijkse praktijk niet zo veel mee bezig. De visie luidt: 'Cultuur op de Campus daagt uit om het gewone opnieuw te bezien, bevordert het kritisch denken en stimuleert de creativiteit van de geest door het aanbieden van kunst- en cultuurprogramma's, waarin de esthetiek van kunst en de filosofische reflectie centraal staan.' De visie zegt dus iets over welk soort programma Cultuur op de Campus aanbiedt (kunst en cultuur, met een nadruk op esthetiek en filosofische reflectie) en wat het doel is van dit programma (om het gewone opnieuw te bezien en om het kritisch denken en de creativiteit van de geest te stimuleren). Opvallend is de nadruk op de cognitieve eigenschappen van kunst en cultuur: de filosofische reflectie, kritisch denken en creativiteit van de geest. Verder wordt in de visie de esthetiek van kunst benoemd, iets dat in de visies van SG en CREA geheel ontbreekt. Achter de term kunnen verschillende ideeën verscholen gaan. Ik vermoedt dat wordt bedoeld dat wat Cultuur op de Campus programmeert een bepaalde inherente waarde moet hebben. Dat betekent dat de keuzes voor het programma worden gemaakt met het idee dat het kunst is die van toegevoegde waarde is: ze getuigen van bepaalde ideeën, kritiek, emotie, er is een inhoud die al dan niet direct waargenomen kan worden.

Van der Pol legt uit dat TC de SPC stimuleert om elk jaar, bij de wisseling van het bestuur en de commissies, een eigen visie op het programma te formuleren. De afzonderlijke commissies formuleren bovendien een eigen visie afhankelijk van de prioriteiten van de leden van de commissies, die in het jaarplan worden samengebracht en vergeleken met de algemene visie. Ik zal kort schetsen welke visies de commissies voor ogen hebben.

De expositiecommissie wil taboes doorbreken, vernieuwend zijn door af te wijken van de gebaande paden en expo 'van de muur af' te krijgen. Van der Pol vertelt dat de commissie een voorkeur heeft voor exposities die controversieel zijn, voornamelijk binnen de context van de universiteit. De filmcommissie wil bezoekers inspireren, tot nadenken stemmen, vernieuwend zijn en bezoekers kennis laten maken met verschillende filmgenres en films uit verschillende periodes. De muziekcommissie wil de horizon van bezoekers verbreden, bezoekers uit hun comfort zone halen door verschillende dingen te programmeren, ze willen dat de programma's fysieke en mentale belevenissen zijn, die echt iets doen met het publiek, zoals dansen of iets laten voelen. De producties moeten emoties oproepen. De theatercommissie heeft zichzelf als doel gesteld om theater als

FIGUUR 6. MUZIEKTHEATER VAN ANKE EN HANNE BIJ CAFETTI IN HET CULTUURCAFÉ, DONDERDAG 8 OKTOBER 2015, FOTOGRAAF: MARJOLEIN VAN DIEJEN

discipline bekender te maken onder het grote publiek, ze willen emoties teweeg brengen en een gevoel van saamhorigheid onder de bezoekers creëren. Stukafest (uitleg over Stukafest volgt) stelt zichzelf ten doel om te groeien door middel van verdieping, ze willen de programmering steeds beter maken en ze willen dat Stukafest een podium is voor jong talent.

Het programma van Cultuur op de Campus is gebaseerd op een maandelijkse routine. Elke maand zijn er gewoonlijk twee muziekprogramma's, twee theaterprogramma's en twee filmprogramma's. En de zes expositielocaties wisselen elk elke twee maanden van expositie. De inhoud van deze programmering is jaarlijks afhankelijk van de commissieleden die er dat jaar zorg voor dragen. Veel programma's betreffen beginnende acts, die bijvoorbeeld net een prijs op een festival hebben gewonnen, en net publieke aandacht hebben, maar nog niet breed zijn doorgebroken. Vaak betreft het activiteiten die goed aansluiten bij de belevingswereld van studenten (met onderwerpen die leven bij jonge twintigers zoals bijvoorbeeld de expositie *Reflections* van Edo van Veen en Wen Liu met als onderwerp Generatie Y, de kinderen van de globalisering, te zien in september en oktober 2015 of het programma *Eye Tunes* op woensdag 9 september 2015, waarbij de relatie tussen muziek en de videoclip werd onderzocht). Ondanks de jaarlijkse wisseling van het studentenbestuur zijn er evenementen die ieder jaar terugkeren, zoals Stukafest (studentenkamerfestival). Tijdens Stukafest zijn er in drie rondes twintig acts te zien op twintig studentenkamers. Andere terugkerende evenementen worden georganiseerd door de 'reguliere' commissieleden. Dit zijn bijvoorbeeld de wedstrijden, waar studenten zich voor kunnen inschrijven, zoals Kaf en Koren, de jaarlijkse studentenbandwedstrijd, Nootuitgang, een wedstrijd voor studentsinger-songwriters en de campusdichterverkiezing.

Sinds 2014 doet Cultuur op de Campus, op initiatief van Team Cultuur ook de promotie van studentencursussen die verzorgd worden door de Lindenberg, een cultureel centrum in de Nijmeegse binnenstad, dat fungeert als podium en als plek voor het beoefenen van kunst en cultuur.

De doelgroep van Cultuur op de Campus zijn de studenten van de RU. Studenten van de Hogeschool Arnhem Nijmegen en andere belangstellenden zijn welkom, maar omdat de organisatie gefinancierd wordt door de universiteit, moeten ze zich primair op de studenten van de Radboud Universiteit richten. Er wordt hierbij ingezet op internationalisering en dat uit zich in programma's die Engelstalig zijn evenals in Engelstalige communicatie.

De faciliteiten die Cultuur op de Campus tot haar beschikking heeft bestaan uit De Rode Laars, een lokaal dat is omgebouwd tot een klein theaterzaaltje, het CultuurCafé, een café met een podium en geluidsfaciliteiten, CC3, een collegezaal die ook gebruikt kan worden als filmzaal en zeven expositielocaties. Maar ook op andere plekken op en buiten de campus worden activiteiten georganiseerd. De lobby die ik in de inleiding beschreef heeft inmiddels in ieder geval geleid tot de belofte van een nieuwe theaterzaal, maar het is nog onduidelijk wanneer deze gerealiseerd zal

worden. De plannen voor een nieuw Cultuurcentrum zijn inmiddels door het College van Bestuur afgezwakt, maar nog niet helemaal van tafel.¹⁴⁶

Opvallend is dat Cultuur op de Campus actief samenwerkingsverbanden zoekt, ook met organisaties in de binnenstad, terwijl de doelgroep expliciet studenten betreft. Vervoorn benoemt de samenwerking met LUX voor de organisatie van het Cultuurfeest in de introductieperiode, maar ook poppodium Doornroosje, korte filmfestival Go Short, festival Oddstream en de Lindenberg als voorbeeld. Als reden voor het aangaan van samenwerkingsverbanden noemt Vervoorn dat Cultuur op de Campus steeds meer wil uitbreiden. Ik zal hier bij de eerste functie, de maatschappelijke taak verder op in gaan. Uit eigen ervaring weet ik dat Cultuur op de Campus ook regelmatig inzet op samenwerkingsverbanden met andere studentenorganisaties, zoals studieverenigingen, maar ook culturele studentenverenigingen zoals de literaire organisatie Op Ruwe Planken.¹⁴⁷

De functies van Cultuur op de Campus

De functies van Cultuur op de Campus ga ik nu zo duidelijk mogelijk ontrafelen aan de hand van de in het eerste hoofdstuk gemaakte classificatie. Om in één oogopslag inzichtelijk te maken in welke bronnen de functies bij Cultuur op de Campus herkenbaar zijn volgt hieronder de tabel met de zichtbaarheid van functies (tabel 1) aangepast op Cultuur op de Campus (tabel 4). Daarop volgt per functie een analyse van de vindplaats en een vergelijking met de theoretische ideeën zoals beschreven in het eerste hoofdstuk.

¹⁴⁶ Meijerink, J. (30 juni 2015) 'Dit is het Cultuurcentrum', in: *Voxweb*. <http://www.voxweb.nl/ontwerp-cultuurcentrum-bekend/> (13 augustus 2015).

Ham, van, Tim. (15 oktober 2015) 'Cultuurcentrum lijkt er niet te komen', in: *Voxweb*.

<http://www.voxweb.nl/college-schiet-cultuurcentrum-grotendeels-af/> (15 december 2015).

Gestel, van, Maarten (20 oktober 2015) 'College vond Cultuurcentrum te duur', in: *Voxweb*.

<http://www.voxweb.nl/universiteit-ziet-af-van-prijzig-cultuurcentrum/> (15 december 2015).

Noij, Mathijs. (5 november 2015) 'Misschien toch hoop voor Cultuurcentrum', in: *Voxweb*.

<http://www.voxweb.nl/misschien-toch-hoop-voor-cultuurcentrum/> (15 december 2015).

¹⁴⁷ Een kerstprogramma werd samen met Op Ruwe Planken verzorgd op 16 december 2014. Ook de jaarlijkse campusdichterverkiezing wordt georganiseerd samen met Op Ruwe Planken. Een andere jaarlijkse samenwerkingspartner is Olympus, de koepelvereniging van de studieverenigingen van de bètafaculteit. Daarmee wordt het terugkerende programma Sound of Science opgezet, waarbij de culturele activiteiten voor een dag naar de bètafaculteit worden verhuisd.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X			X	
2a	Reputatie van de universiteit	X		X	X	
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X	X	X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X	X	X	X	
5	Cultuureducatie	X		X	X	X
6	<i>Education for democracy</i>	X	X		X	
7	Bildung	X	X	X	X	X
8	Kunst bevordert wetenschap	X			X	

TABEL 4. ZICHTBAARHEID VAN FUNCTIES CULTUUR OP DE CAMPUS

Functie 1. Maatschappelijke taak van de universiteit

De Radboud Universiteit ziet zichzelf als een maatschappelijk betrokken universiteit. In het jaarverslag wordt keer op keer verwezen naar de maatschappelijke relevantie van de wetenschap die er wordt beoefend. Bijvoorbeeld in het woord vooraf: ‘Aan de Radboud Universiteit werken dagelijks bijna 20.000 studenten en ruim 5.000 medewerkers aan de ontwikkeling van kennis, waarmee ze een belangrijke bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.’¹⁴⁸

In het eerste hoofdstuk zagen we dat de culturele instellingen gelieerd aan universiteiten een rol kunnen spelen in de maatschappelijke taak van de universiteit. Dit idee was voornamelijk gebaseerd op theorie afkomstig uit de Verenigde Staten en de aanname was dat de maatschappij op een zekere manier profiteert van het aanbod van kunst en cultuur dat de instellingen verzorgen. We leerden dat Nederlandse universiteiten in ieder geval ook een maatschappelijke taak vervullen als het gaat om de wetenschap, maar of ze dat ook doen als het gaat om het culturele programma en of deze maatschappelijke taak ook als zodanig wordt benoemd, moest nog blijken uit de praktijk. Bij het tweede hoofdstuk over CREA zagen we dat de manier waarop de culturele instellingen kunnen bijdragen aan de maatschappelijke taak breder is dan slechts het voorzien van kunst en cultuur: CREA draagt bij aan de ontwikkeling van studenten tot maatschappelijk betrokken burgers, waardevol voor de maatschappij. Hetzelfde zagen we bij Studium Generale, dat volgens de TU/e een belangrijke bijdrage levert aan de academische vorming, dat in het jaarverslag als maatschappelijke taak van de TU/e wordt benoemd.

¹⁴⁸ Radboud Universiteit. (2014) *Jaarverslag 2014 Radboud Universiteit*. (Zanten, van, Michiel (eindredactie)) Nijmegen: Radboud Universiteit: 3.

Bij Cultuur op de Campus zien we dezelfde functies als het gaat om de maatschappelijke taak. De organisatie legt veel nadruk op zichtbaarheid in de stad en bereikt daardoor ook publiek buiten de universiteit. En wat betreft de maatschappelijke betrokkenheid van studenten: een 'onofficiële' functie van Cultuur op de Campus ligt in de beroepsvoorbereiding van de studentbestuurders tot volwaardige spelers in het culturele veld.

Laatstgenoemde functie is onder meer gebaseerd op een bewering van Vervoorn. Zij noemde de SPC tijdens het interview een leerschool, vanwege de bijdrage die het levert in de ontwikkeling van de studenten: 'Als je kijkt naar het netwerk waarin ze terecht komen, dan zie je dat het een hele goede ervaring is om daarna door te kunnen groeien in een professionele constellatie [...] Er zijn heel veel SPC-leden die uitstromen, die er daadwerkelijk wat aan gehad hebben. Dan is de SPC ook een soort van opleidingsinstituut an sich. [...] Dat wordt nooit zo benoemd, maar het is absoluut zo.'

Uit eigen ervaring en contact met voormalig SPC-leden, weet ik dat het klopt dat de studentbestuurders veel kunnen hebben aan het jaar besturen, programmeren en produceren van culturele activiteiten. Deze ervaring is wat mij betreft driedig: de studenten leren een eigen visie ontwikkelen op kunst en cultuur, de praktijkervaring draagt bij aan het organisatie- en productievermogen en ten slotte levert het werk als studentbestuurder, zoals ook Vervoorn al benoemde, een belangrijke bijdrage aan het netwerk van de studenten.

Wat betreft het ontwikkelen van de visie en het leren inpassen van deze visie binnen de rest van de organisatie, wordt meteen aan het begin van de tijd als studentbestuurder al een basis gelegd. Tijdens de inwerkperiode krijgen de studenten diverse cursussen en workshops aangeboden, veelal praktisch van aard, maar ook een workshop waarin de studenten uitgebreid de tijd nemen om na te (leren) denken over de eigen visie op de waarde van kunst en cultuur.

Vervoorn ziet daarbij nog een ander maatschappelijke taak van Cultuur op de Campus en ze gebruikt dit als verklaring voor het aangaan van samenwerkingsverbanden in de binnenstad: 'Ik denk dat je als universiteit ook kijkt hoe je je als campus verhoudt tot de stad. Want als culturele instelling is het natuurlijk ook heel belangrijk dat studenten die hier studeren en wellicht ook in Nijmegen blijven wonen later de overstap maken naar andere instellingen in de stad om daar activiteiten mee te maken op het gebied van kunst en cultuur.' Wat Vervoorn hier zegt is dat ze middels samenwerkingsverbanden van Cultuur op de Campus studenten alvast kennis wil laten maken met culturele voorzieningen in de stad, zodat ze deze blijven bezoeken, ook als ze afgestudeerd zijn.

Er wordt veel nadruk gelegd op deze samenwerkingsverbanden; Van der Pol noemt het uitbouwen van samenwerkingsverbanden als speerpunt van de SPC. De redenen die zowel Van der Pol als Vervoorn aandragen voor deze samenwerkingsverbanden lopen uiteen van het hiervoor genoemde 'kennis laten maken met de instellingen in de stad' tot 'leuk' tot 'het verbeteren van de zichtbaarheid'. Van der Pol zegt over de partners van Stukafest bijvoorbeeld: 'Stukafest probeert zich

te verankeren door samen te werken met organisaties in de stad.' Ik vermoed dat er bedoeld wordt dat de naam Stukafest zowel bij de samenwerkingspartners als het publiek blijft hangen.

Samenwerkingspartners bieden wellicht een nieuw publiek, namelijk hun achterban, en de samenwerkingspartner voegt iets toe aan het programma van Stukafest, interessant voor het bestaande publiek. Maar doordat het aangaan van de samenwerkingsverbanden ook nieuw publiek trekt, denk ik dat deze ook bijdragen aan een soort maatschappelijke taak: een breder publiek dan de ten doel gestelde Radboudstudenten kan deelnemen aan de activiteiten.

De Radboud Universiteit ziet zichzelf als maatschappelijk betrokken universiteit. Net als bij de andere casussen zijn de beleidsmakers niet expliciet in het benoemen van de publieke functie van de universiteit wat betreft het voorzien van kunst en cultuur aan een algemeen publiek, maar Cultuur op de campus vervult deze functie wel. Daarbij heeft Cultuur op de Campus een functie als leerschool en draagt zo bij aan de maatschappij, specifiek de culturele sector, door de ervaring en het netwerk dat de studenten wordt meegegeven.

Functie 2. Reputatie en zichtbaarheid van de universiteit

Net als bij CREA en SG blijkt dat niet alle studenten geheel op de hoogte zijn van wat er allemaal te doen is bij Cultuur op de Campus. Gevraagd naar mogelijkheden tot verbetering van Cultuur op de Campus noemden zeven van de tien studenten die ik interviewde de zichtbaarheid. Bovendien waren er twee studenten die aangaven dat studenten van bepaalde faculteiten zich minder aangesproken voelen: 'Ik denk dat sommige bèta's en misschien ook rechten- of geneeskundestudenten denken dat Cultuur op de Campus niet voor hen bedoeld is.' Mogelijk denken deze studenten dat de activiteiten in eerste instantie bedoeld zijn voor studenten die uit een wetenschapsgebied dat gerelateerd is aan kunst en cultuur, zoals bij de meeste letterenstudenten.

Wederom net als bij CREA en bij SG ontbreekt het bij Cultuur op de Campus niet aan middelen om het programma te promoten. Vervoor: 'We hebben de off-line en de on-line communicatie, posters, folders, de on-line nieuwsbrief, facebook, kabelkrant, etc. [...] Persberichten worden ook extern verstuurd en we staan op enkele culturele agenda's in de stad.' De SPC heeft zich blijkbaar ten doel gesteld om manieren te zoeken om de zichtbaarheid van Cultuur op de Campus te vergroten, onder meer door het gebruik van social media te intensiveren en door te experimenteren met de vormgeving.

Één van de hindernissen als het gaat om het opbouwen van een reputatie betreft de faciliteiten die Cultuur op de Campus tot haar beschikking heeft. Dat wordt met name duidelijk bij de discipline theater. Van der Pol: 'De Rode Laars [het tot theater omgebouwde lokaal] ligt verstopt en mensen hebben vaak niet eens door dat er iets aan de hand is.'

Een groot voordeel van de organisatie door studenten is dat studenten hun eigen achterban meenemen. Voor de activiteiten die ze zelf organiseren nemen de studenten vaak hun eigen vrienden en bekenden mee. Dat dit zo werkt bleek ook bij de studenten die ik interviewde: twee meisjes gaven aan leden van de SPC te kennen en in dat verband regelmatig activiteiten van Cultuur op de Campus te bezoeken.

Van der Pol geeft verder aan dat het ook voor de reputatie van de universiteit belangrijk kan zijn om uit te dragen dat er waarde wordt gehecht aan kunst en cultuur en dat Cultuur op de Campus hier een relevante bijdrage aan levert: 'De Radboud die pronkt natuurlijk heel erg graag met het sportcentrum, maar aan nieuwe studenten laten ze ook graag zien dat er qua cultuur ook wat gebeurt, dus wat dat betreft hebben ze ook wel een goede aan ons.'

Uit het eerste hoofdstuk bleek dat de culturele activiteiten op een universiteit als een vorm van social marketing kunnen worden gezien:¹⁴⁹ door een aantrekkelijke activiteit te organiseren komen er bezoekers van buiten de universiteit, die, liefst op een positieve manier, in aanraking komen met de universiteit. In hoeverre dit door de RU of Cultuur op de Campus wordt beoogd is onduidelijk. Noch uit de beleidsdocumenten, noch uit de interviews blijkt dat dit wordt nagestreefd, maar Vervoorn expliciteerde dat het programma buiten de universiteit wordt gepromoot; ze noemde de persberichten en culturele agenda's in de stad. En ook de folder wordt in de binnenstad verspreid.

Mogelijkerwijs past de manier met een oog op marketing binnen de afdeling waar Team Cultuur nu eenmaal onder valt: Dienst Marketing en Communicatie. Op eenzelfde manier kan dan verklaard worden waarom er zo veel op samenwerkingsverbanden met instellingen in de binnenstad wordt ingezet: om de zichtbaarheid van de RU te vergroten. Van der Pol vertelt: 'We hebben op dit moment veel samenwerkingen lopen. [...] Zo hebben we binnenkort een groot filmfestival in Arthouse LUX. Heel erg gaaf wordt dat. Verder werken we samen met Drift, met de Bibliotheek en we gaan ook van de campus af.' Door de samenwerkingspartners te zoeken buiten de campus wordt ook de zichtbaarheid van Cultuur op de Campus groter buiten de universiteit. Dit strookt met de waarnemingen van Vervoorn: 'Wat betreft de zichtbaarheid in de stad valt er volgens mij nog een hoop te halen. [...] Doordat je samenwerkt met instellingen in de stad ben je ook zichtbaarder in de stad. En dat is gewoon heel goed.' Vervoorn legt niet uit waarom dit dan zo goed is.

Het lijkt er op dat één van de belangrijkste doelen van het aangaan van een samenwerkingsverband het vergroten van de zichtbaarheid is. Maar waarom Cultuur op de Campus nu precies zichtbaar wil zijn in de stad blijft onduidelijk. De vanzelfsprekendheid waarmee er over de zichtbaarheid in de stad gesproken wordt kan verklaard worden doordat Van der Pol en Vervoorn dit als een doel op zich zien, bijvoorbeeld om het publiek te vergroten. Maar wanneer gevraagd naar de

¹⁴⁹ Kotler, P. Lee, N. (2008) *Marketing in the Public Sector. A Roadmap for Improved Performance*. Wharton School Publishings: Upper Saddle River (New Jersey): 202.

doelgroep van Cultuur op de Campus benoemen zowel Vervoorn als Van der Pol toch heel duidelijk de studenten. En die doelgroep is veel duidelijker geconcentreerd op de campus.

Een van de nieuwere samenwerkingspartners van Cultuur op de Campus is de Lindenberg. Ook dit verband lijkt er op te wijzen dat beide partners vooral zichtbaarheid halen uit de relatie. De samenwerking is ingezet omdat de RU geen eigen aanbod van culturele en/of creatieve cursussen of workshops heeft.¹⁵⁰ Team Cultuur poogde dit op te vangen door studenten te wijzen op het aanbod van de Lindenberg. Wanneer gevraagd naar de inhoud van de samenwerking blijkt dat Cultuur op de Campus zich eigenlijk slechts opwerpt om 'reclame' te maken voor het aanbod van de Lindenberg. Vervoorn: 'Administratief en financieel ligt eigenlijk alles bij de Lindenberg. Het zit ook allemaal bij hun in huis, omdat wij de faciliteiten gewoon niet hebben.' Binnen dit samenwerkingsverband ligt dus eigenlijk alles bij de Lindenberg, alleen aan de promotie voegt Cultuur op de Campus wat toe.

De promotie van Cultuur op de Campus is voornamelijk gericht op studenten, maar ook op kanalen dit de binnenstad bereiken. Net als bij CREA en SG lukt het, in ieder geval in de ogen van de studenten zelf, niet altijd om voldoende zichtbaarheid te creëren. Dat komt onder meer door de slechte bereikbaarheid en zichtbaarheid van de faciliteiten. Wat wel bijdraagt aan de zichtbaarheid van Cultuur op de Campus is het feit dat het door studenten zelf wordt georganiseerd. De activiteiten werken bovendien als een vorm van social marketing, doordat publiek van buiten de campus naar de universiteit wordt getrokken. De vele samenwerkingsverbanden die door Cultuur op de Campus met instellingen in de binnenstad aangaat dragen bij aan de zichtbaarheid en de reputatie van zowel Cultuur op de Campus als de RU.

Functie 3. Sociale katalysator van de campus

Voor de Radboud Universiteit is de campus belangrijk, blijkt uit het jaarverslag. Dat wordt al genoemd in het woord vooraf: 'Onze groene campus, waarop alle zeven faculteiten dicht bij elkaar gehuisvest zijn, biedt een ideale omgeving om elkaar te ontmoeten en samen te werken. Dankzij die samenwerking en goede contacten slaagt de universiteit erin om tot uitstekende prestaties te komen.'¹⁵¹ Binnen de tweeslag die campussen moeten maken, tussen sociaal isolement en sociale interactie, zoals bleek uit het eerste hoofdstuk, is het wat betreft de RU duidelijk waar de nadruk op ligt: de sociale interactie. Het belang van interactie en de campus zoemt door in het jaarverslag, maar ook in bijvoorbeeld de marketingcampagne die is ingezet: 'De slogan voor de komende periode luidt: Change perspective. Dat is een uitnodiging en belofte tegelijk. Het is de uitnodiging aan studenten en

¹⁵⁰ Er zijn sporadisch wel studentenverenigingen die pogen iets dergelijks op te zetten, maar een standvastig aanbod ontbreekt. Vervoorn vertelt bijvoorbeeld over Kunstof: 'Soms wordt er een workshop gegeven, nu bijvoorbeeld door het clubje Kunstof, die gaan samenwerken met de expocommissie, die ook echt meer actieve dingen willen gaan doen binnen hier op de campus.'

¹⁵¹ Radboud Universiteit. (2014) *Jaarverslag 2014 Radboud Universiteit*. (Zanten, van, Michiel (eindredactie)) Nijmegen: Radboud Universiteit: 3.

medewerkers om in interactie met de ander het eigen perspectief tegen het licht te houden, te verbreden en waar nodig bij te stellen. [...]De campus is daarbij een belangrijke troef: een compacte campus waar alle faculteiten gehuisvest zijn, waar mensen gemakkelijk met elkaar in contact komen en waar verschillen van achtergrond en inzicht waardevol worden gevonden in een zoektocht naar nieuwe perspectieven.¹⁵² Deze manier van denken past precies bij Huismans waarneming dat de campus ook dient om de ontmoeting te faciliteren door nabijheid te creëren.¹⁵³

Volgens Vervoorn draagt Cultuur op de Campus bij aan het stimuleren van deze ontmoetingen, maar ook aan iets wat zij de 'leefbaarheid' van de campus noemt: 'Cultuur is natuurlijk niet alleen mensen in aanraking laten komen met al zijn vormen en gedaanten an sich, maar ook dat mensen elkaar ontmoeten. Dus een hoog sociaal gehalte zit daar ook aan. Als er in de avond hier wat te doen is dan draagt dat bij aan het 'je prettig voelen' op de campus. Dus de leefbaarheid, het sociale aspect, verbinding etcetera.' Zij benadrukt bovendien dat er lijntjes zijn naar alle verschillende faculteiten door de verschillende achtergronden van de SPC-leden.

Dit wordt bevestigd door de studenten die ik interviewde. Op de vraag waarom ze dachten dat Cultuur op de Campus de activiteiten organiseert antwoordden vier van de tien studenten met een antwoord met een sociaal karakter: 'contact met studenten van andere faculteiten', 'to gather students and staff together', 'studenten meer op de campus houden' en 'de universiteit biedt dat volgens mij aan omdat ze studenten meer willen betrekken bij de universiteit.' Ook een antwoord op de vraag wat er verbeterd kan worden duidt op de aanname dat de activiteiten er zijn om de leefbaarheid te verhogen. De betreffende student stelt dat wanneer er meer activiteiten met een internationaal karakter georganiseerd zouden worden, dat dit zou bijdragen aan het gevoel dat ook internationale studenten en medewerkers zich meer thuis zouden voelen op de campus.

Ook binnen het beleid van de SPC wordt er nagedacht over het sociale karakter van de activiteiten. De theatercommissie heeft als een van de drie speerpunten gesteld dat ze 'een gevoel van saamhorigheid' onder de bezoekers willen stimuleren. Van der Pol: 'Er wordt entree geheven en daarvoor krijg je dan een drankje bij het CultuurCafé en we hopen dat de mensen dan met de artiesten iets gaan drinken. In de praktijk blijkt dat bijna iedereen meegaat.'

Zowel voor de RU als voor Cultuur op de Campus spelen de sociale ontmoetingen op de campus een grote rol. Uit alle bronnen van de organisaties, beleidsteksten, alle interviews en uit de praktijk blijkt dat deze ontmoetingen een belangrijk aspect zijn van de campus en van de organisatie van activiteiten. In de praktijk blijkt dit bijvoorbeeld uit de 'lijntjes', zoals Vervoorn het noemde, die

¹⁵² Idem: 10-11.

¹⁵³ Huisman, J. (2014) 'Het campusconcept. Studeren in het struweel', in: *De Groene Amsterdammer*. Vol. 138, ed. 36: 42-43.

liggen tussen Cultuur op de Campus en de verschillende faculteiten, door de uiteenlopende achtergronden van de studenten die deel uitmaken van de SPC.

Functie 4. Creativiteit op de universiteit

Wanneer gevraagd naar de verwachte doelen van het culturele programma van Cultuur op de Campus noemt slechts één van de studenten creativiteit. Wellicht heeft dat te maken met het feit dat de Radboud Universiteit, noch Cultuur op de Campus een eigen cursusprogramma aanbiedt. En creativiteit wordt nu eenmaal vaak opgevat als een verzamelnaam voor allerlei culturele activiteiten zoals het maken van muziek, theater en beeldend werk.

Maar creativiteit is breder dan dat, zoals we zagen in het eerste hoofdstuk, waarin ik Sternbergs brede definitie van creativiteit gebruikte: het vermogen om vernieuwend en toepasselijk te werken. En dit idee van creativiteit past goed bij de 'officiële visie' van Cultuur op de Campus. Hierin wordt gesteld dat het programma moet bijdragen aan de 'creativiteit van de geest'. We gebruikten in de vorige hoofdstukken Feldmans dimensies die bijdragen aan de ontwikkeling van het creatieve vermogen: het cognitieve proces, het sociaal-emotionele proces, onderwijs en culturele invloeden, maar ook familie, het kennisgebied en geschiedenis.¹⁵⁴

Om te illustreren hoe het programma van Cultuur op de Campus bijdraagt aan de ontwikkeling van een creatief vermogen gebruik ik wederom Feldmans dimensies, ditmaal toegepast op het programma dat gepland staat voor woensdag 27 januari 2016, waarbij een film gecombineerd wordt met een creatieve workshop schilderen. Het gaat om een vertoning van *Basquiat* (Schnabel, 1996), een film over de kunstenaar Jean-Michel Basquiat uit New York, die zich van een dakloze tot een succesvolle kunstenaar ontwikkelt. De workshop wordt georganiseerd door de studentenorganisatie Kunstof.

Ten eerste wordt het sociaal-emotionele proces gestimuleerd omdat de kijkers het leven van Basquiat vanuit zijn perspectief ervaren, een perspectief dat waarschijnlijk ver af ligt van dat van de meeste kijkers. Doordat zij bij het kijken van de film meeleven met de hoofdpersoon kunnen ze ook meevoelen met de situatie waarin hij zich bevindt. De workshop vooraf stimuleert bovendien de sociale interactie van de kijkers zelf. Het is een film die plaats heeft in een wereld die ver van die van de meeste kijkers ligt: New York in de jaren '80, met name in artistieke kringen. De meeste kijkers zullen een andere achtergrond hebben, voornamelijk Nederlands, of een andere niet-Amerikaanse achtergrond, en bewegend in kringen die voornamelijk bestaan uit studenten of andere twintigers. Dat betekent dat culturele invloeden, evenals een idee van geschiedenis worden beïnvloed door het kijken van de film. Of de film nu een accurate weergave is van de gebeurtenissen in die tijd of niet, de kijker wordt geconfronteerd met een andere wereld en dat draagt bij aan de mogelijkheid om de

¹⁵⁴ Feldman, D.H. (1999) 'The development of Creativity', in: *Handbook of Creativity*. (Sternberg, Robert J. ed.) Cambridge: CUP: 169-186.

eigen wereld in perspectief te plaatsen. Het cognitieve proces, het vermogen na te denken en om verbanden te leggen, wordt gestimuleerd wanneer kijkers de situaties waarin het karakter Basquiat zich bevindt wil begrijpen. Het kennisgebied, de feitelijke kennis van de wereld, wordt gestimuleerd doordat bezoekers leren over bijvoorbeeld Basquiat zijn leven. Op dezelfde manier kan voor andere programmaonderdelen van Cultuur op de Campus worden geargumenteed dat creativiteit gestimuleerd worden, voornamelijk bij films en theater met een verhalende karakter.

Andere programmaonderdelen, de studentenwedstrijden en het open podium van Cultuur op de Campus, dragen op een andere manier bij aan de ontwikkeling van creativiteit van studenten. Ik heb het dan bijvoorbeeld over de campusdichterverkiezing, Nootuitgang, de studentenwedstrijd voor singer-songwriters, Kaf en Koren, de studentenbandcompetitie, Dance Clash, de wedstrijd voor studentendansers en –dansgroepen en het open podium University Unplugged. Van der Pol zegt hierover: 'Dat zijn allemaal manieren om studenten zelf uitingen van creativiteit te laten zien en wij stimuleren dat door de studenten te belonen met een prijs en überhaupt al een podium te bieden.' Van der Pols redenering is dat de plek om het werk te laten zien, studenten een duwtje in de rug geeft om zich in de betreffende disciplines te ontwikkelen; disciplines die veel creativiteit vereisen (de studenten moeten eigen werk laten zien).

Wanneer we creativiteit blijven interpreteren als vereiste competentie bij het produceren van creatief en cultureel werk, bijvoorbeeld in workshops en cursussen, dan is het interessant om ook het aanbod hiervan aan de RU te beschouwen. Wat dan opvalt is dat er aan de RU geen sprake is van een consistent aanbod. Er zijn wel culturele studentenorganisaties waarbij je zo nu en dan een workshop kunt volgen, zoals bij Kunstof, er zijn verenigingen waarbij studenten kunnen dansen, zingen, musiceren of acteren, maar dit wordt nauwelijks gestimuleerd vanuit de universiteit. De betreffende studentenorganisaties moeten vaak ruimtes zoeken buiten de universiteit omdat er geen repetitieruimtes zijn. Het lijkt er op dat een dergelijke manier van creatief bezig zijn niet van grote waarde wordt geacht. Er is bij Cultuur op de Campus wel geprobeerd om dit hiaat te dichten door de eerder besproken samenwerking met de Lindenberg aan te gaan. Maar we zagen ook al dat deze samenwerking voornamelijk in de promotie zit. Studenten die zoeken naar een cursus of workshop zullen dus makkelijker hun weg vinden, maar het blijft zo dat de afstand van de student tot het aanbod groter is dan wanneer de universiteit zelf een dergelijk aanbod voor haar rekening zou nemen.

Concluderend kan worden gesteld dat Creativiteit door Cultuur op de Campus wordt gestimuleerd door het culturele programma en door de studentenwedstrijden die worden georganiseerd. Opvallend is dat er vanuit de RU weinig steun is voor creatieve en culturele workshops en cursussen. Er zijn wel studentenorganisaties die een eigen aanbod verzorgen en Cultuur op de Campus verwijst studenten naar de Lindenberg.

Functie 5. Cultuureducatie

In het eerste hoofdstuk definieerde ik cultuureducatie als het proces van inzicht vergaren in verschillende kunstzinnige en culturele vormen. Door het aanbieden van culturele programma's voorziet Cultuur op de Campus dus al in een vorm van cultuureducatie: doordat bezoekers met culturele activiteiten in aanraking komen wordt hun inzicht en kennis hiervan vergroot. Één van de tien studenten die ik interviewde noemt dit ook als doel van Cultuur op de Campus: 'Om studenten op een laagdrempelige manier in aanraking te laten komen met cultuur.'

We leerden in het eerste hoofdstuk ook dat het belangrijkste debat gaat over wat je nu eigenlijk leert van cultuureducatie en hoe dit het beste vorm krijgt. Van der Pol geeft aan dat het voor Cultuur op de Campus belangrijk is dat ze niet belerend overkomen, maar vooral verrijkend. Vervoorn geeft ook aan dat ze denkt dat de culturele activiteiten voor studenten een verrijking vormen: 'Studenten die hier studeren komen op een laagdrempelige manier in aanraking met kunst en cultuur. Ik hoop dat ze dat meekrijgen en dat ze zich daarmee kunnen verrijken. Dat is absoluut een meerwaarde.' En ze vervolgt: 'Ik denk dat het educatieve nu met name aanwezig is in de zin van Bildung en de verrijking van wie je bent als mens. Dat en het idee dat dat meer is dan alleen je studie.' Vervoorn legt uit dat kunst- en cultuureducatie volgens haar onderverdeeld kan worden in drie categorieën: actief, receptief en reflectief. Actieve beoefening betekent het zelf produceren, receptief betekent de ervaring van de bezoeker en reflectief houdt de beschouwing ervan in. Vervoorn geeft aan dat Cultuur op de Campus voornamelijk receptief en reflectief is van aard is, maar dat ze verwacht dat ook de actieve beoefening van cultuur veel bij zou kunnen dragen. Vervoorn maakt niet concreet op welke manier ze denkt dat de drie vormen van cultuureducatie waardevol zijn. Mogelijk staat ze in haar functie te ver van de programmering af om hier een visie op ontwikkeld te hebben.

Eerder besprak ik de stelling van Van Heusden en Gielen, dat kunsteducatie zou moeten gaan over het proces dat tot stand komt middels artistieke voorwerpen: 'No longer is art treated as a quality of objects – it is rather considered to be a dimension of a complex process that involves not only imaginative reflection, but many other dimensions as well.'¹⁵⁵ Om deze visie op kunst- en cultuureducatie in de praktijk te stimuleren droegen ze verschillende ideeën aan, onder meer om hedendaagse kunstvormen meer in de educatie te betrekken, zoals film, fotografie, televisie en om de diversiteit aan (etnische en religieuze) culturen die de samenleving rijk is beter te weerspiegelen in de kunst- en cultuureducatie, zodat meer mensen zich in de educatie kunnen herkennen. Laatstgenoemde idee werd ook voorgesteld door twee van de studenten die ik interviewde: 'It would be great to include programs from different cultures, especially from less known cultures.' En: 'They

¹⁵⁵ Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) 'Introduction. New Directions in Arts Education', in: *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz: 11.

should try to cover east to west, meaning all the cultures. To this end the university could offer some professional assistance to student associations and other organizations which provide and organize these events. The helps can be in the form of meeting with some cultural expert in order to have a better understanding of different cultures.’ De studenten dragen dus niet alleen het idee om een diversiteit aan (etnische en religieuze) culturen in het programma te verwerken aan, ze stellen ook nog voor hoe dit in de praktijk gebracht kan worden: middels hulp van experts uit de betreffende culturen. Kennelijk hebben ze hier al eerder over nagedacht en vinden ze dit belangrijk om aan te dragen.

Het andere voorstel om Van Heusden en Gielens idee van cultuureducatie in de praktijk te brengen, het betrekken van hedendaagse kunstvormen, zien we in de praktijk van Cultuur op de Campus terug. Over de visie van de expositiecommissie zegt Van der Pol bijvoorbeeld: ‘Expo wil dit jaar bijdragen aan het doorbreken van taboes. Ik merk dat ze dingen willen programmeren die controversieel zijn en waar de universiteit niet per se altijd zin in heeft en dat is wel spannend. [...] Ze willen vernieuwend zijn door af te wijken van de gebaande paden. [...] Ze doen hun best om expo ‘van de muur af’ te krijgen.’ Het lijkt er op dat deze commissie wil afwijken van conventies. In het eerste hoofdstuk gaf ik aan dat het nog te bezien viel of we in het programma één van de historische paradigma’s zouden herkennen of juist een waarbij kunst en cultuur van het voetstuk worden gehaald. Ik denk dat vooral het laatste hier het geval is, in ieder geval bij de expositiecommissie, maar ook bij de andere commissies, die bijna allemaal vernieuwend en divers willen zijn.

Cultuur op de Campus draagt bij aan de cultuureducatie van studenten. De manier van programmeren sluit aan bij de ideeën van Van Heusden en Gielen, wat betreft aandacht voor hedendaagse kunst en cultuur. Vanuit internationale studenten komt de wens om meer verschillende etnische culturen vertegenwoordigd te zien in het programma.

Functie 6. *Education for democracy*

De functie *education for democracy* is gebaseerd op de theorie van Martha Nussbaum die pleit voor meer aandacht voor de competenties die in het belang staan van een goed functionerende democratie.¹⁵⁶ Bij CREA zagen we dat er door beleidsmakers geen aandacht aan dit idee wordt besteed, maar dat de programmering wel past bij de ideeën van Nussbaum: juist de competenties die zij noemt, empathie en een kritisch denkvermogen, worden gestimuleerd. Hetzelfde bleek bij SG, de plek waar de uitdaging groot is vanwege technische discours.

En hetzelfde lijkt op te gaan voor Cultuur op de Campus. Noch in het jaarverslag van de RU, noch in de officiële beleidsdocumenten van Cultuur op de Campus wordt met een woord gerept over democratie. Toch blijkt uit het jaarverslag wel dat er aandacht is voor het belang van een bepaalde

¹⁵⁶ Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP.

vorming van studenten in het belang van de samenleving: 'De Radboud Universiteit wil bijdragen aan de vorming van haar studenten tot gewetensvolle en maatschappelijk betrokken academici die verantwoordelijke posities willen innemen, om van daaruit richting te geven aan de samenleving.'¹⁵⁷ Vooral de term 'gewetensvol' doet denken aan Nussbaums ideeën. Nussbaum pleidooi voor inlevingsvermogen ligt in lijn met het belang van gewetensvol handelen: om gewetensvol te kunnen handelen, moeten de belangen van de ander op waarde worden geschat en dat is precies waarom Nussbaum pleit voor het inlevingsvermogen. Dus ondanks dat de term democratie niet letterlijk wordt genoemd, blijkt uit het jaarverslag wel een soortgelijk idee dat bepaalde waarden van belang zijn voor een goede samenleving.

Dan rest de vraag of de competenties die Nussbaum bepleit gestimuleerd worden door de activiteiten van Cultuur op de Campus. Wat betreft het kritisch denkvermogen valt dit in ieder geval te verwachten vanwege de nadruk hierop in de officiële visie en de visie op de programmering van de filmcommissie en de theatercommissie.

Een programma van Cultuur op de Campus aan de hand waarvan geïllustreerd kan worden dat beide competenties gestimuleerd worden is de voorstelling *Stranger* van Emke Idema, die donderdag 15 oktober plaatsvond. Het betreft een interactief stuk waarvoor Cultuur op de Campus

als volgt adverteerde: 'Je eerste indruk over iemand vorm je binnen een kwart seconde. Hoe ver gaat zo'n eerste indruk? Dat is de vraag dit levensgrote bordspel je stelt. Kijk naar de gezichten en bedenk bijvoorbeeld wie er aan jouw sterfbed mag zitten.' Tijdens het spel vraagt Idema leden uit het publiek als jury. Deze jury-leden wordt dan gevraagd wat ze van door

FIGUUR 7. EMKE IDEMA BIJ HAAR VOORSTELLING IN HET CULTUURCAFÉ, 15 OKTOBER 2015, FOTOGRAAF: MARJOLEIN VAN DIEJEN

Idema uitgeprinte gezichten vinden en hele concrete vragen worden gesteld, zoals dus wie er aan je sterfbed mag zitten. Emke Idema beschrijft op haar website zelf over de voorstelling: 'Ik heb een platform gemaakt waarin het publiek handelt binnen een door mij bepaald focusveld, naar elkaar kijkt en naar zichzelf, en elkaar, zichzelf en de situatie becommentarieert. Het proces van STRANGER is begonnen als een zelfonderzoek. Hoe verhoud ik me tot mijn eerste gedachten over andere mensen? Was de vraag. Wat ik eigenlijk wilde, was andere mensen ook de mogelijkheid tot dit

¹⁵⁷ Radboud Universiteit. (2014) *Jaarverslag 2014 Radboud Universiteit*. (Zanten, van, Michiel (eindredactie) Nijmegen: Radboud Universiteit: 8.

zelfonderzoek bieden. Om mensen hun eigen denken, keuzes en handelen te laten ervaren.¹⁵⁸ Het is eigenlijk een voorstelling waarbij Nussbaums beide competenties gecombineerd worden. Wat betreft het inlevingsvermogen: de bezoeker wordt geconfronteerd met de eigen eerste opvatting van vreemde gezichten. De vraag waarop eigenlijk een antwoord wordt gezocht is: in hoeverre is je eigen opvatting van de ander van tevoren al bepaald? Inzicht in het antwoord op deze vraag helpt bij het nadenken over je eigen opvatting en gevoel bij het zien van de ander: je inlevingsvermogen. De tweede competentie, het kritisch denkvermogen, wordt gestimuleerd door de vele vragen die er letterlijk worden gesteld. De bezoeker wordt gedwongen over de antwoorden na te denken. Deze voorstelling kan daarom worden gezien als een hele directe vorm van wat Winnicott *artistic play* noemde: een verkenning van de ruimte tussen mensen en de menselijkheid van de ander.¹⁵⁹ Ik noem het direct, omdat er aan het proces van *artistic play* bij Idema niets meer verhuuld is, en de vragen op een directe manier aan het publiek worden gesteld.

Kortom, net als bij SG en CREA, blijkt de zesde functie, *education for democracy*, nergens uit het beleid. Maar de praktijk leert dat de competenties die Nussbaum benoemde wel worden gestimuleerd door de activiteiten van Cultuur op de Campus.

Functie 7. Bildung van de student

Bildung introduceerde ik in het eerste hoofdstuk als de ontdekkingstocht van de verhouding van de eigen persoonlijkheid ten opzicht van de wereld, ook wel benoemd algemene brede vorming of zelfontplooiing. Kunst en cultuur dragen volgens Bockhorst bij aan de Bildung middels, vanwege de rol in de Lebenskunst, de ‘kunst van het leven’, een begrip van geluk, vrijheid, levensstijl en omgang met het leven, met als basis het emotionele en het cognitieve vermogen.¹⁶⁰

Vier van de studenten herkennen een bepaalde vorm van Bildung in het programma van Cultuur op de Campus. Zij noemden als doel onder meer: ‘verbreding’, ‘algemene ontwikkeling van de student’, ‘meer dan alleen vakken’ en ‘culturele verbreding’.

Ook in het jaarverslag zijn waarden herkenbaar die doen denken aan een vorm van Bildung. Uit de missie van de Radboud Universiteit blijkt dat er waarde wordt gehecht aan de persoonlijke ontwikkeling: ‘Ze [de RU] schept een intellectueel klimaat dat medewerkers en studenten inspireert en hen uitdaagt de grenzen van de persoonlijke mogelijkheden op te zoeken.’ En : ‘Studenten leren vanuit een kritische houding complexe vraagstukken te doorgronden en verplichten zich tot een actieve inbreng in de eigen vorming. In het onderwijs van de Radboud Universiteit gaat het om meer

¹⁵⁸ Idema, Emke. (2012) *Achtergrondtekst bij Stranger*. <http://www.emkeidema.nl/wp-content/uploads/2014/09/AchtergrondtekstSTRANGER.pdf> (22 december 2015)

¹⁵⁹ Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP: 97-101.

¹⁶⁰ Bockhorst, Hildegard. (2012) ‘“Lernziel Lebenskunst” in der Kulturellen Bildung’, in: *Handbuch Kulturelle Bildung*, (Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. red.) München: Kopaed: 135-141.

dan kennis alleen. Er is aandacht voor iedereen. De Radboud Universiteit wil bijdragen aan de vorming van haar studenten tot gewetensvolle en maatschappelijk betrokken academici die verantwoordelijke posities willen innemen, om van daaruit richting te geven aan de samenleving.¹⁶¹ Het is de aandacht voor het persoonlijk ten opzichte van de wereld dat doet denken aan het Bildungsidee.

Beleidsmaker Vervoorn vindt een idee van Bildung ook belangrijk. Zij noemt op twee momenten in het Interview de term Bildung: wanneer gevraagd naar het doel van Cultuur op de Campus en wanneer gevraagd naar de educatieve waarde. Ze zegt: 'Ik denk dat het vooral bedoeld is om studenten meer mee te geven dan het studeren an sich, dus om niet puur cognitief bezig te zijn met scholing en onderwijs, maar dat er nog meer is dan dat om je te ontwikkelen tot volwaardige burger van deze maatschappij. Dat is de Bildungsgedachte die daarachter zit.' En: 'Ik denk dat het educatieve nu met name aanwezig is in de zin van Bildung en de verrijking van wie je bent als mens dat en het idee dat dat meer is dan alleen je studie.' Haar eerste uitspraak past misschien beter bij de functie *education for democracy* omdat ze eigenlijk zegt dat een bepaalde vorming belangrijk is voor goed burgerschap, en dat kunst en cultuur daar aan bijdragen. Waar die bijdrage dan precies in zit en hoe dat precies relateert aan Bildung expliciteert ze niet. Vermoedelijk bedoelt ze dat een bijdrage aan de Bildung een bijdrage betekent aan het inzicht in de verhouding van het zelf tot de maatschappij en daarbij de capaciteit om een waardevolle manier in de maatschappij te staan. Haar tweede uitspraak benadrukt vooral dat Bildung meer is dan de wetenschappelijke studie.

Ook Van der Pol ziet een vormende waarde van kunst en cultuur: 'Ik heb zelf het gevoel dat je door cultuur te consumeren een opener mens wordt, want je leert ontzettend veel en je krijgt heel veel verschillende dingen mee door cultuur. [...] Ik denk dat het je veel scherper maakt en het je meer mogelijkheden biedt om te discussiëren met mensen en je eigen mening te vormen.' Van der Pol ziet een toegevoegde waarde omdat cultuur een breed beeld van de wereld kan geven.

Dan rest de vraag of ook uit het programma blijkt dat Cultuur op de Campus een vormende waarde heeft. Hiervoor wil ik terugverwijzen naar de vorige functie en de voorstelling van Emke Idema die ik beschreef. Ik illustreerde hoe een voorstelling als deze bijdraagt aan competenties die voor Nussbaum belangrijk zijn. We zagen eerder dat het dezelfde competenties zijn die van waarde zijn voor de Bildung. Dus uit de praktijk blijkt dat Cultuur op de Campus een bijdrage levert aan de Bildung van studenten.

Uit het jaarverslag van de RU blijkt dat ideeën die in lijn liggen met Bildungsidealen belangrijk zijn voor de RU, voornamelijk wat betreft het inzicht van de eigen persoon tot de maatschappij. Uit alle bronnen blijkt dat Cultuur op de Campus bijdraagt aan de Bildung van studenten.

¹⁶¹ Radboud Universiteit. (2014) *Jaarverslag 2014 Radboud Universiteit*. (Zanten, van, Michiel (eindredactie) Nijmegen: Radboud Universiteit: 8.

Functie 8. Kunst bevordert wetenschap

De basis van de achtste functie, kunst bevordert wetenschap, ligt in de ideeën van Louise Fresco, die stelt dat het bedrijven van kunst wezenlijk verschilt van het bedrijven van wetenschap en dat een combinatie van beide manieren van werken wederzijds van toegevoegde waarde is. Bij CREA concludeerde ik dat Fresco me te weinig aanknopingspunten gaf om deze functie te herkennen in de praktijk, maar bij SG legde Asselbergs uit dat er gezocht wordt naar activiteiten die beide werelden combineren. Hetzelfde zien we op een andere manier bij Cultuur op de Campus.

Wanneer gevraagd naar criteria voor het programma zegt Vervoorn dat die er niet zijn, maar dat er wel bepaalde terugkerende thema's een rol spelen: 'Het is altijd leuk als er een cross-over is tussen kunst en wetenschap.' Er wordt dus bewust ingezet in de combinatie tussen beide. Een concrete activiteit die jaarlijks voortkomt hieruit is het festival Sound of Science, waarbij wetenschap met een kunstzinnig tintje en cultuur met een relatie tot de wetenschap worden gecombineerd. Daarbij kan worden gedacht aan kunst en cultuur, waarbij gebruik gemaakt wordt van technologie, zoals een ervaring met een VR-bril, een walvisembryo die je, aangesloten op geluidsapparatuur, 'hoort ontbinden' of ouderwetse videospellen.¹⁶² Van der Pol zegt hierover: 'Dat festival is speciaal gericht op de verwantschap tussen kunst en wetenschap. We hopen hierbij vooral de wetenschappers aan te spreken en die mensen te laten zien wat kunst is.'

Er blijkt uit het gedachtegoed achter dit programma dat er een verwantschap tussen kunst en wetenschap wordt gezien. Er blijkt echter niet dat kunst en cultuur echt bijdragen aan het vermogen om wetenschap te bedrijven. Concluderend kan dus gezegd worden dat de aandacht voor de relatie tussen beide getuigt van een vorm van inzicht in de relatie tussen beide gebieden, maar niet waar die relatie dan precies in zit.

Conclusie

Opvallend aan de organisatie van Cultuur op de Campus is de grote rol en verantwoordelijkheid die is weggelegd voor studenten. Bovendien valt op dat er bij de beleidsmakers bijzonder veel aandacht is voor samenwerkingsverbanden met partners van buiten de campus, terwijl de doelgroep, studenten van de RU, zich voornamelijk concentreert op de campus.

We hebben alle functies beschouwd en vergeleken met verschillende bronnen van Cultuur op de Campus. We hebben gezien dat alle functies bij Cultuur op de Campus in ieder geval uit één van de bronnen blijken. Hieronder zal ik per functie kort beschouwen uit welke bron deze blijkt; soms zal ik een verklaring voorstellen voor het ontbreken van de functie bij de andere bronnen. Voor het overzicht voeg ik ook tabel 4 (met de zichtbaarheid van de functies van Cultuur op de Campus) hierna nogmaals in.

¹⁶² Boom, Aan den, Joep. (25 april 2013) 'Stikstofijsjes en een dode walvisbaby', in: Voxweb. <http://www.voxweb.nl/stikstofijsjes-en-een-dode-walvisbaby/> (22 december 2015).

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids- tekst	Interview beleids- makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X			X	
2a	Reputatie van de universiteit	X		X	X	
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X	X	X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X	X	X	X	
5	Cultuureducatie	X		X	X	X
6	<i>Education for democracy</i>	X	X		X	
7	Bildung	X	X	X	X	X
8	Kunst bevordert wetenschap	X			X	

TABEL 4. ZICHTBAARHEID VAN FUNCTIES CULTUUR OP DE CAMPUS

Wat betreft de eerste functie, de Radboud Universiteit ziet zichzelf als een maatschappelijk betrokken universiteit, onder meer bij de rol die ze speelt bij de vorming van studenten. Cultuur op de Campus heeft een functie als leerschool en draagt zo bij aan de maatschappij, specifiek de culturele sector, door de ervaring en het netwerk dat de studenten wordt meegegeven.

Het netwerk van de SPC-studenten draagt bij aan de zichtbaarheid van Cultuur op de Campus. De activiteiten werken bovendien als een vorm van social marketing, doordat publiek van buiten de campus naar de universiteit wordt getrokken, onder meer door de vele samenwerkingsverbanden die door Cultuur op de Campus worden gezocht.

Voor de Radboud Universiteit is de campus belangrijk, blijkt uit het jaarverslag, voornamelijk voor de sociale ontmoetingen op de campus. Ook hieraan draagt Cultuur op de Campus en voornamelijk het netwerk van de SPC-leden bij.

Creativiteit en culturele cursussen staan niet hoog op de agenda van de RU. Creativiteit wordt bij Cultuur op de Campus wel gestimuleerd middels het culturele programma en door de studentenwedstrijden die worden georganiseerd.

Cultuur op de Campus heeft een rol in de cultuureducatie van studenten. De manier van programmeren sluit aan bij de ideeën van Van Heusden en Gielen, wat betreft aandacht voor hedendaagse kunst en cultuur. Vanuit internationale studenten komt de wens om meer verschillende etnische culturen vertegenwoordigd te zien in het programma.

De zesde functie, *education for democracy*, blijkt niet officieel uit het beleid, wel getuigt het jaarverslag van inzicht in de relatie tussen vorming en maatschappelijk betrokken burgers. De praktijk

leert dat de competenties die Nussbaum benoemde worden gestimuleerd door de activiteiten van Cultuur op de Campus.

Uit het jaarverslag van de RU blijkt dat ideeën die in lijn liggen met Bildungsidealen belangrijk zijn voor de RU, voornamelijk wat betreft het inzicht van de eigen persoon tot de maatschappij. Uit alle bronnen blijkt dat Cultuur op de Campus bijdraagt aan de Bildung van studenten.

De achtste functie, kunst bevordert wetenschap, heeft niet genoeg concrete handvaten om te herkennen in de praktijk. Wel blijkt uit het gedachtegoed achter het programma van Cultuur op de Campus dat er een verwantschap tussen kunst en wetenschap wordt gezien.

Conclusie

Bij alle drie de onderzochte instellingen hebben we gevonden dat kunst en cultuur op allerlei manieren van toegevoegde waarde zijn wat betreft de vorming en educatie van studenten, maar ook op het vlak van de universitaire praktijk, zoals het functioneren van de campus, de maatschappelijke taak en de reputatie van de universiteit. De vraag die ik probeerde te beantwoorden met dit onderzoek was: Komen de doelstellingen van culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten overeen met functie die ze hebben? We hebben gezien dat veel doelstellingen overlap vertonen met de daadwerkelijke functies van de instellingen. Maar er bleken ook functies te zijn die niet door de beleidsmakers werden benoemd als doelstelling, maar wel in de praktijk zichtbaar waren. Om een zinvolle interpretatie te maken wat betreft de hiaten en de overlap volgt hier de uiteindelijke versie van de tabel met zichtbaarheid van de functies. Deze tabel (nr. 5) betreft een versie waarin alle instellingen tegelijk verwerkt zijn. De bronnen van de instellingen worden apart benoemd: CREA (A), SG (B) en Cultuur op de Campus (C). Een X staat er wanneer ik de functie in de betreffende bron bij alle instellingen vond. Ook gebruik ik in de kolom theorie bij alle bronnen een X omdat deze bron niet gebonden is aan een van de instellingen.

Nr.	Functie	Bron				
		Theorie	Beleids-tekst	Interview beleids-makers	Praktijk en programma	Interview studenten
1	Maatschappelijke taak van de universiteit	X	B		X	A
2a	Reputatie van de universiteit	X		C	X	A
2b	Zichtbaarheid van de universiteit	X		X	X	
3	Sociale katalysator van de campus		X	AC	X	X
4	Creativiteit aan de universiteit	X	AC	X	X	
5	Cultuureducatie	X		C	X	AC
6	<i>Education for democracy</i>	X	BC	B	X	
7	Bildung	X	BC	BC	X	BC
8	Kunst bevordert wetenschap	X		AB	BC	

TABEL 5. ZICHTBAARHEID VAN DE FUNCTIES VAN CREA (A) , SG (B) EN CULTUUR OP DE CAMPUS (C) EN ALLEDRIE (X)

Bij de beschouwing van de tabel valt op dat bijna alle functies aanwijsbaar zijn in zowel de theorie als in de praktijk. De verschillen zitten voornamelijk in de kolommen 'beleidstekst', 'interview beleidsmakers' en 'interview studenten'. Dat betekent dat er zowel in de theorie als in de praktijk bewijzen gevonden zijn voor zo goed als alle functies. En dat betekent ook dat er een antwoord gegeven kan worden op de hoofdvraag: Komen de doelstellingen van culturele instellingen gelieerd aan Nederlandse universiteiten overeen met functie die ze hebben? Namelijk: nee, de culturele instellingen vervullen meer functies dan er door de beleidsmakers als doelstelling worden beoogd.

Om de ‘hiaten’ in de tabel inzichtelijk te maken volgt hierop nog een korte beschouwing per casus, met aandacht voor de belangrijkste verschillen per organisatie. Ten slotte zal ik nog een evaluatie geven van de functieclassificatie en enkele voorstellen doen voor verder onderzoek.

CREA

CREA is een instelling met ontzettend veel facetten: het verzorgt de huisvesting van veel studentenverenigingen, organiseert een ruim aanbod aan creatieve cursussen en culturele workshops en een gevarieerd cultureel en intellectueel verdiepend programma. Het is een cultuurcentrum in de breedste zin van het woord, met verschillende podia, repetitieruimtes en kantoren voor studentenverenigingen. Het belangrijkste kenmerk bij het programma van CREA is dat ze deze niet geheel zelf samenstelt. Er zit geen centrale visie achter het programma, maar het programma komt tot stand doordat de studenten zelf bepaalde activiteiten willen organiseren. Dat heeft als effect dat de activiteiten die georganiseerd worden activiteiten zijn die de studenten zelf leuk vinden en activiteiten die niet al te moeilijk te realiseren zijn. Er is daardoor veel ruimte voor studenten zelf op het podium, veel aandacht voor stand-up comedy en cabaret en er zijn veel verdiepende lezingen.

Opvallend in de tabel is dat het voornamelijk de laatste vier functies zijn die beduidend minder vaak naar voren komen bij CREA. Het zijn de functies cultuureducatie, *education for democracy*, Bildung en kunst bevordert wetenschap: de functies die gaan over de vormende waarde van kunst en cultuur. Dat kan te maken hebben met het ontbreken van een visie op de organisatie en de programmering van CREA. Terwijl SG en Cultuur op de Campus veel nadruk leggen op de vormende waarde van cultuur, met name wat betreft de bijdrage aan het inlevingsvermogen en het kritisch denkvermogen, ligt bij CREA de nadruk op de faciliterende functie die de organisatie op allerlei manier vervult.

Studium Generale

SG is opgezet vanuit het gedachtegoed van het studium generale: om het disciplinaire curriculum van de student te verbreden. Kenmerkende eigenschappen van SG zijn de verplichting voor studenten om enkele programma-onderdelen te bezoeken, het grote aandeel van verdiepende lezingen en debatten (in vergelijking met CREA en Cultuur op de Campus; SG Eindhoven biedt eigenlijk relatief veel aandacht aan kunst en cultuur in vergelijking met andere bureaus studium generale) en de rol die ze vervullen als culturele enclave binnen de technische universiteit. Studenten hebben een adviserende rol bij de samenstelling van het programma.

Opvallend in de tabel is dat de studenten bij SG eigenlijk maar weinig besef hebben van de veelheid aan functies van culturele activiteiten. Alleen het idee dat de organisatie als sociale katalysator werkt en dat het een soort vormende waarde heeft blijken uit de studenteninterviews.

De waarschijnlijke oorzaak hiervan besprak ik al uitgebreid in het betreffende hoofdstuk. Doordat de TU/e een technische universiteit betreft opereren de studenten binnen een heel bijzonder discours: met relatief weinig aandacht voor kunst en cultuur en dus ook minder besef van de functies en de waarde ervan. Wel blijkt duidelijk uit het onderzoek dat het juist Studium Generale is die een rol speelt bij de vorming van de studenten aan de TU/e, ondanks dat de studenten zelf minder vertrouwd zijn met kunst en cultuur. (Zie in de tabel functies 6 tot en met 8)

Cultuur op de Campus

Bij de organisatie van Cultuur op de Campus vervullen studenten een grote rol en verantwoordelijkheid. Bij de beleidsmakers is er bijzonder veel aandacht voor samenwerkingsverbanden met partners van buiten de campus, terwijl de doelgroep, studenten van de RU, zich voornamelijk concentreert op de campus.

Opvallend aan de conclusies die ik trok bij het hoofdstuk over Cultuur op de Campus is dat de organisatiestructuur, met als belangrijkste kenmerk de grote verantwoordelijkheid van studenten, een grote rol speelt bij de manier waarop de functies tot uiting komen. Dat geldt vooral voor de eerste vier functies: de maatschappelijke taak krijgt onder meer vorm doordat Cultuur op de Campus als leerschool functioneert, de zichtbaarheid wordt vergroot door het netwerk dat de SPC-leden samen vormen en dit netwerk werkt ook als sociale katalysator op de campus. Er is veel aandacht voor studentenwedstrijden, die de creativiteit van studenten bevorderen. De manier van programmeren sluit aan bij de ideeën van Van Heusden en Gielen over cultuureducatie, wat betreft aandacht voor hedendaagse kunst en cultuur.

Evaluatie van de functieclassificatie

De in het eerste hoofdstuk gemaakt functieclassificatie bleek in de praktijk goed toepasbaar. Af en toe heb ik geworsteld met het overlap van functies. Zo hebben de vier laatste functies allemaal te maken met een idee van vorming. Ik ervoer dat het sterkst bij de zesde functie *education for democracy* en de zevende functie Bildung. Beide functies betreffen het idee dat cultuur de capaciteiten inlevingsvermogen en kritisch denkvermogen stimuleren. Bildung kan dan worden gezien als het proces en *education for democracy* als het effect. Beide functies had ik ook samen kunnen voegen, of wellicht had ik er een a en een b van kunnen maken, zoals bij de reputatie en de zichtbaarheid, maar op deze manier werkt het ook.

Een dergelijke overlap vertoont ook de eerste functie, de maatschappelijke taak, met de bovenstaande functies. De maatschappelijke taak van de universiteit is, zoals ik in het eerste hoofdstuk beschreef, in Nederland niet heel duidelijk gedefinieerd. Bij de TU/e bleken ze juist de vorming van studenten te beschouwen als de maatschappelijke taak van de universiteit. Op allerlei andere manieren vertonen de functies nog meer overlap. Maar zoals ik ook al in de inleiding

benoemde, heb ik geprobeerd de functies zo veel mogelijk uit te splitsen en ik denk dat de praktijk heeft uitgewezen dat het zo goed werkte.

Voorstellen voor verder onderzoek

Bij het doen van dit onderzoek borrelden er regelmatig vragen op die ik ook graag zou beantwoorden, maar waarvoor hier geen plek was. Hierop volgen enkele voorstellen van onderwerpen die wat mij betreft verder onderzoek verdienen:

- Mijn onderzoek betreft een kwalitatief theoretisch onderzoek vanuit het wetenschappelijke vakgebied van het kunstbeleid. Ik vermoed dat er vakgebieden zijn die de casussen op een geheel andere manier inzichtelijk maken, zoals bedrijfskunde of economie. Ik miste soms cijfermatige analyses, om aan de inhoud te verbinden. Een zinnige interpretatie van bijvoorbeeld het aantal bezoekers of de investering die er door de universiteit in het programma gedaan worden zouden een welkome toevoeging zijn aan de inhoudelijke analyse.
- Er zijn twee functies die wat betreft de theorie verder uitgediept kunnen worden: de achtste functie kunst bevordert wetenschap was bijvoorbeeld veel te weinig concreet om in de praktijk toe te passen. De derde functie betrof het functioneren van de campus. Daar ligt volgens mij nog een heel terrein braak. Nergens vond ik theorie of een onderzoek dat het heeft over het functioneren campussen.
- Mijn onderzoek betrof de functies van culturele instellingen aan universiteiten. Het belangrijkste onderscheid tussen de instellingen bleek de rol die studenten hebben in de organisatie. Ik heb wel de invloed van de rol van studenten op de functies kunnen benoemen, maar volgens mij is daarmee nog lang niet alles gezegd over de invloed van de rol van studenten op het functioneren van de besproken instellingen.

Bibliografie

Secundair

- Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. (2007) *Basisboek interviewen*. (2e ed.) Groningen, Houten: Noordhoff.
- Bishop, S., Kavanagh, K., Palit, M. (2010) 'The Role of Performing Arts Centers: A Case for the City University of New York', in *The International Journal of Learning*. Vol. 17, ed. 8: 473-484.
- Bockhorst, H. Reinwand, V. Zacharias, W. (2012) *Handbuch Kulturelle Bildung*. München: Kopaed.
- Dekeyzer, B. (red.) (2010) *Education through Art: Kunst- en cultuureducatie als motor van het leren*. Antwerpen, Apeldoorn: Garant.
- Dorsman, L.J., Knegtemans, P. J. (Red.) (2006) *Universitaire vormingsidealen. De Nederlandse universiteiten sedert 1876*. Hilversum: Verloren.
- Dorsman, L.J., Knegtmans, P.J. (Red.) (2012) *Universiteit, publiek en politiek*. () Hilversum: Verloren.
- Duderstadt. J.J. (2000) *A University for the 21th Century*. Michigan: UMP.
- Florida, R., Gates, G., Knudsen, B., Stolarick, K. (2006). *The University and the Creative Economy*. Fairfax, Pittsburgh, Los Angeles, CAGeorge Mason University, Carnegie Mellon, and UCLA.
- Florida, R. (2002) *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.
- Fresco, Louise. O. (2014) *Kruisbestuiving. Over kennis, kunst en het leven*. Amsterdam: Prometheus – Bert Bakker.
- Gutschmidt, Holger. (2010) 'Von der "Idee der Universität" zur "Zukunft unserer Bildungsanstalten"- Bildungsbegriff und Universitätsgedanke in de deutschen Philosophie von Schiller bis Nietzsche', in: *Bildung als Kunst*, (Stolzenberg, J. Ulrichs, L. red.) Göttingen: De Gruyter: 149-167.
- Heusden, van, B. Gielen, P. (Red.) (2015) *Arts Education Beyond Art: Teaching Art in Times of Change*. Amsterdam: Valiz.
- Hoeger, K. Christiaanse, K. (Red.) (2007) *Campus and the City*. Zurich: gta Verlag.
- Huisman, J. (2014) 'Het campusconcept. Studeren in het struweel', in: *De Groene Amsterdammer*. Vol. 138, ed. 36: 42-43.
- Keeney, K. P. (2014) *Encouraging the Arts through Higher Education Institutions: Arts Policy Implementation in Virginia*. (Dissertatie). Virginia State University, Blacksburg.
- Kerr, C. (1964) *The Uses of the University*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Kotler, P. Lee, N. (2008) *Marketing in the Public Sector. A Roadmap for Improved Performance*. Wharton School Publishings: Upper Saddle River (New Jersey).

- Mullen, A.L. (2009) 'Elite destinations: pathways to attending an Ivy League university', in: *British Journal of Sociology of Education*. Vol. 30, ed. 1: 15-27.
- Nussbaum, Martha C. (2010) *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, Oxford: PUP.
- Pollak, T., Hager, M., Rowland, E. (2000) 'University Arts Programs and Local Communities: A Report on a Pilot Study', in: *Journal of Arts Management Law and Society*. Vol. 30, ed. 2: 146-159.
- Ross, J. (1977) 'The Performing Arts on Campus', in: *College Music Symposium*. 17(2): 77-82. (Zie ook: <http://www.jstor.org/stable/40373891>)
- Sternberg, Robert. J. (1999) *Handbook of Creativity*. Cambridge: CUP.
- Verbrugge, Ad, Baardewijk, van, Jelle (2014) *Waartoe is de universiteit op aarde? Wat is er mis en hoe kan het beter?* Amsterdam: Boom.
- Walsh, William. (1964) *The Use of Imagination. Educational Thought and the Literary Mind*. Londen: Chatto & Windus.

Primair

- Boom, Aan den, Joep. (25 april 2013) 'Stikstofijsjes en een dode walvisbaby', in: *Voxweb*. <http://www.voxweb.nl/stikstofijsjes-en-een-dode-walvisbaby/> (22 december 2015).
- Braun, Bart. (2013) 'LAKtheater gaat dicht.', in: *Mare*, jg. 7, nr. 38: 1. (Zie ook: <http://www.mareonline.nl/archive/2012/03/07/laktheater-gaat-dicht>).
- Bransen, Jan. (2014) 'Tijden veranderen', column in: *Radboud Magazine* 42. Jg. 11. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Brouwer, J.H., Corput, J.G. van der, Dirken, M.N.J., Leeuw, G. van der, Pot, C.W. van der, Sirks, M.J. (1945) *De vernieuwing der universiteit*. (Brochure) Groningen: Wolters.
- Colenbrander, B.J.F. Hombrink, K. (2012) *Cultuurhistorische verkenning Studentencentrum de Bunker*. Eindhoven: TU/e Dienst huisvesting: 13. (Zie ook: https://www.tue.nl/uploads/media/Cultuurhistorische_verkenning_studentencentrum_Bunker.pdf).
- Fresco, Louise O. (17 september 2012) 'Eeuwige kruisbestuiving', in: *De Groene Amsterdammer*. Speciale bijlage 25 jaar SPUI25: 5.
- Gestel, van, Maarten (20 oktober 2015) 'College vond Cultuurcentrum te duur', in: *Voxweb*. <http://www.voxweb.nl/universiteit-ziet-af-van-prijzig-cultuurcentrum/> (15 december 2015).
- Ham, van, Tim. (15 oktober 2015) 'Cultuurcentrum lijkt er niet te komen', in: *Voxweb*. <http://www.voxweb.nl/college-schiet-cultuurcentrum-grotendeels-af/> (15 december 2015).

- Hamersveld, van, I. (2014) 'Artistieke talentontwikkeling, een verbrokkeld landschap. Redactioneel Boekman 100', in: *Boekman100*. Vol. 26, ed. 3: 2-3.
- Hamersveld, van, I. (2014) 'Kunst in het hart van het onderwijs', in: *Boekman100*. Vol. 26, ed. 3: 20-25.
- Idema, Emke. (2012) *Achtergrondtekst bij Stranger*. <http://www.emkeidema.nl/wp-content/uploads/2014/09/AchtergrondtekstSTRANGER.pdf> (22 december 2015).
- Immens, Sanne, Lobik, Jasmijn. (2014) 'Meer ruimte voor Cultuur op de Campus', in: *ANS*, maart: 7. (Zie ook: <http://www.ans-online.nl/blog/ingezonden-meer-ruimte-voor-cultuur-op-de-campus>).
- Meijerink, J. (30 juni 2015) 'Dit is het Cultuurcentrum', in: *Voxweb*. <http://www.voxweb.nl/ontwerp-cultuurcentrum-bekend/> (13 augustus 2015).
- Munster, van, O. (2014) 'Het recht op kunstbeoefening en culturele ontwikkeling', in: *Boekman100*. Vol. 26, ed. 3: 38-41.
- Noij, Mathijs. (5 november 2015) 'Misschien toch hoop voor Cultuurcentrum', in: *Voxweb*. <http://www.voxweb.nl/misschien-toch-hoop-voor-cultuurcentrum/> (15 december 2015).
- Onderwijsraad. (2010) *Onderwijs vormt*. (Beleidsadvies) Den Haag: Onderwijsraad.
- Radboud Universiteit. (2014) *Jaarverslag 2014 Radboud Universiteit*. (Zanten, van, Michiel (eindredactie) Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Schalijs, N. (5 februari 2015) '“We laten pop botsen en vrijen met klassieke muziek”', in: *Cursor*: 4-5.
- S.N. (2014) 'Broodje Cultuur een beetje over de datum', in: *Tubantia*, 24 september 2014.
- S.N. (2014) *Jaarverslag 2014 | Universiteit van Amsterdam*. Amsterdam: UvA.
- Thomas, Casper. (2015) 'De mens met beperkte doelen. Het anti-rendementssentiment', in: *De Groene Amsterdammer*, <https://www.groene.nl/artikel/de-mens-met-beperkte-doelen> (14 augustus 2015).
- Vlekke, Maaïke. (2014) 'Cultuurcentrum Griffioen onder grote druk', in: *dichtbij*, <http://www.dichtbij.nl/amstelland/regionaal-nieuws/artikel/3719369/cultuurcentrum-de-griffioen-onder-grote-druk.aspx> (14 augustus 2015).
- Stafbureau College van Bestuur en Dienst Financiële en Economische zaken. (2014) *TU/e Jaarverslag 2014*. Eindhoven: TU/e.
- Zijlstra, Onno. (2008) 'Ik wist niet dat ik het in me had', in: *Boekman 77*. Vol. 10, ed. 4: 72-76.

Bijlage 1. Aanbevelingen voor beleidsmakers

Deze aanbevelingen zijn voornamelijk bedoeld als een leesgids van deze scriptie voor professionals. Deze scriptie betreft een wetenschappelijk onderzoek, maar kan van grote waarde zijn voor de praktijk, met name voor beleidsmakers die verantwoordelijk zijn voor het culturele aanbod van de universiteit. Interessant om te lezen zijn in ieder geval het eerste hoofdstuk en de conclusie. In het eerste hoofdstuk stel ik acht functies voor die ik vervolgens uitleg aan de hand van wetenschappelijke theorie. In de conclusie interpreteer ik de bevindingen die ik in de praktijk bij de casussen heb gedaan in relatie tot de in het eerste hoofdstuk voorgestelde functies. Maar ook daartussen en in de inleiding zijn allerlei interessante waarnemingen te lezen, zoals hoe CREA zorgt dat ze het hart van de universiteit vormen, de diversiteit aan visies op het belang van cultuur bij Cultuur op de Campus en hoe SG probeert de interesse voor kunst en cultuur aanwakkert bij de technische studenten.

Verder wil ik benadrukken hoe groot het belang is van extracurriculaire kunst en cultuur aan de universiteit. In de theorie zagen we onder meer dat kunst en cultuur kunnen zorgen voor een beter begrip van de wereld en daardoor bijdragen aan het voortbestaan van de democratie, dat kunst, cultuur en creativiteit het wetenschappelijk bedrijf kunnen stimuleren en dat kunst en cultuur bijdragen aan de Bildung van studenten door de ontwikkeling van het inlevingsvermogen en het kritisch denkvermogen.

105

Er is een vraag waar alle beleidsmakers van culturele instellingen gelieerd aan universiteiten mee te maken krijgen: welke positie wordt er aangenomen ten opzichte van de doelgroep, de studenten? De drie instellingen die ik onderzocht hebben hier allemaal een eigen weg in gekozen. SG kiest duidelijk een positie 'boven' de studenten: de studenten hebben relatief weinig te maken met de totstandkoming van het programma. CREA plaatst zich zowel boven als naast de student: ze bieden de studenten op allerlei manieren de ruimte om een programma te organiseren, maar houden zelf de uiteindelijke touwtjes in handen. Cultuur op de Campus staat geheel op gelijke voet met de studenten: het overgrote deel wordt door studenten gedaan. Elke instellingen gelieerd aan een universiteit zal zich moeten bezinnen hoe ze zich verhouden tot de studenten.

Ten slotte zullen er manieren gevonden moeten worden om het programma te verhouden tot de kerntaken van de universiteit: onderwijs en onderzoek. Is het culturele programma een vorm van onderwijs? Of is het programma een manier om het onderzoek van een context te voorzien? Of staat cultuur helemaal los van deze kerntaken en is het een vorm van ontspanning? Deze vragen hebben te maken met verschillende visies op cultuur en zijn eigenlijk te complex om hier te beantwoorden, daarom raad ik aan snel te beginnen met het lezen van de scriptie!

Bijlage 2. Interview met Carlo van Munster

16 juli 2015

Carlo van Munster is theater-, debat- en lezingenprogrammeur van CREA, cultuurcentrum voor Amsterdamse studenten

Inleiding

Veel andere culturele instellingen van universiteiten hebben vooral programmamakers die dan bijvoorbeeld denken: 'We gaan een programma over Griekenland maken'. En dan gaan ze zelf op zoek naar sprekers. En dat is heel arbeidsintensief en dat maakt dat ze dan maar 2 a 3 keer in de week een programma kunnen maken. Wat ik hier doe is de met name studentenclubs zoeken die dat willen doen en hen de faciliteiten te bieden die we hebben. Ik noem maar wat. Hier in het pand zit bijvoorbeeld ook SIP, studievereniging internationale betrekkingen en die organiseren iedere maand een lezing over ebola, Griekenland, de aanslagen in Parijs, noem maar op. En die zoeken dan de sprekers e.d. Ik denk dat dat ook wel beter is, want dan heb je de studenten zelf die het regelen en aantrekkelijk maken. En die een eigen achterban hebben in plaats van dat je met heel veel PR ertegen aan gaat.

Wij hebben geen Studium Generale, maar de activiteiten die door een Studium Generale zouden worden georganiseerd hebben nu plek bij verschillende andere organisaties. We hebben veel lezingen en debatten bij CREA. Er is SPU125 bij het Maagdenhuis. Dat is een soort academisch centrum, dat zich graag op studenten wil richten, maar dat zijn vooral heel veel promotiedingen, zoals boekpresentaties en daar komt toch een wat grijzer publiek op af. De VU heeft het ook wel een klein beetje, de Griffioen, maar dat gaat dicht over twee jaar geloof ik. Dus eigenlijk is CREA wel zo'n beetje het enige. Op hoger niveau willen ze de VU en de UvA fuseren en dan zou er ook bij CREA meer samenwerking komen. Dat wordt allemaal tegengehouden en dat is een kwestie van tijd. Wij zoeken ook wat meer samenwerking met de VU, ook omdat de VU niet meer een dergelijk centrum heeft. CREA is op dit moment wel officieel van de UvA en de HvA, want die zijn 10 jaar geleden al gefuseerd, dus dat is formeel één instelling.

107

Officiële visie en missie

(2:20) CREA heeft heel veel verschillende dingen. We hebben niet alleen maar debatten en lezingen. We hebben ook cursussen en er zitten hier studentenorganisaties in, we hebben een café. Er zijn diverse dingen, maar baas zegt wel eens treffend: 'Studenten zijn altijd bezig met onderzoeken en met nadenken en CREA die wil ze kennis laten maken met kunst en cultuur, zodat ze op een andere manier, zeg maar hun andere hersenhelft gebruiken. Of dat nu een cursus boetseren is of een lezing organiseren, of een toneelstuk, of muziek maken of stand-up comedy, noem het maar op, dat CREA daarin zeg maar.'

De laatste jaren huisvesten we ook wat meer congressen die studenten organiseren, daar hebben we hier ook faciliteiten voor. En dat vind ik eigenlijk wel een heel nobel iets, want dat trekt ze een beetje uit de boeken en de studiedruk van presentaties, scripties et cetera. Dit is gewoon een heel andere tak van sport. En door creatief bezig te zijn wordt je misschien ook creatiever in je onderzoek en in je onderwijs.

(3:51) Onze officiële missie kun je wel samenvatten als kunst en cultuur aan de student brengen zeg maar.

Faciliteiten, de programmering en het beheer

(4:05) We hebben een theaterzaal en een muziekzaal. Dat zijn technisch gezien wel een beetje de zelfde zalen, alleen het karakter van de zalen is wat anders. We hebben iets van 20 repetitieruimtes, met onder andere een InDesignruimte, we hebben een boetseerruimte, een theaterruimte, een bandjesruimte, een soort van conservatoriumruimte met een piano. Ja, dat is wat we hebben, we mogen niet mopperen.

De universiteit heeft dit pand, een voormalig diamantslijperij, omgebouwd tot CREA. En dat is eigenlijk wel bijzonder want bijvoorbeeld de VU heeft de Griffioen dicht gegoooid, in Leiden is het LAKtheater dichtgegoooid. Je merkt sowieso dat de opvatting 'cultuur is geld verspillen' leeft in dit land, een 'studenten zuipen alleen maar bier op kosten van Jan met de pet'. En ik ben daar heel erg wars van en ik denk juist dat het voor studenten zó goed is om met cultuur bezig te zijn. In de vleugel hierachter zitten ook heel veel studentenorganisaties, zoals ASVA, de studententoneelvereniging van Amsterdam, ik denk wel 25 verschillende studentenclubs, waar allemaal bestuursleden en commissieleden bezig zijn met hun ding en ik heb het zelf ook gedaan, studentenraad en voorzittersjaar en allemaal en dat is allemaal zo waardevol. Je leert dan zo veel over jezelf en om te functioneren binnen een groep. Dat hoort absoluut ook allemaal bij CREA. We zijn 3 jaar geleden verhuisd vanuit de binnenstad naar hier en toen zat het er ook al. Die studentenverenigingen noemen we ook wel de voorfabriek en dit culturele deel noemen we de achterfabriek.

(6:30) De theaterzaal heeft een tribune van 120 stoelen, maar er kunnen iets van 150 man in met onder andere losse stoelen. De muziekzaal daar kunnen mensen staan en daar kunnen ook ongeveer 150 man in. We hebben een zaalcoördinator vanuit CREA die het onderhoud van de zalen doet.

(7:10) Vanuit CREA wordt ik betaald om de programmering te coördineren en ik heb de beschikking over die zalen, maar die mag ik soort van gratis aan de studenten geven. Daarvoor zijn wij op aarde, om die dingen mogelijk te maken. Toen ik begon probeerden we de programmering heel erg in eigen hand te houden. Er waren plannen om hele boeken te maken. In heel veel andere steden gebeurt dat nog steeds zo. En ik had zoiets van wat we hebben dat moeten we aanbieden en laat ze het zelf maar doen. En dat is geen gemakszucht, maar het werkt ook gewoon beter, want dan hoef je niet ook nog alle studenten te gaan binnen halen, maar al die studentenclubs die hebben al hun leden, die hebben al een achterban.

Promotie

We hebben wel onze eigen PR natuurlijk. Ik heb budget om als een club komt van 'ja, we willen een heel grote spreker uit Duitsland halen en we moeten een hotel betalen, en een vlucht,'ja dan betalen wij dat. Of we willen een boekenbon of een flesje wijn geven en dat is natuurlijk niet altijd zo, maar dan betalen wij dat.

We hebben iedere maand is er een programmaboekje. Het programma staat ook op de website en we hebben facebook en twitter, we hebben ook een medewerker publiciteit. Dat wat ik regel, de programmering, dat communiceren we wel actief naar buiten. Ja, want we vinden het wel leuk als er dingen plaatsvinden, maar het is natuurlijk ook leuk als daar een beetje mensen op afkomen natuurlijk. Anders doen we het niet zo goed.

De clubs leveren ieder maand informatie aan. 'We willen die en die dag over Griekenland praten, dat doen we daar en daarom', en dan komen ze met een soort tekstje en mijn collega die gaat dat dan redigeren en in een folder en op de website en facebook en twitter zetten. En ik ga dat dan vervolgens weer bij studentengroepen waarvan ik weet dat het ze interesseert ga ik zeggen van

‘he, jongens,’ bijvoorbeeld bij politicologie, dan zeg ik, ‘he, jongens, we hebben een avond over Griekenland.’ Nou, dat spreekt hen waarschijnlijk aan en dan hopen we dat ze dan komen.

Ja, het programma wordt buiten de universiteit gepromoot. Ja, de website, facebook en twitter dat ziet de hele wereld. De folder, dat moet ik even bedenken, maar de cursussen... We hebben nu ook de zomercursussen en dan ben je hier een week iedere dag en dan doe je een cursus InDesign, ik noem maar wat of columns schrijven, en in het voorjaar en najaar hebben we gewoon één keer in de week een avond of een middag. En dat wordt wel in Den Haag, Utrecht, Rotterdam en dat soort universiteiten wordt dat wel via folders enzo verspreid. En ik weet eigenlijk niet hoeveel procent er vanuit die steden, het zal natuurlijk niet het overgrote merendeel zijn, maar hoeveel van de deelnemers daar vandaan komt.

Dat doen we al jaren, dus ik weet niet waarom we deze cursussen eigenlijk buiten Amsterdam promoten.

Studenten zijn onze doelgroep. Iedereen is welkom, maar we zijn er voor studenten. Dat is wel de main thing.

Programmering en criteria

(11:13) Heel veel clubs, ook studieverenigingen, ja, zeker, die hebben ook congressen, dat zit er ook een beetje bij in natuurlijk, maar ook veel toneel en culturele dingen, en soms zijn ze nog niet bekend met onze faciliteiten en daarom ga ik me het komende jaar heel erg richten op de HvA. Dat is een heel ander type student. Maar dat staat er een beetje los van want voor studenten geldt: dit is wat we aan faciliteiten hebben en je kan het gratis gebruiken. Dat is echt, sowieso technisch zijn onze zalen een van de betere van Amsterdam. In heel veel grote theaters, wat wij aan licht en geluid hebben hangen, dat heb je daar gewoon niet.

(12:25) Ik speel zelf ook heel veel theater en dan ben ik daar en dan zie ik dat en dan denk ik ‘ach, wat wij hebben hangen hier, daar mogen we echt niet over klagen, dat is echt heel goed.’ Maar dat probeer ik zelf heel erg te laten zien, want waarvoor zijn wij er met CREA? Om die studenten dingen mogelijk te maken. En soms weten ze het niet. En dan gaan ze bijvoorbeeld Pakhuis de Zwijger huren voor duizend euro per dagdeel ofzo. En dan zeg ik: ‘Jongens, kom maar lekker bij ons. Dan is het lekker gratis. Via het café kun je de lunch regelen en dergelijke zaken. We hebben een terras aan de voorkant en dan kun je het geld lekker stoppen in weet ik veel wat, duurdere sprekers, of kun je het binnen je vereniging weer aan andere dingen besteden.’ Of: ‘dan steek je het in bier,’ dat werkt ook altijd goed bij studenten.

(13:10) We zeggen altijd het moet een bepaalde mate van academische diepgang hebben en dat is best een beetje een ruim begrip. Maar dat geldt voor culturele activiteiten niet natuurlijk. Wat je daar vaak ziet, nouja, bijvoorbeeld de Studenten Toneelvereniging Amsterdam, die spelen ongeveer tien keer per jaar drie, dus in totaal dertig, voorstellingen. Die huren dan de zaal, omdat zij kaartverkoop hanteren. CREA zegt dan van ja, het kan niet zo zijn dat je én gratis de zaal krijgt en dan ook nog eens geld daarvoor gaat vragen, dat is een beetje apart. Maar die zaalhuur, dat is €250 per dagdeel, dat is zo ongekend laag, wij zijn gewoon de goedkoopste van de stad. Dat komt omdat we heel veel subsidie krijgen vanuit de UvA. Daarom kan dat ook en dat is heel erg goed, want daarvoor zijn wij op aarde, zoals ik al heb gezegd. Maar voor lezingen en debatten zeggen we het moet voor iedereen, dus voor een breed publiek toegankelijk zijn en een bepaalde mate van diepgang hebben zeg maar. En dat heeft het natuurlijk, op studentenniveau, redelijk snel. Want als je een debat organiseert over bijvoorbeeld Griekenland, dan wil je dat het goed is, dus dan ga je een bepaald niveau van sprekers uitnodigen en niet Jan met de pet, maar een bepaalde hoogleraar die daar kaas

van heeft gegeten zeg maar. We hebben hier bijvoorbeeld bij dat conflict tussen Oekraïne en Rusland hebben we André Gerritsen die kwam praten, dat is natuurlijk de expert op dat gebied. Veel beter dan dat ga je in Nederland niet vinden. En dan weet je wel: dit wordt gewoon een hele goede gedegen lezing/discussie.

(15:22) Als de verhuur gratis gaat. Dan zeggen we dat studenten en alumni gratis naar binnen mogen en de overigen betalen dan €5. Dat is het CREA-prijsbeleid. Maar als je zegt, we willen dat studenten €4 betalen voor onze voorstelling, en niet-studenten €10, je eigen prijsbeleid, dan zeggen wij: 'dat is prima, dan betaal je zaalhuur.' En die zaalhuur dat dekt gewoon de kosten, daar verdienen wij echt niets aan. En het is zo dat omdat die zaalhuur zo laag is, als er 30 man komen voor een tientje, dan heb je het er al uit. Nou, er kunnen 120 man in, dus als je een beetje leuke PR hebt, en een beetje iets leuks neerzet dan maak je winst op je voorstelling. Ten minste op je zaalhuur, de rest moet je natuurlijk zelf invullen. En het hoort er ook een beetje bij, dat vind ik ook, echt van theaterkunst. Podiumkunsten daar hoort publiek bij. Als er geen publiek op af komt, dan is wat je maakt niet boeiend of niet leuk genoeg voor mensen. En dat vind ik persoonlijk wel een wezenlijk onderdeel van theater maken, dat hoort er gewoon bij. Je kan een prachtige voorstelling neerzetten, maar als er niemand komt kijken dan heb je niets aan die voorstelling. Het is geen film zeg maar.

Haalbaarheid

(16:45) CREA is er om kunst en cultuur aan de studenten te brengen. Toen ik begon hier, toen merkte ik dat we zo'n drie a vier avonden in de week geen programmering hadden, nou, dat is niet meer zo. In het najaar valt er wel eens een avondje tussenuit. Maar mei, juni volgend jaar dat zit sowieso al vol. Dus dat is gewoon hartstikke druk. En we merken dat de universiteit steeds meer opentrekt, je ziet dat ze hier aan het bouwen zijn, dus dat trekt heel veel mensen. En de studentenclubs die denken dan 'hé, CREA is er, oh, dat kan gratis, nou, dat is fijn.'

CREA doet dus meer dan alleen kunst en cultuur aan de student te brengen. We huisvesten dus al die studentenclubs. Als we dat niet zouden doen dan zou dat voor heel veel van die clubs een drama zijn. Cursussen geven. We hebben duizenden cursisten per jaar voor cursussen van InDesign, tot boetseren, schilderen, toneel, noem het maar op. Het is zo'n divers palet aan cursussen, daar doen duizenden mensen aan mee. En het café is er natuurlijk. CREA is hier gebouwd met het idee als centrum, dat hier het kloppende hart van het studentenleven zou komen en dat gebeurt gelukkig steeds meer. Ik bedoel als de UvA open is en je komt hier om één uur binnen voor een rustige lunch met een kopje koffie, nou forget it, want het zit gewoon helemaal vol. Dus dat is heel erg leuk.

Film en Beeldende kunst

(18:28) We hebben films en beeldende kunst ook. Je ziet dat debatten en lezingen vaak gepaard gaan met een film. We hebben ook echt filmavonden. We hebben Dutch Film for Beginners, dat is voor internationale studenten, dan draaien we een Nederlandse filmklassieker. Maar we zijn geen bioscoop, zo van we hebben deze film en die draaien we, maar er wordt een spreker uitgenodigd en die komt dat wat vertellen over de film of over het thema van die film. En dat is ja 'Turks Fruit', 'Zwartboek', of dingen die een bepaald aspect van de Nederlandse geschiedenis belichten, zoals Nova Zembla, ik noem maar wat. En komt er een hoogleraar aan de internationale studenten vertellen: 'we zien hier deze beelden uit de geschiedenis' enzovoort.

Beeldende kunst zit hem bijvoorbeeld in een cursus schilderen. Exponeren doen we soms ook wel. Toevallig is er net een van de deur af gehaald, maar als je binnenkomt en je kijkt naar links dan zie je een soort vitrine staan en daar staan dingen in. En aan het einde van de cursussen hangen we

ook een en ander op in het pand. Dus dat laten we wel zien. Dat is het leuke namelijk ook van beeldende kunst. Net als bij theater: het is leuk om een schilderij te maken, maar als niemand er naar kijkt, dan is dat jammer, zonde, want daar hebben mensen hun ziel en zaligheid in gestopt.

Praktische haalbaarheid

We lopen eigenlijk nooit tegen praktische bezwaren. De zalen zijn soms wat te klein. We hadden een debat over IS en op facebook stonden er 1100 man op aanwezig. Ja, dat wordt krap. Ik weet nog toen ze dit pand wilden verbouwen werd er overwogen om er een vijfde verdieping bovenop te bouwen en inmiddels durven we wel te zeggen: ‘hadden we dat maar gedaan toen.’

Het idee van een campus

Het idee van een campus... wel in zoverre dat als je hier als studentenclub zit, maar ook als je hierachter bij de universiteit zit en je organiseert een congres, ja, doe het dan maar lekker bij ons, in plaats van ergens anders, wat zich niet op studenten richt en wat alleen maar geld kost, of ten minste, iets wat veel duurder is dan wij zijn, dus in dat opzicht wel ja. En het is ook praktisch want het is toch bijna om de hoek.

Zichtbaarheid van de universiteit in de stad

De universiteit heeft natuurlijk wel een bepaalde rol in de samenleving en de stad. Maar als je kijkt in deze buurt, ja we hebben daar de HvA-campus en hier de UvA-campus en dat is sowieso heel beeldbepalend. En hier lopen duizenden studenten en medewerkers en dat bepaald natuurlijk heel erg hoe zo’n, ja hoe zo’n buurt eruit ziet. En CREA speelt daar wel een bepaalde rol in.

Laat ik als voorbeeld STA (Studenten Toneelvereniging Amsterdam) nemen, daar ben ik zelf ook lid van. Die spelen hun voorstellingen, de meeste bij ons, en dat is voor veel buitenstaanders, vrienden en familie, die niet aan de universiteit verbonden zijn, die komen dan speciaal naar CREA, en wij zijn wel een UvA-pand, een HvA-pand. In zoverre komen ze dan in aanraking met de UvA, waar ze dat anders niet zouden hebben. Dus in dat opzicht doen we dat wel, maar dat is niet heel prominent. We vinden het belangrijker dat we zichtbaar zijn bij studenten. We willen graag dat studenten denken: ‘CREA bestaat en daar kunnen we allemaal toffe dingen doen.’

Educatieve doeleinden, vormingsidealen en creativiteit

(23:25) Ik denk persoonlijk dat mensen die nu commissie- en bestuurswerk doen, dat zijn vaak de mensen die later ‘als ze groot zijn’ dat soort dingen ook in de samenleving gaan vervullen. Die leren door te denken ‘we willen iets organiseren’ en moeten meteen vanalles regelen. En het is een betrekkelijk veilige omgeving waar je dat soort dingen kan uitproberen zeg maar. Het is niet heel erg bewust een doel op zich, maar het is wel mooi meegenomen zeg maar.

(24:28) We hebben nu niet echt zoiets van.. nee. Nouja, wat we wel doen is het faciliteren. Ook tijdens de studentenprotesten en de bezetting van het Maagdenhuis zijn de debatten en gesprekken tussen de studenten en het CvB hier geweest. We willen het kloppende hart van het studentenleven zijn. Nou, en dat leeft dan bij de studenten. Nou, er is iets gaande. Ze willen op een gegeven moment de bètafaculteiten van de VU en de UvA fuseren en daar zijn heel veel mensen tegen en de vergadering, waar uiteindelijk dat plan is afgeschoten, dat heeft hier in de zaal plaatsgevonden, met 150 studenten die daar tegen waren, maar ook mensen die er voor waren. We zijn dan niet voor of tegen, maar we willen wel de plek zijn waar het gebeurt. We hebben best wel veel dingen over Israël en Palestina. Nou er zijn best veel mensen die dat vanuit een pro-Israëlbril bekijken, maar ook mensen die dat vanuit de Palestijnse kant bekijken en dan hebben wij niet zoiets

van..., maar we bieden de ruimte. We hebben ook ieder jaar het marxismefestival. CREA staat vast niet te boek als een marxistische organisatie, maar we bieden mensen de mogelijkheid.

(26:01) Ik denk wel dat creativiteit, net als sport, heel goed is voor mensen. Als je bijvoorbeeld een teamsport speelt dan leer je samenwerken. Je leert ergens hard voor te werken en je leert verlies te accepteren en om dan toch door te gaan. En bijvoorbeeld bij toneel moet je vaak dingen spelen die ver van je af staan en misschien hele rare dingen. Je staat bijvoorbeeld halfnaakt op het podium, of je moet met iemand zoenen die je totaal niet aantrekkelijk vindt. En dat ga je doen en daar gaan ook nog eens heel veel mensen naar kijken. En je leert daarin kwetsbaar te zijn, je leert je stem te gebruiken. Ik heb het zelf ook vaak meegemaakt als je bijvoorbeeld een presentatie moet geven, dat is vaak in een ruimte zoals dit [een lokaal ingericht voor werkcolleges van circa twintig personen] en heel veel studenten vinden dat moeilijk, maar als je toneel speelt, dan ben je daar minder angstig voor. Dit is een heel concreet voorbeeld van wanneer je dat soort dingen kunt gebruiken in je studie.

(27:42) Het inleven in mensen wordt je ook wel wat makkelijker. Het is heel leuk om een rol je eigen te maken. En je merkt dat je op een gegeven moment sympathie voor het personage gaat voelen. Ik speelde zelf begin november *Scènes uit een huwelijk* en ik speelde Peter, een man die in zijn huwelijk veel drinkt en strijdt met zijn vrouw. Ze hielden wel veel van elkaar, maar de vonken vlogen er vanaf, in positieve en in negatieve zin. En op een gegeven moment dan ga je zo een tekst lezen en dan ga je er over praten en dan denk je 'dit lijkt wel een beetje een lompe botte boer, maar ja, het is eigenlijk best wel een lieve man.' En terwijl je het speelt is het dan net alsof het een soort entiteit wordt die naast je staat. En ik vind dat waanzinnig leuk. Het is heel tof om dat met zijn allen mee te maken. Want in de groep ben je dan met zijn allen kwetsbaar en die voorstelling ging over relaties en over liefde en de vraag: 'kunnen die twee nog bij elkaar zijn of is het een fase?' En iedereen die die voorstelling ziet die herkent dingen daaruit, van jezelf, van je ouders of anderen. En dat maakt ook wel eens dat het pijnlijk dichtbij komt. Je leert er veel van, je wordt er zelfverzekerder van. Mensen denken vaak dat ze zelfverzekerd, krachtig en sterk moet zijn, maar ik denk juist dat als je open kan zijn, terwijl je weet dat je kwetsbaar bent, maar ook dat je het aankan, dat je daar een veel grotere kracht uit haalt. Haha, wat klinkt dit gedragen zeg.'

(29:58) Dat werkt ook zo wanneer je een scriptie schrijft, dan komt dat helemaal uit jezelf en daar werk je keihard aan. Je gaat onderzoek doen en dan vind je op een bepaald moment dingen en dan zijn er mensen die zeggen: 'Dit is echt totale onzin, dit slaat helemaal nergens op.' Dan heb je er ook aan gewerkt en dan leg je het ergens neer en dan weet je dat mensen het niet goed kunnen vinden.

(30:30) De relatie tussen kunst en wetenschap is wanneer je debatten en lezingen onder kunst schaaft natuurlijk wel. Dan natuurlijk wel, want eigenlijk is wetenschap een voortdurend debat over zaken. Kunst is natuurlijk een manier om op een niet-traditioneelwetenschappelijke manier uiting te geven aan dingen. Om dingen inzichtelijk te maken. We hadden hier laatst een voorstelling op basis van een oude tekst *Neushoorn* van Ionesco, maar dat gaat heel erg over groepsdruk, over massahysterie, en het gaat eigenlijk over totalitaire regimes, zoals het nazisme, het fascisme. En dat wordt niet letterlijk zo uitgesproken, maar als je het gaat analyseren en je gaat er naar kijken dan zie je dat de schrijver daarmee ageert tegen die systemen. En dat kun je dus op een wetenschappelijke manier doen, maar je kunt het ook door middel van kunst doen. En je ziet natuurlijk ook dat heel veel mensen in muziek ageren tegen bepaalde zaken of het juist ergens heel erg mee eens zijn. En dat er dan ook een soort behoefte ontstaat aan de kunst. Dat zag je bij de aanslagen in Parijs dat er heel veel kunstenaars opstonden die zeiden dat het belangrijk is om er cartoons, kunst, muziek etc. over

te mogen maken. Er waren rappers die zeggen dat het moet kunnen in onze samenleving. En op een wetenschappelijke manier, ik ben politicoloog, vinden we dat ook: we leven in een vrije samenleving, er moet ruimte voor iedereen zijn. En er zijn mensen, die, op slechte manieren vind ik, die willen dat indammen. En kunstenaars die zijn dan vaal de eerste, die, op hun manier, daar uiting aan geven.

CREA binnen haar omgeving

(33:24) De grootste kracht van CREA is volgens mij de laagdrempeligheid en de vele faciliteiten die we hebben. Ik wil zelf ook graag benaderbaar zijn. Je kunt het allemaal per mail doen, maar ik doe het liever via whatsapp en facebook. Ik geef altijd liever mijn 06-nummer in plaats van sec op kantoortijden de mail te hanteren.

We zijn een ontmoetingsplek voor velen. Ik zie hier vaak studenten met een scriptiebegeleider zitten, er zijn heel veel diploma-uitreikingen. Maar om nu te zeggen dat we contact hebben met de mensen die hier toevallig in de straat wonen, dat is niet echt zo. Er zijn wel eens van die buurtinitiatieven, daar staan we wel eens met een kraampje. Maar ik wordt daar niet heel warm van.

De UvA en HvA subsidiëren ons voor een heel belangrijk deel. Mensen die aan deze instellingen gerelateerd zijn die doen hier cursussen, die zitten in het café. Die organiseren debatten, toneelstukken, lezingen.

Op het moment dat het CvB bepaalde verzoeken heeft, ze zeiden naar aanleiding van de bezetting bijvoorbeeld dat ze op iedere maandagmiddag graag bij CREA komen zitten om te praten met studenten, dan gaan wij dat natuurlijk gewoon regelen. We hebben een behoorlijk grote mate van autonomie en dat willen we graag behouden en dan moet je op dat soort moment ook wel gewoon je plek kennen.

Er zijn wel mensen die hier op het podium begonnen zijn, vooral vanuit het cabaret, zoals Peter Pannekoek, die staat nu bij *De wereld draait door*, *Matroesjka*, Yentl en De Boer, Maaïke Ouboter met haar grote hit, dat is gewoon een liedje dat ze bij een CREA geschreven heeft. En Maaïke zit hier ook gewoon in het café om kaartjes voor Stukafest te verkopen. En je merkt ook als je hier op een normale zaterdag door het pand loopt dat tal van beroemde artiesten en schrijvers in het pand repeteren en dergelijke. Ja, we hebben hele goedkope repetitieruimtes. Paulien Cornelissen, Marc-Marie Huijbregts, Jan Rietman, Art Rooijakkers, noem ze maar op, ze zitten hier allemaal. Ellen ten Damme die repeteert nu voor haar show in Carré. En je merkt dat ze dat steeds meer beginnen te vinden. En die zeggen dan tegen mekaar: 'Ja, je moet naar CREA want daar betaal je geen moer voor zo'n studio. Dan zitten ze hier te repeteren. En het is natuurlijk ook wel leuk dat mensen denken: 'Oh, er komen bekende Nederlanders, dat is natuurlijk hardstikke interessant.'

(37:21) De medewerkers zijn betrokken bij CREA door bijvoorbeeld de diploma-uitreikingen. Maar ze organiseren ook cursussen. En het is hier, want dat is natuurlijk altijd zo als je ergens werkt, dan zoek je het cafeetje om de hoek om nog even na te kletsen. Nou, als je hier bij de UvA werkt dan is CREA één van de cafeetjes die lekker dichtbij is. Dan je hier lekker je vrijmibo.

De relatie van CREA met de studenten is op tal van plekken heel erg hecht. Zonder studenten is er geen CREA zeg maar. Dat is ons belangrijkste publiek. Die koesteren wij.

Andere culturele organisaties, nou, we hebben wel contact met SPUI25, de academische club. Dat is ook aan de universiteit gelieerd. En die vragen dan wel eens: 'We hebben geen plek, kunnen we bij jullie even in de zaal?' We organiseren wel een cursus samen met Toneelgroep Amsterdam. Maar je had bijvoorbeeld vroeger het OKTA (overleg kleine theaters Amsterdam), ja, en dat werkt eigenlijk niet. Je merkt dat ieder theater eigenlijk bezig is om zijn eigen bestaansrecht te

verdedigen, zeker in deze tijden. En samenwerking is er dan niet echt ofzo. Het klinkt misschien arrogant, maar het biedt ook niet echt een meerwaarde voor ons. Denk ik.

Bijlage 3. Interview met Lucas Asselbergs

17 februari 2015

Lucas Asselbergs is hoofd van het bureau Studium Generale en hoofd expositie, beide van de Technische Universiteit Eindhoven.

Missie

Studium Generale levert een bijdrage aan de brede vorming van studenten, zodat studenten kennis kunnen nemen van maatschappelijke sociale culturele ontwikkelingen. Zodat ze met een gebalanceerde kijk op de samenleving straks werk gaan doen voor diezelfde samenleving. Daarnaast steunen we de amateur cultuurbeoefening en brengen we de wetenschap in een bredere context.

(1:35) Vaak wordt gedacht dat Studium Generale er is om een programma te organiseren, maar het programma is eigenlijk niet meer dan een middel om dat doel te bereiken. We zijn erg gefocust op de vraag of ons programma aankomt bij de studenten. Doelstellingen baseer je gemakkelijk op het totale programma dat je aanbiedt, maar interessanter is de vraag: 'Wat doet de ontvanger daar nu mee en lijkt dit op de verrijking die we in gedachte hebben?'

Faciliteiten

Op het eiland, 'de campus', zijn verschillende faciliteiten. Daar is een filmzaal, De Zwarte Doos, daar vinden vooral filmvertoningen plaats. Dat zijn de betere bioscoop en filmhuisfilms, drie keer per week. Daar zijn incidenteel ook andere activiteiten zoals lezingen of een festival of iets dergelijks.

Het Gaslab is een experimenteel theaterruimte, met rudimentair licht en rudimentaire andere faciliteiten, daar kunnen we allerhande programma's doen. Programma's waar wetenschap en cultuur met elkaar worden verbonden, discussies kunnen er plaatsvinden, maar er kunnen ook concerten plaatsvinden. Dat is echt ons eigen podium, daar hebben we zelf de volledige beschikking over. Dat is ons eigen gebouwtjes zeg maar.

In de Blauwe Zaal, daar vinden vooral lezingen plaats. Dat is ook meer een chique zaal, met goede faciliteiten, goede beamers en filmmogelijkheden. Het is altijd een heel gevecht, maar het is toch gelukt om ook onze programma's daar te laten plaatsvinden, vooral op woensdag tussen de middag.

Voor de actieve beoefening van cultuur is er de Bunker. Dit wordt van oudsher beheerd door studenten. Hier zijn allerlei studentenverenigingen gehuisvest, zoals gezelligheidsverenigingen, maar ook religieuze verenigingen, maar de belangrijkste participanten zijn toch wel de cultuurverenigingen. Er is een klassieke muziekvereniging, die is vrij groot, er is een toneelvereniging, er is een fotoclub, een vereniging die zich toelegt op rollenspellen, een Japanse cultuurvereniging, een grote dansvereniging. Teken en schilderen mist, maar daar organiseren we dan wel weer workshops voor.

Er is wel beheer vanuit de TU, die ook bijdragen aan het in stand houden van die zalen. Maar de Bunker is ook wel ontzettend verouderd, dus daar wordt alleen noodzakelijke onderhoud aan gepleegd. We zijn ook bezig om naar een nieuwe faciliteit toe te werken. Dat komt dan in Potentiaal, dat is het oude electrotechniekgebouw. Daar wordt de hele benedenverdieping op doel ingericht. Dat betekent in de praktijk dat de ruimtes veel meer up-to-date zijn, veel meer van deze tijd. Maar dat zal ook een stuk kostbaarder zijn, dus de contributies zullen omhoog gaan. (De contributies die de verenigingen nu ophalen kunnen ze puur in het programma stoppen. Die contributies zijn nu ook wel heel erg laag.) En ook het aantal vierkante meters voor vergaderzalen et cetera zal behoorlijk

naar beneden gaan. Vanaf volgend jaar zullen de verenigingen langzaam uit de Bunker gaan en het jaar daarop zullen ze terug kunnen keren in de Potentiaal.

Communicatie

(7:40) We hebben onze eigen communicatie, dus we liften maar zeer ten dele mee op de kanalen die er al zijn op de TU. We hebben natuurlijk hier een eigen universiteitsblad, dat besteedt ook wel aandacht aan ons programma, dat is Cursor. En we maken natuurlijk ook onderdeel uit van de website, maar in die website hebben we ook onze eigen website gebouwd. We hebben ook onze eigen huisstijl vormgeving. We hebben gedacht dat een eigen huisstijl zou helpen om uitzonderlijk en opvallend te kunnen zijn. Dat heeft wel als nadeel dat je wat meer los komt te staan van andere dingen binnen de TU. We hebben dus ons programmablad, dat brengen we vier keer per jaar uit, we hebben de eigen website, we twitteren, we hebben een eigen facebook, we maken gebruik van kasten waar affiches hangen, we hebben strooifolders, overal door de gebouwen hebben we pads (grote screens waar allerlei dingen op aangeboden worden, waar wij ook in de serie zitten).

(9:35) Het programma wordt heel weinig gepromoot buiten de universiteit. Dat komt omdat we in onze missie hebben staan dat we de verbreding hebben gericht op de student. Als we hier alleen maar (en dit is een hot item binnen het studium generale's in het hele land) mensen van pensioengerechtigde leeftijd hebben, dan zouden we daar toch op afgerekend worden. Dus we zetten er flink op in om de studenten te bereiken.

(10:15) Een van de manieren om ze in ieder geval voor een deel te bereiken is om een heel klein stukje van het programma verplicht te stellen. Dus de studenten moeten in ieder geval vijf van de daartoe aangemerkte Studium-Generaleprogramma's volgen. Het is een soort keuzemodel en dat is een zegen en een kwelling. De kwelling is dat het heel moeilijk in te passen is in de reguliere systemen. Je hebt dan van die mensen die zeggen: 'Hoe worden studenten dan op dit vak, Studium Generale, afgerekend?'. Ja, dat worden ze niet. Ze hoeven er alleen maar bij te zijn. Als ze alleen maar een het dagdromen zijn dan kunnen we daar niet op controleren. Dus het is heel erg wankel wat het precieze leerdoel daarvan is. Dat kun je wel in algemene termen formuleren, maar je kunt het nooit toetsen. Er zijn mensen die daar principiële bezwaren tegen hebben, maar dat is een minderheid. Je wil eigenlijk dat mensen naar lezingen of een programma komen omdat ze er wat van mee willen krijgen en niet omdat ze een verplichting hebben. Maar ondanks dat zijn de meeste mensen er nog steeds wel van overtuigd dat het zin heeft en dat het net dat zetje is waardoor ze komen. Maar het nadeel is ook wel dat je altijd mensen in de zaal hebt, en dat zijn er gelukkig niet veel, waarvan je echt wel kan zien dat ze even een verplicht nummertje doen. Maar we hopen dat een stepping stone is, dus dat ze na die vijf programma's meer willen bezoeken. Dat doen we al een jaar of vijf. Daarvoor moesten ze zelfs veertien programma's bezoeken, maar toen zat het bij een ander vak en toen waren er ook nog andere vakken die ze mochten volgen, dus toen was er maar de helft van de studenten die dat vak volgden. We hebben wel de indruk dat er studenten blijven komen ondanks dat ze geen verplichting meer hebben, maar er zijn ook studenten die blij zijn dat ze er van af zijn.

De medewerkers

(12:32) We hebben een team van zeven programmamedewerkers, ieder heeft zijn eigen specialisme, we hebben iemand voor lezingen en discussies, iemand voor muziek en festivals, iemand voor vooral theater en film en iemand die doet vooral de grotere events en exposities. Dus dat is verkaveld, maar we werken ook veel samen. In totaal hebben we zeven fte, maar daar zitten ook twee

ondersteunende bureaumedewerkers bij. We hebben ook een secretaris van de kunstcommissie, maar dat valt niet echt onder mij. Daar is weer een aparte voorzitter voor. De kunsten staan een beetje los van Studium Generale. De kunstcommissie heeft het soms wel moeilijk, vooral om daar goede mensen voor te vinden. De kunstbeleving op de campus is ook aan het verschuiven. Ik heb nu toevallig deze twee kunstwerken, dat is uitleenkunst. Ik heb nog echt een mooi grote kamer, maar heel veel mensen moeten hun kamer delen of het zijn flexmedewerkers, dus dit soort inrichtingen zijn wat minder vaak mogelijk.

De rol van studenten

(14:15) Van oudsher was de rol van studenten in de programmering heel groot. Toen hadden we altijd studenten in de commissies. En als we voor iets geen commissie hadden, dan vonden we dat het eigenlijk niet levensvatbaar was, dan moesten we dat niet willen doen. Maar van lieverlee is dat toch wat verdwenen, omdat studenten veel minder bereid zijn om in een commissie te zitten. Wat je wel ziet is dat studenten puur vanuit interesse in film of muziek, daar vind je nog wel genoeg mensen om daar een commissie mee te vormen en een programma samen te stellen, maar voor lezingen ligt het weer een stuk moeilijker. Dan willen mensen voor bijvoorbeeld één debat wel een keer er de schouders onder zetten, of voor één festival of voor één duidelijk project. Dat gaat goed, maar om ze dan voor langere tijd aan je te binden is veel lastiger. Dus ik vind eigenlijk dat we op dat terrein nog wel een verbeterslag te maken hebben. Ik vind dat de studenteninbreng nog niet helemaal goed is. We maken we veel gebruik van studentenassistenten, die veel verrichtingen doen rondom de programma's. Maar dat is toch wel vooral ondersteunend en niet inhoudelijk. Die hangen bijvoorbeeld de lampen goed in of die scheuren de kaartjes af of die vullen de website, maar dat zit inhoudelijk niet op een heel hoog niveau en dat zou je misschien eigenlijk wel willen, dus dat biedt wel ruimte om dat te creëren.

117

Programmering

(15:54) Als we een programma organiseren dan vragen we ons altijd af, hoe belangrijk we het ook vinden, of het onze doelgroep gaat trekken. Dus als we bijvoorbeeld een programma over vergrijzing en de consequenties daarvan willen doen, dat is natuurlijk een heel belangrijk maatschappelijk thema, maar dat moet je dan wel zo brengen, dat je ook een kans hebt om een jong publiek binnen te halen. Dus we vinden dat het echt een toegevoegde waarde moet hebben, mensen moeten het niet gewoon van internet kunnen plukken en er moet ook waar mogelijk interactie zijn met het publiek, dus niet alleen zomaar via een filmpje. Er zijn ook wel eens mensen die vragen waarom we niet gewoon alles opnemen, zodat mensen het thuis rustig nog eens kunnen zien, maar wij vinden die beleving van zo'n programma vinden we belangrijk.

We hadden vorige week de kunstenaars Tinkebell. We hadden wel 160 man in de zaal, waarvan zeker 60 niet-studenten. Dus ik denk dan als je met zo'n grote naam 100 studenten bereikt, dan kun je je afvragen of dat niet een wat magere opkomst is. Dus we vinden het eigenlijk toch nog best wel een punt van zorg dat we met ons programma genoeg studenten bereiken. Ik denk dat er bij de lezingen gemiddeld toch wel zo'n 100 studenten zijn. Maar goed er lopen hier ook zo'n 8000 studenten rond. Dus als er hier dan 100 binnen zijn, waar zijn dan die andere 7900? Ja, het is natuurlijk een illusie om te veronderstellen dat die allemaal hier zouden kunnen zijn. Maar het zit nu eenmaal in de lunchpauze dus kennelijk is het aanbod zo groot, of de wens om even niks te doen in de pauze dat mensen niet op het aanbod ingaan.

(18:26) Het is vaak heel lastig om de doelen te herkennen in de programmering. Mensen zeggen soms wel dat als Studium Generale het programmeert dan zit het wel goed, dan heeft het wel een bepaalde kwaliteit, dus dat is wel heel mooi. Maar de doelen in de zin van vormend en verbredend, ik denk dat heel veel studenten dat misschien onbewust wel ervaren, maar het is toch moeilijk om dat echt goed voor het voetlicht te krijgen. Dat komt ook wel een beetje omdat het Studium-Generale-idee iets paternalistisch in zich heeft. Wij bieden dit aan dus wij vinden het belangrijk dat je hier kennis van neemt, want anders dan word je een vakidoot, die niet in de wereld staat. En dat is eigenlijk een manier van geleiden die bij studenten niet meer zo aanspreekt. Ze willen veel meer hun eigen ding ontdekken en zelf experimenteren en daar kunnen ze best ver in gaan. Ik denk dat de bereidheid om van dingen kennis te nemen zeker niet slechter is geworden, maar er is veel meer concurrentie en de aandachtsspanne is ook veel korter. Dus er is voor de herkenbaarheid van doelen nog heel wat meer te winnen.

Campus en stad

(20:07) In zekere zin functioneert Studium Generale als een bindende factor op de campus. Maar ik moet wel zeggen dat het hier heel erg een maandag-tot-en-met-donderdagklimaat heerst. Op de doordeweekse komen er wel mensen, maar op vrijdagavond is het hier eigenlijk al uitgestorven. Op de buitenlandse studenten na is het hier op de campus in het weekend erg uitgestorven.

(21:00) Wat betreft de zichtbaarheid in de stad, daar werken we wel actief aan. We hebben het Science Café, dat is echt in de stad en incidenteel ook andere programma's. Maar we richten ons toch voornamelijk op de eigen campus en het eigen publiek. Maar ik moet zeggen dat het programma in de boekhandel Van Piere, het vroegere Selexyz, dat dat goed werkt en dat we daar veel alumni mee bereiken, dus dat is goed.

118

Educatie, vorming en Bildung

(21:22) Wat betreft de educatieve doeleinden, de studenten zijn dan wel verplicht om hier enkele programma's te bezoeken, maar wanneer je het over educatie hebt, dan zou je het eigenlijk over een cyclus moeten hebben waarbij je iets aanbiedt, er wordt iets met de informatie gedaan door degene die het ontvangt en daarna zie ik wat er met diegene is gebeurd en zo ver komt het natuurlijk niet. En als je dat wel zou willen, dan worden we ontzetten schools en dan verlies je veel van de charme en de toegevoegde waarde die we nu wel hebben.

(21:55) Ik denk dat vormingsidealen bij de technische universiteit nog steeds niet zo hoog op de agenda staan, dat het hele idee van Bildung. Het staat wel hoog op de agenda in de zin van een programma waarbij mensen veel meer kunnen kiezen, ook niet-technische dingen, zoals psychologie. Er worden dwarsverbanden gemaakt met niet-technische studies. Dus in dat opzicht is er wel sprake van een soort verbreding. Maar of nu echt die Bildung, de onderzoekende wetenschapper. De technische universiteiten komen toch wel een beetje uit de traditie van de technische hogescholen, die goed werk moet kunnen afleveren, die dus niet alleen goed moet kunnen theoretiseren, maar goed werk moet kunnen afleveren. De technicus die bouwt bruggen en zorgt dat die niet instorten en dat die bruikbaar is, maar die soms bij god niet weet wat de berekeningen betekenen. Terwijl een academicus de hele brug kan berekenen, maar dat die wanneer hij hem bouwt meteen instort. Daar zit dus een beetje verschil in benadering, terwijl die twee werelden wel heel erg naar elkaar toegroeien.

Het idee van een gemeenschap waar kritische vragen kunnen worden gesteld is iets dat op een TU en zeker op deze TU maar zeer beperkt leeft. Dat merk je ook aan onze discussies, die duren

nooit lang, want die zijn gericht op een concreet resultaat. Het idee dat je van gedachten kunt wisselen en dat dat op zich al een verrijkende activiteit is, dat is niet heel breed gedragen of geambieerd. Ik denk dat dat in Nijmegen totaal anders is. Daar heb je totaal andere avonden wat dat betreft. Als je naar een Soeterbeeckprogramma gaat, dat zijn avonden die je hier gewoon niet op zo'n manier zou kunnen organiseren voor zo'n groot publiek. Dat zou niet lukken.

Creativiteit

(24:05) In de workshops proberen we allerhande creativiteit te stimuleren. Het woord creativiteit heeft al gauw iets van we fantaseren er maar op los en elk idee is een goed idee. De basisattitude hier is: 'we verkopen elkaar geen onzin en als iemand onzin verkoopt dat moet je dat ook meteen even benoemen dat dat onzin is.' Ik heb al heel veel brainstorms meegemaakt en soms ook geleid waarin het vrij denken over denken niet heel hoog aangeschreven staat. Een brainstorm is dan meer zoiets als een soort bonte samenstelling van allerlei niet-getoetste ideeën en daarna gaan we eens echt nadenken over hoe het moet. Dus het idee van vrijelijk ideeën genereren dat is heel zeldzaam. Toevallig hebben we komende maand iemand die daar wel heel sterk in was en wel een ingenieur was. Ze bestaan dus wel, en er lopen hier ook wel hele creatieve geesten, maar ze vormen een beetje een elite of een aparte club. Alhoewel, elite is misschien niet helemaal het goede woord, want dat zou impliceren dat men dat hier heel hoog in het vaandel heeft. Aan de andere kant moet je ook niet toegeven aan het vooroordeel dat er hier helemaal geen creativiteit is.

(26:06) Je hebt hier ook wel twee behoorlijk creatieve faculteiten, dat zijn bouwkunde en industrieel ontwerpen, maar dat zijn wel echt buitenbeentjes op de campus. Dat is in Delft ook wel zo. Die worden niet echt als hardcore technologiestudies aangeduid. Ze horen wel bij de familie, maar het zijn wel een beetje de vreemde eenden.

(26:46) Er is ook een beleidsmedewerker dicht tegen het CvB aan, die ook daarmee bezig is en de verbinding met de stad probeert te leggen daaromheen. We hebben ook ateliers, die we steunen vanuit de tu: Beeldenstorm en Daglicht. Dat zijn echt laboratoria voor kunst dus daar gebeurt best wel het nodige aan. En al die studentencultuurverenigingen worden hier behoorlijk stevig gesteund, dus ik denk dat daar wel support voor is. Dat lijkt een beetje in tegenspraak met wat ik hiervoor zei, maar dat wordt wel ervaren. We hebben als Studium Generale ook als sinds jaar en dag een echt kunstzinnige poot in onze programmering zitten. Als je theater, muziek, drie events neerzet, daar gaat veel en veel meer geld in om dan in het organiseren van discussies en lezingen. Dat kun je alleen maar intact houden als je bereid bent als universiteit als je daar behoorlijk in wil investeren.

Kunst en wetenschap

Als je naar de beeldende kunst kijkt: we hebben het werk van Gerrit van Bakel, die heeft echt heel duidelijk mechanische, architectonische objecten met een heel kunstzinnige inslag. Die collectie is lang heel belangrijk geweest voor de TU, nog steeds wel, maar dat is wel van decennia geleden. Er is zeker een element van kunst & wetenschap, maar dat zit niet heel diep verankerd in het curriculum, maar dat zit niet verankerd in een vak. Er is geen vak kunstgeschiedenis ofzo. Maar de grootte van ons Studium-Generalebureau gedeeld door het aantal studenten geeft wel aan dat creativiteit en cultuur toch wel heel belangrijk wordt gevonden. En er zijn toch ook best wel veel hoogleraren en andere docenten die iets met kunst hebben. We hebben voor ons 55-jarig bestaan een tentoonstelling gehad: kunst en het experiment. Er werd aan medewerkers gevraagd om dat te

tonen in de expositie en je ziet dat dat toch een goed initiatief is, omdat het wordt toegejuicht door anderen binnen de universiteit. En er zijn allerlei projecten en mensen die er mee bezig zijn geweest.

Positie van de organisatie in haar omgeving

Je kunt een Studium Generale natuurlijk binnen allerlei plekken in de organisatie hangen. Bij ons, wij zitten echt heel dicht tegen het CvB aan. En we vallen uiteindelijk onder de verantwoordelijkheid van de rector. De rector die geeft de finale klap op het bestaan van Studium Generale. En die is daar gelukkig heel enthousiast over en die ziet de toegevoegde waarde van. Dus we zitten niet in de PR of communicatiekolom of een soort vrijetijds... Natuurlijk kleeft dat imago wel een beetje aan ons, maar uiteindelijk wordt het toch een beetje als een soort extracurriculair onderwijs gezien.

(31:00) We hebben muziekgroepen, incidenteel theatergezelschappen, cabaretiers. Daar hebben we allemaal contacten mee. We hebben vooral veel contact met de studenten. We richten ons op de studenten. De universitaire medewerkers die komen heel weinig naar ons programma. Overdag is het te druk voor ze. Het publiek uit de stad dat is niet te verwaarlozen, ongeveer een kwart van het programma. Met de culturele organisaties in de stad werken we ook wel samen: met de Effenaar, met de Schouwburg. Die zijn dichtbij, het is niet heel onmogelijk om daar iets mee samen te doen.

(32:30) Het is een groot Studium Generale. We zijn wel iets gekrompen, maar dit is een groot Studium Generale voor het aantal studenten dat hier rondloopt. We hebben 7fte. Er zijn veel Studium Generale's met bijvoorbeeld 4fte, terwijl de universiteit veel groter is. Die hebben ook wel een hartstikke mooi programma, maar ons programma is ook nog eens heel breed en heel frequent.

De wereld van de debatten en lezingen is wel enigszins gescheiden van de culturele wereld, maar ook de mengvorm vinden we toch ook wel leuk. Documentaires, films, discussiethema's die aangesneden worden. Dus het is eigenlijk wel een leuke combinatie.

Bijlage 4. Interview met Ariane Vervoorn

18 december 2014

Ariane Vervoorn is cultuuraanjager en voorzitter van Team Cultuur, de afdeling binnen Dienst Studentenzaken van de Radboud Universiteit die zorg draagt voor de culturele activiteiten aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Visie en missie

We hebben een officiële visie, die heeft mijn voorganger ontwikkeld en die is vastgelegd in een geel boekje. Visiedocument van Cultuur op de Campus heet dat. Het zwaartepunt is wel creativiteit meer aandacht geven op de campus: creativiteit versus cognitie. De studenten van de universiteit zijn veel met theorie en de rechterhersen helft bezig en dit biedt een mooi tegenwicht.

Ik weet niet zeker of we een officiële missie hebben, die staat misschien wel in ons visiedocument. We zijn inmiddels wel bezig met het ontwikkelen van nieuw beleid aan de Radboud, samen met Let Geerling, de kunstcoördinator. Wij vinden dat er meer samenwerking moet komen tussen de kunstcoördinator en Cultuur op de Campus. Dat is nu wel in ontwikkeling. Dat is ook nog onzeker, dus daar kan ik nog niets over zeggen.

Faciliteiten

(2:10) De Rode Laars, het CultuurCafé, de filmzaal en de verschillende expositieruimtes. Die worden, als we kijken naar Cultuur op de Campus, gebruikt voor voorstellingen, muziekoptredens, exposities en filmvertoningen, die geprogrammeerd worden door de SPC of Team Cultuur. De ruimtes worden ook door anderen gebruikt, die dat kunnen huren. Geen idee wie er dan eigenlijk zitten.

De capaciteit van de Rode Laars is 50, die van het CultuurCafé ongeveer 200 en die van de filmzaal minstens 100. De faciliteiten worden beheerd door het facilitair beheer.

121

Budget

We beschikken over een budget om de techniek en andere dingen die te maken hebben met de podia te beheren. (+/- 1500 euro)

Het budget wat naar de SPC gaat betreft bijna allemaal geld voor de programmering. Dat kunnen ze dan naar eigen inzicht verdelen over de verschillende commissie: theater film muziek stuka en expo. En dan hebben wij als Team Cultuur een klein potje voor de programmering. Dat was vorig jaar in ieder geval 9000. En dat stoppen wij deels in extra dingen voor de stad, dan wel in programma's in de stad zoals de Kunstnacht. Er gaat een stukje naar het Cultuurfest in de introductieweek. Radboud Rocks (het jaarlijkse festival ter gelegenheid van de Dies Natalis van de Radboud Universiteit) heeft een apart potje. De inwerkperiode SPC kost ook een deel. Dat geld wordt ter beschikking gesteld door de universiteit. SNUF is feitelijk ook de universiteit.

De beslissing over het geld wordt door het College van bestuur gemaakt. We zitten al jarenlang in dezelfde begroting, daar is niet veel in verschoven. Dat is min of meer een vast gegeven. Als we daar verandering in willen aanbrengen dan zal dat toch uiteindelijk via Pim [hoofd marketing en communicatie] naar het College van bestuur moeten.

Communicatie

(7:06) We hebben de off-line en de on-line middelen, posters folders, nieuwsbrief, fb, kabelkrant, etc. De toon is gericht op studenten. We zijn er dit jaar niet toe gekomen om de omslag te maken en voor medewerkers specifiek iets te doen. En voor zo ver ik weet worden dingen die voor internationale studenten toegankelijk zijn ook vertaald naar het Engels etc. Persberichten worden

ook extern verstuurd. We staan ook op enkele culturele agenda's in de stad. (Nijmegen Cultuurstad e.d.)

Doelgroep

De doelgroep is in eerste instantie de bijna 20.000 studenten die hier rondlopen. Maar het is ook zeker toegankelijk voor de medewerkers. Die zijn welkom, laat ik het zo zeggen, we programmeren daar niet specifiek voor. Maar die zijn absoluut welkom en studenten van de HAN en noem maar op. Die worden niet de deur gewezen als die op de stoep staan.

Programmering

Het grootste deel van het programma is de SPC met hun commissies: 25 à 26 studenten van allerlei pluimage. De rol van studenten is groot. Dat gaat al ver terug in de geschiedenis. De stichting is ooit opgericht in de tijd dat het hier allemaal uit elkaar is gespat. (Studium Generale is toen opgeheven) Iemand die toen de SPC heeft opgericht die had daar een bepaalde gedachte bij dat dat op die manier gedaan moest worden. Ja dat is echt een studenteninitiatief geweest om dat toch te behouden. Studium Generale ging ter ziele ging en ze dachten 'we willen toch iets organiseren hier'. Ik denk dat dat de belangrijkste reden is geweest voor de oprichters van SPROC. Dat heeft stand gehouden en dat is uitgegroeid tot wat het nu is.

(10:55) De criteria die worden gebruikt bij de programmering..., bij Team Cultuur begeleiden we de studenten van de SPC. We zien wel toe op in ieder geval dat het een divers programma is. Dus dat er niet alleen vanuit de eigen belangstelling of de eigen smaak geprogrammeerd wordt, maar dat je altijd rekening zult moeten houden met een hele diverse studentendoelgroep, -populatie. Dat een student die rechten en management doet, gemiddeld toch een iets andere smaak heeft dan een student die filosofie of kunstgeschiedenis studeert zullen we maar zeggen. Dus je zult toch als SPC'er daarmee rekening moeten houden. Ieder jaar heeft de commissie ook weer de kans om zich op een bepaalde manier te profileren. In de inwerkperiode wordt er aan gewerkt om de eigen visie op te schrijven: wat moet de rode draad worden? Per bestuursjaar is dat dan toch weer net even anders. Dat merk je ook wel dat die aanpak dan ook verschilt. Dus ja, het moet niet te veel van hetzelfde zijn, enigszins gevarieerd. Het is altijd leuk als er een cross-over is tussen kunst en cultuur. Of tussen kunst en wetenschap, maar dat is geen must. Dat is ook niet altijd haalbaar natuurlijk. Als je kijkt naar muziek dan zijn meestal toch ook gewoon upcoming jonge artiesten, ook gezien het budget. Dat is ten slotte ook iets waarbinnen je moet zien te werken, om met de budgettaire mogelijkheden die hebt toch interessante dingen te programmeren.

Doel en functies van de organisatie

(13:01) Het bestaat al best lang hier en ik denk dat het vooral bedoeld is om studenten meer mee te geven dan het studeren an sich, dus om niet puur cognitief bezig te zijn met scholing en onderwijs, maar dat er nog meer is dan dat om je te ontwikkelen tot volwaardige burger van deze maatschappij. Dat is ook meer de Bildungsgedachte die daarachter zit, van waaruit het zijn bestaansrecht ontleent. En daar zijn wij natuurlijk heel blij mee.

(14:05) Of het lukt om Cultuur op de Campus hier op een goede manier neer te zetten? Ja en ook een beetje nee, want ik denk dat er nog veel meer zou kunnen. En dat komt voor mijn gevoel niet altijd helemaal van de grond. Dat heeft er mee te maken dat Team Cultuur maar met een beperkt aantal fte's hier dingen kunnen doen, terwijl je echt veel meer zou willen. En ik moet zeggen dat de samenwerking met de SPC heel leuk is, maar dat daar toch wel een bepaalde limiet aan zit van wat er mogelijk is en dat dat heel erg afhankelijk is van de samenstelling van de SPC per jaar. Dus je

kunt er ook niet te veel van verwachten en juist dat net een beetje extra of net een beetje meer, waarvoor je denkt 'dat levert echt de kwaliteit op die we willen' als Cultuur op de Campus, een professionaliteits- of kwaliteitsslag, dat is binnen de huidige constellatie van beperkte fte's van Team Cultuur en de SPC niet haalbaar op dit moment en dat vind ik jammer.

(15:32) Ik denk dat als je kijkt naar de leefbaarheid of de levendigheid van de campus en het sociale aspect, cultuur is natuurlijk niet alleen mensen in aanraking laten komen met al zijn vormen en gedaanten an sich, maar ook dat mensen elkaar ontmoeten. Dus een hoog sociaal gehalte zit daar ook aan. Als er in de avond hier wat te doen is dan draagt dat natuurlijk ook weer bij aan het 'je prettig voelen' op de campus. Dus de leefbaarheid, het sociale aspect, verbinding etcetera. Of de diversiteit in de programmering ook helemaal aansluit bij de diversiteit onder de studenten is nooit helemaal nagemeten.

Een van de doelstellingen van de SPC is natuurlijk ook, als je kijkt naar het netwerk waarin ze terecht komen, dat is voor sommige studenten echt wel een mooie, hele goede ervaring om daarna door te kunnen groeien in een professionele constellatie. Dus als je echt in de culturele sector wil werken: er zijn heel veel SPC'ers die uitstromen, die er daadwerkelijk wat aan gehad hebben. Dat is natuurlijk ook een soort van opleidingsinstituut an sich. Dus dat is ook wel een belangrijke doelstelling. Dat wordt nooit zo benoemd, maar het is absoluut zo.

(17:47) De doelen zijn niet nadrukkelijk herkenbaar in de programmering.

De organisatie in haar omgeving

(19:15) Studenten die hier studeren komen op een laagdrempelige manier in aanraking met kunst en cultuur. Ik hoop dat ze dat meekrijgen en dat ze zich daarmee kunnen verrijken. Dat is absoluut een meerwaarde en dat geldt ook voor de medewerkers in principe, voor zover ze gebruik maken van de programmering. Dus dat is een belangrijke meerwaarde. En ik denk dat het hele systeem van de SPC met een bestuur een interessante en leuke ervaring oplevert voor de studenten die daar deel van uitmaken. En ik denk dat je als universiteit ook kijkt hoe je je als campus verhoudt tot de stad. Want als culturele instelling is het natuurlijk ook heel belangrijk dat studenten die hier studeren en wellicht ook in Nijmegen blijven wonen later om te werken dat die ook natuurlijk een overstap maken naar andere instellingen in de stad om daar activiteiten mee te maken op het gebied van kunst en cultuur.

(20:57) In onze relatie tot de universiteit speelt onze financiële afhankelijkheid een grote rol. Zonder de welwillendheid van het bestuur om ons toch ieder jaar het budget weer te willen geven zouden we niet meer kunnen bestaan. Verder denk ik dat doordat er studenten in de SPC zitten er ook automatisch wel lijntjes zijn naar andere studenten en de faculteiten waar ze vandaan komen. Ik denk ook door de verschillende activiteiten zoals het Sound of Science festival, waarbij er ook samenwerking is met de bètafaculteit, er contact wordt gelegd. Dat geldt ook bijvoorbeeld voor het Cultuurfeest. Cultuur op de Campus vormt zo een plek waar studenten elkaar kunnen ontmoeten, zonder barrières tussen verschillende universiteiten, maar juist universiteitsbreed. De studenten in de SPC zitten ten slotte ook allemaal door elkaar heen, van verschillende faculteiten. In die zin is dat juist een verbindende factor.

(22:30) De relatie tussen Cultuur op de Campus en de artiesten is meestal van kortlopende duur. Meestal worden artiesten maar eenmalig geprogrammeerd. Dus het is niet zo dat we langdurige relaties met artiesten opbouwen. Het zou heel leuk zijn als we in de toekomst meer faciliteiten zouden hebben om een meer laboratoriumachtige constructie, waarbij je kunstenaars vraagt om hier in huis te komen en voor langere tijd gaat samenwerken op wat voor manier dan ook met studenten of medewerkers dat zou hartstikke interessant en leuk zijn en een enorme

meerwaarde kunnen hebben, maar zo ver zijn we nog niet. Ja, zoals een artist in residence of noem maar op.

(23:20) De relatie tussen Cultuur op de Campus en de medewerkers van de universiteit zit hem in bijvoorbeeld lezingen bij een film of iets dergelijks en als ik denk aan Radboud Rocks bijvoorbeeld wetenschapslezingen, laagdrempelig en voor een breed publiek. Om wetenschap naar het publiek toe te brengen. Dus dat zijn wel de connecties die er zijn.

(24:05) De relatie tussen Cultuur op de Campus en de studenten lijkt me overduidelijk. De belangrijkste doelstelling is toch om dit aan de studenten aan te bieden.

(24:20) Ik denk dat er bij de bezoekers die er komen vrij weinig externe mensen van de programmering van Cultuur op de Campus.

(24:45) Er is zeker een relatie tussen Cultuur op de Campus en andere organisaties in de stad. We werken bijvoorbeeld samen voor het Cultuurfeest in de introductieweek met LUX. We kijken of we met andere instellingen kunnen samenwerken. Daar zijn we continu mee bezig. Je kan denken aan Doornroosje, Go Short, Oddstream, we werken ook met de Lindenberg een samenwerking opgestart om cursussen aan te bieden. En voor de Kunstnacht werken we samen met de stichting Kunstvat, we doen dus mee aan de programmering van de Kunstnacht, dat is ook een externe partner. Er is ook een filmfestival dat er gaat komen, de SPC heeft samen met LUX een aanvraag ingediend en subsidie gekregen van de gemeente. Dat gaat dus ook door. We proberen het dus zo zoetjes aan steeds meer uit te breiden. Ik geloof er wel in dat het belangrijk is om met dit soort professionals en instellingen in de stad om daarmee samen te werken.

(26:18) Cultuur op de Campus biedt eigenlijk aan de Lindenberg om goed reclame te maken en toegankelijker voor studenten te zijn en dat heeft in ieder geval al tot meer deelnemers geleid, dus dat werkt kennelijk. Je moet dus heel erg naar de studenten toekomen om ze vervolgens binnen te halen voor cursussen. Administratief en financieel ligt eigenlijk alles bij de Lindenberg. Het zit ook allemaal bij hun in huis, omdat wij de faciliteiten gewoon niet hebben. Maar er gaat nu samen met de SPC gekeken worden hoe we voor het volgende seizoen ook echt inhoudelijk meer samen kunnen gaan opzetten. Stap voor stap denk ik dat dat tot een echt inhoudelijke samenwerking gaat groeien. Aan het einde van het jaar moeten we dat gaan evalueren, wat voor een gevoel de studenten daar aan over gehouden hebben. Het is maar de vraag of ze een gevoel hebben van dit is een Lindenberg-ding of dit is een Cultuur-op-de-Campusding waar ze aan meegedaan hebben. Het zou mooi zijn als dat van allebei is.

124

Ideeën die een rol kunnen spelen in het beleid en de programmering

(28:33) Het idee van een campus en de leefbaarheid van de campus spelen zeker een rol in de besluitvorming in het beleid. Ik denk dat dat wel terdege een gedachte is die bij het college van bestuur meespeelt. Afgelopen jaar is er ook een werkgroep geweest die zich bezig hield met de leefbaarheid op de campus en dat is nog steeds wel een belangrijk item: dat dat maar dag en nacht door moet gaan hier en hoe krijg je dat dan voor mekaar? Wat is daar voor nodig? Kunst en cultuur kan daar een hele belangrijke rol in spelen in de leefbaarheid en de sfeer en de aantrekkelijkheid. Als je kijkt naar wat er bij het college van bestuur belangrijk wordt gevonden dan is dat, ja, iedere universiteit wil wel hoog op een ranking-list scoren. Of kunst en cultuur daar nu een rol in speelt? Het zou mooi zijn als dat ook nog meegenomen wordt, maar vooralsnog wordt er heel erg gefocust op internationale studenten die hier rondlopen, qua beleid. We hebben wel een nieuwe rector die ook erg cultuur-minded is, dus dat is ook wel heel erg fijn. Nouja, ik denk dat dat zeker een rol speelt.

(30:00) Wat betreft de zichtbaarheid in de stad valt er volgens mij nog een hoop te halen. Bij de dienst communicatie is dit jaar natuurlijk ook een hele hoop gebeurd, er zijn beslissingen genomen over de campagne Radboud Change Perspective, iedere universiteit heeft zo langzamerhand zijn eigen motto. Dat moet je maar eens kijken. Wat zegt Amsterdam ook alweer? Iets van 'make you think' ofzo, ik weet het niet. Tja, in de stad, doordat je samenwerkt met instellingen in de stad ben je ook zichtbaarder in de stad. En dat is gewoon heel goed.

(31:15) Ik denk dat het educatieve nu met name aanwezig is in de zin van Bildung en de verrijking van wie je bent als mens dat en het idee dat dat meer is dan alleen je studie. Het idee van Bildung is het belangrijkste en is de basis. Als een rector bijvoorbeeld besluit dat dat niet belangrijk is en dat je het puur bij onderwijsdoeleinden houdt, ja, dan kan het zomaar afgeserveerd worden. Dat is natuurlijk gewoon zo.

(32:20) Als je creativiteit ziet in het licht van studenten die daadwerkelijk zelf iets aan theater, dans of iets gaan doen dan is dat hier gewoon niet in huis. Maar dat hebben we min of meer opgelost door die samenwerking met de Lindenberg, in afwachting van faciliteiten die er hopelijk binnenkort wel gaan komen. Zodat studenten straks toch ruimte op de campus hebben, om echt zelf doende creatief bezig te zijn. Als je kijkt naar kunsteducatie heb je natuurlijk actief, receptief en reflectief. Ik denk dat het hier met name receptief en reflectief is. Reflectief betekent: je gaat naar een voorstelling, je geniet ervan of niet en dan hoop je dat dat nog wat anders teweegbrengt als mensen er weer meer reflectief mee bezig zijn. Maar dat wordt natuurlijk niet op zo'n hele bewuste manier ingezet. Kijk, als je een filmprogramma hebt en mensen gaan naar de film en je hebt daarvoor of daarna een lezing of iets anders leuks, dan heb je al meer receptief en reflectief bij mekaar. En soms wordt er dan inderdaad ook een workshop gegeven, nu bijvoorbeeld door het clubje Kunstof, die gaan samenwerken met de expocommissie, die ook echt meer actieve dingen willen gaan doen binnen hier op de campus. Ik vind dat wel heel erg leuk, ik geloof daar echt in namelijk, dat dat gewoon bijdraagt en meer uitwerking gaat hebben op studenten om uiteindelijk die dingen wel te doen.

(34:00) Het belang van kunst en creativiteit wordt nog wel wat onderschat hier. We hebben nog een lange weg te gaan, maar de wens is er wel. In ieder geval bij mij wel en er zijn wat dingetjes die opgepikt worden.

(34:30) Kunst en wetenschap komen bijvoorbeeld bij Radboud Rocks bij elkaar. Hopelijk komt er volgend jaar nog meer op dit vlak als er een bepaalde subsidie binnengehaald wordt voor researchers discovery-achtige wetenschaps-cross-over. Ik denk dat dat ook heel erg passend voor hier is, dat je je focust op zo'n cross-over tussen wetenschap en cultuur. Dat past gewoon bij een universiteit.

Bijlage 5. Interview met Linda van der Pol

19 december 2014

Linda van der Pol is voorzitter van de studentenprogrammeringscommissie (SPC), stichting SPROC, die zorg draagt voor de culturele programmering van de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Visie

We hebben wel een officiële visie, maar het is eigenlijk niet zo dat we daar elke dag in de praktijk mee werken, dus ik kan dat nu niet zo makkelijk opgraven. Ik zal het er even bij pakken. Onze missie is als volgt: 'Cultuur op de Campus daagt uit om het gewone opnieuw te bezien, bevordert het kritisch denken en stimuleert de creativiteit van de geest door het aanbieden van kunst- en cultuurprogramma's, waarin de esthetiek van kunst en de filosofische reflectie centraal staan.' Ik denk dat dit drie jaar geleden is geformuleerd.

Faciliteiten

We hebben de Rode Laars, dat is een klein theaterzaaltje, het CultuurCafé, de laatste tijd doen we ook best wel veel in de Studentenkerk, want die hebben ook best wel een mooie ruimte, daarnaast hebben we ook zeven expositielocaties op de universiteit.

We hebben eigenlijk vijf disciplines, Stukafest, maar dat vindt niet op de campus plaats, behalve de preview en de kaartverkoop, dat allebei in de Studentenkerk is. We hebben film, dat is trouwens in CC3, die had ik er nog niet bijgezegd, maar dat is een gecertificeerde filmzaal en ook gewoon een collegezaal voornamelijk. We hebben muziekprogrammeringen, die zijn voornamelijk in het CultuurCafé, maar af en toe in de Rode Laars. De exposities hangen dus op de expositielocaties en theater is meestal gewoon in de Rode Laars. We hebben ook een keer een open mic gehouden en dat was in de studentenkerk.

(2:41) De Rode Laars heeft een capaciteit van ongeveer 50. Zeker niet meer. Van het CultuurCafé weet ik dat er bijna 500 mensen in kunnen, zonder stoelen. De Studentenkerk, gok ik, heeft een capaciteit van 200 en CC3 ook zo'n 500, denk ik.

(3:25) Volgens mij beheert het vastgoedbedrijf de faciliteiten.

Ik weet niet hoe veel geld er beschikbaar is voor het onderhoud van de faciliteiten. Voor de programmering is er in principe 18.700 euro beschikbaar. We zijn dit jaar 5.000 euro gekort door SNUF. We hebben hiervoor bezwaar aangetekend bij SNUF (Stichting Nijmeegs UniversiteitsFonds), maar we weten dus nog niet of we dit kunnen realiseren aan het einde van het jaar.

(4:12) Het geld komt van SNUF en de ruimtes van het UVB. Maar hoe het geregeld is en dat wij altijd voorrang hebben, daarvan weet ik niet hoe het geregeld is en waar dat vandaan komt, hoger uit de universiteit in ieder geval. Dat is in ieder geval al jaren zo. Maar dat we geld krijgen voor de programmering wordt besloten door de toewijzingscommissie van SNUF. En dat gebeurt dan op basis van onze begroting en ons beleidsplan en het jaarverslag van afgelopen jaar.

Communicatie en doelgroep

(5:28) Qua publiciteit hebben we in totaal 5.500 euro, maar het is wel zo dat een deel van onze PR wordt gefinancierd door Team Cultuur. Wij dragen hen daarvoor elk jaar 5000 euro af en dat gaat naar het budget van Lydia. Zij heeft ook nog een eigen potje waarvan zij ook een deel betaalt, maar hoeveel dat is dat weet ik eigenlijk niet. We zijn nu wel ons PR-systeem aan het herzien, dus het zou kunnen dat de gedrukte PR goedkoper wordt. Er komen pitches voor designers. De folder wordt vernieuwd, die is nu namelijk best dik. We willen bijvoorbeeld iets als een uitschuifprogramma met

achterop stukjes tekst over het programma. En we willen de hele huisstijl aanpassen. Dat zou dan ook gaan over de posters en de kabelkrant.

(7:37) We proberen echt de studenten aan te spreken. Het programma is in principe voor iedereen, maar met de toon proberen we studenten aan te spreken. Tja, hoe beschrijf je de toon? We richten ons op studenten van 20/25 jaar. We proberen ook niet kinderachtig te zijn in ieder geval. Ook buiten de universiteit wordt de folder verspreid. Laatst was ik bij de kapper en toen lag daar ook een folder. Supervet.

(8:28) Onze doelgroep is de Radboudstudenten, maar het is wel zo dat Hanstudenten ook welkom zijn. Maar vanwege de SNUFsubsidie richten we ons primair op Radboudstudenten. En medewerkers zijn ook altijd welkom, net als iedereen uit de stad, maar... We richten ons nu ook op internationale studenten. We hebben heel veel internationale programma's die Engelstalig zijn en we proberen ze ook op andere manieren te bereiken. Ik denk dat dat ook wel goed lukt.

Samenstelling van het programma door studenten

(9:19) Het programma wordt in principe samengesteld door onze vijf commissies. Het is wel zo dat het bestuur in de inwerkperiode een visie formuleert, dat gebeurt naar aanleiding van visies die zijn opgesteld door de commissies. Dus het is wel zo dat we van tevoren al een beetje een idee hebben van wat we allemaal willen doen. En dat probeer ik ook een beetje in de gaten te houden.

(9:50) De rol van studenten is dus groot. We hebben TC ook als 'sidekick', maar die gaan nauwelijks over het programma. Zo nu en dan geven ze wel een tip, en soms zetten ze zelf iets neer. Elke commissie heeft dit jaar wat eigen speerpunten opgesteld, waardoor ze allemaal net iets anders mikken. In principe willen we wel echt iets nieuws en echt talent neerzetten. We vinden het heel erg leuk om iets tegen te komen dat nu heel groot is. Jullie hadden bijvoorbeeld vorig jaar Typhoon geprogrammeerd en die is nu echt heel groot. En we willen ook graag dat het tot nadenken en een soort kritische reflectie leidt. En dat merk je vooral in theater terug. Bij theater is dat ook wat makkelijker denk ik.

128

Visie per commissie

(11:12) Ik pak even mijn beleidsplan erbij: Expo wil dit jaar bijdragen aan het doorbreken van taboes. Ik merk dat ze dingen willen programmeren die controversieel zijn en waar de universiteit niet per se altijd zin in heeft en dat is wel spannend. In de praktijk valt het uiteindelijk best wel mee, maar in de vergadering kwamen er al allerlei ideeën naar voren die eigenlijk niet door de beugel konden. Ze willen vernieuwend zijn door af te wijken van de gebaande paden. Ze gaan nu bijvoorbeeld proberen een vintagemarkt te organiseren en ze willen een soort kunst-en-kitschactiviteit neerzetten. Of dat in de praktijk gaat lukken dat weet ik niet, maar ze doen hun best om expo 'van de muur af' te krijgen. En ze willen meer bekendheid voor de exposities.

(13:01) Film wil bezoekers inspireren en tot nadenken stemmen, dat lijkt natuurlijk erg op onze algemene visie. Ook zij willen vernieuwend zijn. Lezingen vooraf doen ze tegenwoordig allemaal in het Engels. Dat werkt heel goed. Er zijn veel internationale bezoekers, dus daar zijn we blij mee. Verder willen ze bezoekers kennis laten maken met verschillende filmgenres en films uit verschillende periodes. Ze proberen een heel divers programma neer te zetten.

(13:43) Muziek wil de horizon van bezoekers verbreden en bezoekers uit hun comfort zone halen door verschillende dingen te programmeren. Ze willen dat de programma's fysieke of mentale belevenissen zijn, die echt iets doen met het publiek, zoals dansen of iets laten voelen in ieder geval. De producties moeten emoties oproepen.

(14:41) Theater heeft zichzelf als doel gesteld om theater als discipline bekender te maken onder het grote publiek. In de praktijk blijkt dit heel moeilijk te zijn. We hebben het er heel veel over gehad, maar het blijft moeilijk. De Rode Laars ligt ook een beetje verstopt en mensen hebben dan vaak niet eens door dat er iets aan de hand is. Er schort heel veel aan en dat is heel jammer, want het zijn zulke goede producties altijd. Ze willen ook emoties teweeg brengen. Dat mogen ook negatieve emoties zijn, het mag best een beetje wringen vinden ze. Het derde speerpunt is dat ze ook een gevoel van saamhorigheid willen creëren onder bezoekers. Tegenwoordig wordt er ook entree geheven, daarvoor krijg je dan ook een drankje bij het CultuurCafé en we hopen dat de mensen dan ook samen met de artiesten iets gaan drinken. In de praktijk werkt dat wel. Bijna iedereen gaat meedrinken.

(15:50) Stukafest schrijft altijd een geheel eigen beleidsplan en daar komt dit uit. Stukafest Nijmegen stelt zichzelf ook eigen doelstellingen buiten het landelijke Stukafest om. Ze willen bijvoorbeeld groeien door middel van verdieping. Groter worden in het aantal bezoekers kunnen ze niet, omdat ze al jaren op hun max zitten. Ze willen dus de programmering steeds beter en beter maken. Ze willen dat Stukafest een podium is voor jong talent: echt een plek om te scouten eigenlijk. In de overweging internationaal vs. nationaal hebben ze er toch voor gekozen om zich vooral op Nederlandse studenten te richten. Maar het is wel zo dat ze zo veel mogelijk informatie in het Engels aanbieden en ze hebben een aantal podia waar internationale studenten naartoe kunnen. Belangrijk is ook dat ze een toegankelijk eindfeest willen opstellen dit jaar. Het is elk jaar een beetje gissen of er veel mensen naar het feest komen. Dit jaar wordt dat wel gestimuleerd. Ze willen ook multidisciplinair zijn natuurlijk.

(20:38) We hebben ook nog twee organisatiedoelstellingen. Stukafest probeert zich een beetje te verankeren door samen te werken met organisaties in de stad. Bijvoorbeeld de samenwerking met Red Shoe Sessions en met Go Short wordt een beetje uitgebouwd en verstevigd. Ja en het aanstaande jaar wordt er ook nog meer ingezet op evaluaties zodat toekomstige commissies hiermee ook aan de slag kunnen gaan en de overdracht nog scherper wordt.

(21:30) We zijn natuurlijk en jaarlijks bestuur, dus dat verandert elk jaar weer, dus het ligt aan het jaarlijks bestuur wat er geprogrammeerd wordt. Dit is er geformuleerd door de bestuurders van dit jaar en dat is waarom we het doen.

Maar het is ook wel... Wij hebben bijvoorbeeld staan dat we meer bekendheid willen genereren, dat we variëteit willen verbeteren en dat we meer budget willen genereren en dat zijn dingen die voor onze SPC heel belangrijk zijn. Het is wel zo dat we de officiële visie ernaast hebben gepakt en we willen wel zorgen dat deze langlopende visie niet bijt met wat we dit jaar voor onszelf formuleren.

(22:26) Het vierde speerpunt is het uitbouwen van samenwerkingen.

Het meeste is wel haalbaar. Nieuw budget genereren doen we al door bij theater entree te heffen. Van de week hadden we een productie waar Glühwein en chocolademelk werd verkocht, dus daar hebben we wat geld mee verdient. Meer bekendheid is moeilijk te meten, maar op facebook loopt het wel lekker door. We zijn heel erg hard bezig met samenwerkingen, dus het gaat allemaal wel goed. We merken soms ook wel dat sommige dingen te ambitieus zijn. Bijvoorbeeld expositie wil dat hun exposities meer gezien worden, maar dat moet uit een best wel diep dal komen, net als meer bezoekers naar theater halen, dat blijkt ook heel erg moeilijk om te realiseren. Het zou voor ons bijvoorbeeld ook heel leuk zijn om vijf jaar lang deze visie vast te houden en steeds te kijken waar het heengaat, maar dat is nu eenmaal het nadeel van een jaarlijks bestuur. Volgend jaar willen ze bijvoorbeeld misschien wel weer iets heel anders.

Persoonlijke visie en functies van Cultuur op de Campus

(23:50) Cultuur op de Campus is er echt om cultuur te bieden op de campus. Vandaar de naam. Om de campus te verlevendigen, maar ook studenten en medewerkers echt iets te bieden, om bij te dragen aan hun kunsteducatie eigenlijk. Volgens onze visie is kunst ook iets dat heel erg bijdraagt aan je academische ontwikkeling. Dat is niet per se iets dat ik meteen kan hardmaken. Maar ik denk dat het heel belangrijk is om studenten hier ook iets te bieden naast collegezalen en een UB, zodat mensen ook op een cultureel vlak laagdrempelig programma's kunnen bezoeken.

(24:40) Ik heb zelf het gevoel dat je door cultuur te consumeren een opener mens wordt, want je leert ontzettend veel en je krijgt heel veel verschillende dingen mee door cultuur. Ik weet niet zeker of je er echt een toleranter mens van wordt, maar misschien wordt je wel een meer open-minded persoon of iemand die in ieder geval meer wereldwijd is dan iemand die echt alleen zijn ecologieboeken aan het lezen is. Ik denk dat het je veel scherper maakt en het je meer mogelijkheden biedt om te discussiëren met mensen en je eigen mening te vormen. Het lijkt er misschien ver van af maar ik denk wel dat het er de basis voor is.

(26:12) Ik denk wel dat dit haalbaar is, maar het is niet zo dat mensen hierbij letterlijk denken: 'Nu ga ik naar een theatervoorstelling, dus nu wordt ik een beter mens.' Dat is helemaal niet zo, maar ik denk wel dat het onbewust gebeurt. Het is wel zo dat het uiteindelijk maar een bepaalde groep studenten aanspreekt en dat zijn dan studenten die al best wel open en vrij zijn. En dat is dan ook de reden dat ze hier naar het cultuurprogramma komen. Dat is dus tweezijdig. Ik denk dat het echt wel bijdraagt, maar ik denk ook dat het erg moeilijk is om elke student te bereiken.

(27:18) Cultuur op de Campus heeft ook de functie om mensen bij elkaar te brengen. Zoals er nu bij theater gebeurt bijvoorbeeld. Daarbij worden er mensen bij elkaar in een café gezet en dan gaan ze met elkaar praten. Althans, dat is het idee en dat werkt best wel goed. Ik denk ook dat het voor een universiteit belangrijk is om uit te kunnen dragen dat er cultuur op de campus is. De Radboud die pronkt natuurlijk heel erg graag met het sportcentrum, maar aan nieuwe studenten laten ze ook graag zien dat er qua cultuur ook wat gebeurt, dus wat dat betreft hebben ze ook wel een goede aan ons.

(28:07) De criteria voor de programmering sluiten wel goed aan bij de doelstellingen van Cultuur op de Campus. Het is wel zo dat de afzonderlijke commissies soms bijzondere dingen willen programmeren en het is dan zo dat dat niet altijd per se aansluit bij veel studenten. Dan komen we in een soort tweestrijd tussen echt iets bijzonders programmeren en proberen veel studenten aan te spreken, om die mensen naar ons toe te halen en die mensen vervolgens te kunnen inspireren tot meer kunst. Maar aan de andere kant inspireer je de mensen die komen wel meer door echt iets bijzonders aan te bieden. We hebben bijvoorbeeld binnenkort een jazzprogramma. We hebben al iets van soul gehad. Ja, dat zijn dingen die niet zo bekend zijn onder studenten, maar die op deze manier wel een publiek krijgen. Maar aan de andere kant komen ze dan weer niet omdat er zo iets geprogrammeerd staat.

(29:20) De doelen zijn min of meer herkenbaar in de programmering. Dat we meer bekendheid willen genereren, dat zie je op zich niet aan ons programma. Dat we meer samenwerkingen willen doen wel. We hebben op dit moment echt best wel veel samenwerkingen lopen. Een aantal hebben we al uitgevoerd, maar er komen er ook nog best wel veel aan. Zo hebben we binnenkort een groot filmfestival in Arthouse LUX. Heel erg gaaf wordt dat. Verder werken we samen met Drift tegenwoordig, met de Bibliotheek. We gaan dus ook wel van de campus af en dat zie je inderdaad in ons programma terugkomen. Dat we de variëteit in ons programma behouden en dat we de kwaliteit waarborgen dat valt op zich ook prima te zien in ons programma denk ik. En dat

we proberen om meer budget te genereren. Ja, theater kost tegenwoordig ook een beetje geld dus dat is op zich ook wel duidelijk. Alleen de aandacht moet denk ik nog wat meer gestimuleerd worden door het aanbieden van nog meer promotie.

Samenwerkingsverbanden

(30:32) We hebben dus dat filmfestival in LUX. Dat is echt daar op de locatie. Het leek ons heel erg gaaf om die samenwerking met LUX te doen. Het leek ons heel erg gaaf om een filmfestival op te zetten. Het heeft dan niet per se heel veel met de publiciteit te maken dat we daarheen gaan, maar meer met de minder goede faciliteiten op de campus. Ja, samenwerken met LUX vinden we echt heel leuk en dat hadden we ook hier kunnen doen, maar in LUX hebben ze gewoon meer filmzalen naast elkaar.

Ons lustrumfeest is in Brebl. Dat is ook van de campus af. Bij de samenwerking met de bieb gaan we een serie concerten organiseren op zondag met een lunch erbij in de bibliotheek. Wij kiezen de artiest en de bieb die programmeert dat. Er zit dan ook een half uurtje een interview bij dat wij houden. Het is een beetje een try-out.

We hebben natuurlijk ook de Kaaij al gedaan aan het begin van het jaar. Het Cultuurfeest is ook niet hier. Ja, het is een beetje dubbel. Aan de ene kant willen we hier op de campus blijven, maar aan de andere kant heeft de stad op het vlak van samenwerkingen ook heel veel te bieden. We gaan dus ook graag daar naartoe, omdat de faciliteiten gewoon dertig keer beter zijn

Praktische bezwaren op de campus

(32:44) Op de campus lopen we soms tegen praktische bezwaren. Onze theaterzaal is bijvoorbeeld heel klein en moeilijk te vinden. De licht- en geluidfaciliteiten zijn ook niet optimaal. We hebben daarvoor ook nieuwe techniek aangevraagd. Wat betreft expositie hebben we eigenlijk ook alleen maar spijkertjes in de muur waar we iets aan op kunnen hangen en twee vitrines, maar er is nergens ruimte voor de meer experimentele kunst, zoals installaties of iets interactiefs, of met muziek of geluid.

Het CultuurCafé is ook niet altijd perfect natuurlijk. Er staan veel tafels en stoelen, er zijn soms borrels. En als we iets met dans willen doen, dan kunnen we dat eigenlijk niet kwijt. Ja, in het SportCafé eventueel. Maar dat is heel erg groot. Als er dan vijf mensen op afkomen dan ziet dat er sneu uit.

De faciliteiten op de universiteit daar lopen we soms wel tegen aan, waardoor we niet alles kunnen programmeren en verder is het ook wel. De universiteit blijft natuurlijk een bedrijf, het is geen museum, dus het is ook niet zo dat wij kunst met penissen ofzo kunnen exposeren. En ook wat betreft de programma's moet het bijvoorbeeld niet heel seksistisch zijn of grof of beledigend. Het is ook niet zo dat we dat per se willen, maar het is wel zo dat wanneer we dat zouden willen, dat het dan ook niet zomaar kan. Oh, en locaties gaan vrij vroeg dicht. DJ's vallen natuurlijk ook onder cultuur, maar dat zouden we hier niet kwijt kunnen, omdat eigenlijk alles voor elf uur sluit. En het is soms ook vervelend dat de campus zo ver is van de stad. Studenten willen dan na het avondeten niet helemaal terug naar de campus. Dus ik denk dat dat wel scheelt in het aantal bezoekers. Onze campus is gewoon redelijk doods 's avonds.

(35:24) Te controversieel programmeren we dus niet. Onze programma's die zijn redelijk vroeg afgelopen omdat dat moet. We programmeren niet in het weekend, op de universiteit gebeurt er nu eenmaal in het weekend doorgaans niets. We passen onze programma's natuurlijk aan op de faciliteiten die we hebben. We kunnen geen grote dansacts neerzetten in de Rode Laars.

Diverse aspecten die een rol spelen bij de programmering

(36:00) Ik kan me voorstellen dat Cultuur op de Campus voor de universiteit een goed uithangbord is wanneer we iets in de stad organiseren, dat zij zo iets hebben van dat genereert aandacht voor ons, maar dat is niet iets waar wij mee bezig zijn. Maar het is natuurlijk wel zo dat er folders en posters van ons in de stad te vinden zijn. En daar staat natuurlijk altijd het logo van de universiteit en van SNUF een de locatie is meestal natuurlijk wel gewoon de campus. Dus indirect heeft de universiteit daar vast ook wel baat bij. Die wordt er zichtbaarder bij.

(36:45) Bij muziek zijn ze in ieder geval niet zo erg bezig met educatieve doeleinden, maar ik weet wel dat theater vaak wel iets wil programmeren waar je echt iets aan hebt. Maar het is dan niet zo dat je heel specifiek van tevoren de instelling hebt van: 'We willen ze dit leren.' Dus meer verdiepend dan belerend.

(37:30) Wat betreft de universitaire vormingsidealen, die zijn herkenbaar in onze inzet op verdieping en reflectie. Maar ik denk dat cultuur in het algemeen snel aanzet tot reflectie. Ja, we houden er dus wel rekening mee, maar het gebeurt eigenlijk vooral onbewust. Bij theater, expo, Stukafest.

(39:00) Wij denken dat Bildung automatisch bevorderd wordt door het programmeren van cultuur. Het moet natuurlijk wel een beetje verdiepend zijn, maar het is niet zo dat wij bij een luistersessie ons afvragen wat de meeste Bildung heeft. En echt iets plats dat programmeren we gewoon niet. Commissies hebben ook gewoon meerdere mensen en als één iemand het voorstelt, dan komt dat er echt niet door. Qua cultuur zijn deze mensen best wel high class zeg maar. Ze weten wel wat ze kunnen laten zien en wat niet. Dat is heel fijn.

(39:45) We hebben best wel veel wedstrijden, de campusdichterverkiezing, Nootuitgang, Kaf en Koren, Dance Clash. Dus eigenlijk zijn dat allemaal manieren om studenten zelf uitingen van creativiteit te laten zien en wij stimuleren dat door de studenten te belonen met een prijs en überhaupt al een podium te bieden, wat voor bijvoorbeeld bands wel heel erg fijn is. Ja, ik denk dat dat wel de hoofdmoot is, het belangrijkste dat we doen.

De expositie commissie gaat binnenkort ook wel samenwerken met Kunstof, dat is een nieuwe studentenorganisatie die workshops aanbiedt. En op die manier is het de bedoeling dat de kunst die wij ophangen inspireert tot het volgen van de workshop dat daarmee eigenlijk letterlijk creativiteit oplevert.

Ja, en verder hopen we dat onze gewone luisterdingen ook iets oproepen. Ik heb bijvoorbeeld ook wel eens dat ik voor een bandje sta en dat ik dan denk: 'Wauw, ik zou echt supergraag zelf kunnen drummen.' Ja, ik denk inderdaad dat ons reguliere programma ook wel inspireert tot creativiteit, maar vooral de wedstrijden en onze open mic.

(41:05) We hopen dat we door het neerzetten van ons programma uitspreken dat kunst en cultuur belangrijk is. We hebben nu een bezwaarschrift moeten aantekenen bij SNUF, vanwege de subsidie en daarbij hebben we ook heel erg er op gehamerd dat een universiteit zonder kunst en cultuur en creativiteit iets mist.

(41:45) We laten ons niet zo veel leiden door de relatie tussen kunst en wetenschap. Volgens mij was dat wel de insteek van het Studium Generale waaruit wij ooit zijn voortgevloeid 20 jaar geleden ofzo. Bij ons is dat niet iets waar we heel hard over nadenken bij het programmeren van iets. We hebben ook wel elk jaar Sound of Science. Dat festival is speciaal gericht op de verwantschap tussen kunst en wetenschap. We hopen hierbij vooral de wetenschappers aan te spreken en die mensen te laten zien wat kunst is in plaats van andersom. Ja, we gaan echt in op die band eigenlijk.

Cultuur op de Campus in haar omgeving

(42:35) Op dit moment zijn wij eigenlijk de enige aanbieder van cultuur op de campus. Ik denk dat we daarin eigenlijk heel erg bijdragen. We zien bij ons programma ook heel vaak mensen die bijvoorbeeld even in het CultuurCafé waren, die eigenlijk helemaal niet met het café of met CodC te maken hebben, maar die bijvoorbeeld van de Rechtenfaculteit komen, die we echt inspireren tot iets. Die vinden dan iets echt vet wat ze bijvoorbeeld nog nooit gezien hebben. Op die manier maken zulke mensen daar echt kennis mee. Ik denk ook dat voor studenten die wel al in cultuur geïnteresseerd zijn, dat het voor hen heel erg belangrijk is dat het wordt aangeboden op de universiteit. Het is erg laagdrempelig, vaak gratis, of bijna niets. En het verlevendigt de campus gewoon heel erg. Want wij bieden programma's 's avonds aan, soms ook overdag, terwijl dat anders helemaal niet zou gebeuren. En dat is voor het Radboud dan weer heel erg interessant omdat zij nu heel erg inzetten op het idee van de 24/7 campus, waar je altijd terecht kunt en waar altijd iets te doen is en wij dragen daar sterk aan bij.

(44:10) Cultuur op de Campus is natuurlijk gevestigd op de universiteit en we worden gesubsidieerd door de universiteit. We hebben dus een hele sterke relatie met haar. Af en toe is de relatie een beetje moeizaam, zoals nu, omdat we minder geld krijgen en wij vinden dat we hier horen te zijn en de universiteit vindt dat waarschijnlijk diep van binnen ook. We zijn op zich op zichzelf staand omdat we een stichting zijn, maar als wij van de campus zouden vertrekken dan hebben we geen bestaan meer, want dan hebben we geen locatie en geen geld meer, geen mensen meer waarschijnlijk. We zijn echt heel erg gelieerd aan de Radboud.

(44:55) Ik denk dat wij, net als de meeste programmerende organisaties de artiest boeken en dat die dan komt en dat het daarbij blijft. Maar het is wel zo dat wij meestal de artiest tussen het buurtcafé en Merleyn/Doornroosje zoeken. Dus ik denk dat we voor veel artiesten een belangrijke opstap vormen. Ook omdat we een studentenpubliek bieden en dat is een fijn publiek om aan te spreken, want dat is doorgaans een grote groep die ook naar grotere podia gaat zoals Doornroosje. Ik denk dat we een hele goede opstap vormen. En sommige artiesten die willen we ook vaker terugzien. Voor ons Lustrum benaderen we natuurlijk mensen die al eerder bij ons hebben gestaan. Dan benaderen we mensen die al een beetje good feeling bij ons hebben om die wat terug te geven zeg maar. Of dat lukt is maar de vraag.

(46:00) We hebben veel te maken met de universitaire medewerkers, ook in de organisatie natuurlijk, bijvoorbeeld bij de zaalreserveringen. Het is vooral een functionele relatie. Ze komen af en toe naar onze programma's, maar niet zo vaak. Niet in het bijzonder. Ik denk vooral dat er dan bijvoorbeeld een groepje docenten aan het borrelen is en dat ze dan bij ons aanschuiven ofzo. Het is in principe vrij functioneel. We vragen vaak hoogleraren om een lezing te geven, vaak programmeren we ze dus ook. We werken wel eens samen met Soeterbeeck, wat natuurlijk gedragen wordt door universitaire medewerkers. Het is dus vaak functioneel, maar we proberen ze er ook meer bij te betrekken dan dat.

(47:12) Ik hoop dat de relatie tussen Cultuur op de Campus en de studenten heel erg sterk is. Ik hoop eigenlijk dat het gros van de studenten dat hier rondloopt ons in ieder geval kent van naam en als wel iets van ons gezien heeft. We zijn er voor die student. En het is natuurlijk ook zo dat studenten die naar onze programma's komen kunnen doorstromen naar een commissie, of naar het bestuur. Dus we hebben elkaar nodig. Zij ons voor vermaak, laagdrempelige programma's, een beetje plezier, en andersom hebben we studenten nodig voor input, want we willen graag weten wat mensen willen zien. En we hebben ze ook gewoon nodig als commissieleden en bestuur.

(47:58) Mensen van buiten de campus zijn welkom. We hebben er niet echt een relatie mee. We hebben wel bijvoorbeeld een echtpaar dat naar elk programma komt. We proberen ze wel eens aan te spreken bij een programma om te vragen waarom ze er zijn. Dat is vaak wel leuk. Ik spraak laatst iemand die choreograaf was en die kwam bij ons de voorstelling kijken om inspiratie op te doen. Heel erg leuk is dat en ook best wel jammer dat die mensen de zaal binnenlopen en dat we niet altijd iets van ze horen. Ik zou best wel willen weten wie er nu precies naar de campus komen voor onze activiteiten. Maarja, ze bestaan dus. En we doen er niet heel veel mee op dit moment.

(49:00) We zetten steeds meer in op samenwerken omdat het voor beide kanten veel voordelen heeft. Voor de organisaties in de stad is het gewoon heel erg fijn om een studentenpubliek aan te spreken. Wij studenten zijn gewoon met heel erg veel en veel studenten blijven ook in Nijmegen plakken, dus dat is heel erg interessant ook voor de aankomende jaren. En voor ons is ook heel erg interessant om samen te werken met LUX om een heel groot gaaf programma op te zetten. Zij zijn heel professioneel, dus wij kunnen er ook organisatorisch veel van leren. We denken ook dat het ons publiek goed doet. Want aan de ene kant verwacht LUX dankzij ons meer publiek, maar aan de andere kant denken wij dat samenwerken met LUX ook weer meer mensen naar onze programma's brengt. Ja, die relatie is goed. We werken best veel samen met organisaties. Ja, dat is fijn. Het is zeker niet zo dat we elkaar beconcurreren en dat is juist het mooie, dat we veilig samen kunnen werken en leuke dingen samen kunnen doen.

Bijlage 6. Interviewvragen culturele instellingen gelieerd aan een universiteit

De vragenlijst heeft een tweeledige focus : organisatiestructuur en middelen, maar ook de doelen en functies van de organisatie inclusief de praktische haalbaarheid van de implementatie hiervan.

1. Vragen m.b.t. de organisatie

- Hebben jullie een officiële visie? Zo ja, wat is de visie?
- Hebben jullie een officiële missie? Zo ja, wat is de missie?
- Welke culturele faciliteiten zijn er?
- Waarvoor worden deze faciliteiten gebruikt?
- Hoeveel publiek kunnen deze faciliteiten herbergen?
- Wie beheert de faciliteiten?
- Wie stelt de middelen (geld en faciliteiten) ter beschikking?
- Wie besluit over de financiën en de faciliteiten?
- Welke middelen worden er ingezet om het programma te promoten?
- Hoe wordt het programma gepresenteerd? (Stijl, toon, doelgroep)
- Wordt het programma ook gepromoot buiten de universiteit?
- Wie is jullie doelgroep?

135

2. Doelen in relatie tot het programma

- Wie stelt het programma samen?
- Hoe groot is de rol van studenten hierin? Waarom?
- Welke criteria handhaven jullie bij het samenstellen van het programma?
- Waarom hanteren jullie deze criteria?
- Zijn deze criteria haalbaar?
- Met welk doel is de organisatie er? (eigen woorden)
- Is dit doel (en de officiële missie) haalbaar?
- Vervult de organisatie meerdere functies dan dat?
- Sluiten de criteria voor de programmering goed aan op het doel (de missie) van de organisatie?
- Zijn de doelen herkenbaar in de programmering?
- Zijn er praktische bezwaren bij de implementatie van de doelen in het programma?
- Wordt er bij het beleid/de programmering rekening gehouden met:
(Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?)
 - o het idee van een campus?

- ☐ zichtbaarheid van de universiteit in de stad?
- ☐ educatieve doeleinden?
- ☐ vormingsidealen van een universiteit?
- ☐ het idee van Bildung?
- ☐ het stimuleren van creativiteit?
- ☐ het belang van kunst en creativiteit?
- ☐ de relatie tussen kunst en wetenschap?

3. De organisatie in relatie tot de omgeving

- Wat is volgens jou de kracht/waarde van de organisatie?
- Op welke andere manieren levert de organisatie een positieve bijdrage aan haar omgeving?
- Wat is de relatie tussen de organisatie en:
 - ☐ de universiteit?
 - ☐ de artiesten?
 - ☐ de universitaire medewerkers?
 - ☐ de studenten?
 - ☐ het publiek? (niet-studenten/medewerkers)
 - ☐ de culturele organisaties in de stad?
- Heb je nog vragen of wil je iets kwijt?

Bijlage 7. Studenteninterviews UvA

Indrukken

Middag

Vrijdag 16 oktober sprak ik rond 17.30 uur ongeveer twaalf studenten die pauzeerden in de centrale universiteitsbibliotheek van de UvA (Singel 425). Acht van deze studenten hebben de interviewvragen beantwoord.

Aan tafels aten studenten zelfmeegebrachte avondmaaltijden. Twee studenten Rechten gaven aan dat ze eigenlijk niets met culturele activiteiten hebben, maar het kostte weinig moeite ze te overtuigen de interviewvragen alsnog te beantwoorden. De studenten hadden eigenlijk allemaal weinig overtuiging nodig om de vragen te beantwoorden, op een meisje en een groep meisjes na. Het ene meisje gaf aan dat ze te moe was. De groep meisjes voelde zich gepasseerd dat ik niet meteen aan ze vroeg of ze het wilden invullen, maar dat ik in eerste instantie naar iemand anders liep. Uit (nogal felle) opmerkingen die ze tegen elkaar maakten leidde ik af dat ze dachten dat ik ze discrimineerde (het waren meisjes van Turkse of Marokkaanse afkomst) en ik was te veel van mijn à propos om dit te weerleggen. Één van deze meisjes was wel bereid de vragen te beantwoorden. Zij dacht overigens dat CREA een soort kunstacademie is waar mensen studeren.

Avond

Vrijdag 16 oktober bezocht ik aan het begin van de avond (ongeveer 20.00 uur) het café van CREA. Bij de receptie van CREA was me verteld dat hier het publiek voor de theatervoorstelling van die avond zat. Er waren zo'n veertig mensen aanwezig in het café. Rondvraag leerde me dat slechts een klein deel van deze mensen nog studeerde. Drie studenten waren bereid de vragen te beantwoorden evenals twee oud-studenten, die net een jaar waren afgestudeerd.

Een meisje die de vragen beantwoordde gaf vlak daarvoor aan dat ze er eigenlijk nooit bij stilstond dat CREA eigenlijk deel van de UvA uitmaakt: 'Ik ben hier duizend keer per week, maar het voelt helemaal niet als de uni.'

Resultaten

Middag

De meeste respondenten kunnen wel iets noemen van wat er aangeboden wordt bij CREA, maar het beeld is vaak onvolledig. Twee van de respondenten vulden op deze vraag niets in, dus daarvan weet ik het niet:

- 'Workshops, cultureel zweverige dingen, die soms heel leuk zijn'
- 'Lezingen, cursussen, cabaret, muziek'
- 'Workshops, voorstellingen, lezingen'
- 'Lezingen en exposities'
- 'Muziek en acteren'
- 'Verschillende workshops en lessen in verschillende kunstdisciplines. Lezingen over verschillende vakgebieden binnen kunst en cultuur en voorstellingen van jonge makers in het universiteitstheater en CREA.' (Deze respondent studeert theaterwetenschap)

Van de acht respondenten geven er vijf aan dat ze de activiteiten niet bezoeken (twee daarvan zeggen dat ze pas net aan de UvA studeren dus dat ze er nog niet aan toe kwamen.) Één respondent geeft aan alleen CREA te bezoeken als een externe partij er iets organiseert (zoals TEDX, AUC, SIB, Extensus), één iemand gaat er naar toneel en koorlessen en de studente theaterwetenschappen zegt: 'Niet heel vaak meer, omdat ik in mijn studie veel iets professionelere culturele evenementen moet bezoeken.'

De personen die de activiteiten nooit bezoeken geven aan dat de activiteiten ze niet leuk lijken of dat ze het niet weten. Één geeft aan dat het haar wel leuk lijkt voor de mensen die talent hebben. De student die lessen volgt bij CREA zegt: 'Dat vind ik aangename activiteiten die een variatie aanbieden in een drukke studieweek.' De studenten theaterwetenschappen zegt: 'Heel goed dat ze [de activiteiten] er zijn. Ik denk dat het niveau soms wel wat omhoog mag, maar ik vind dat het nog meer onder de studenten gebracht moet worden.'

Speculaties over de doelstellingen van de UvA:

- 'Cultureel bewustzijn stimuleren, cultuur onder de studenten brengen, soort van programma naast de studie en de UvA onderscheidt zich ermee.'
- 'Verbreding en vorming van de geest. Mooie ontmoetingsplek.'
- 'Om studenten te interesseren in cultuur etc.'
- 'Dient onder andere het belang van onze culturele maatschappij.'
- 'Om studenten bewuster te maken van cultuur.'
- 'Omdat cultuur als iets belangrijks wordt gezien en de uni daar aan bij moet dragen.'
- 'Om zulke mensen ook een kans te geven zich te ontwikkelen.' (Dit slaat terug op haar antwoord op de vorige vraag: mensen die talent hebben.)
- 'Omdat kunst en cultuur bij de basis van de maatschappij horen en dus ook bij de universiteit als instelling.' (Zei de studenten theaterwetenschappen.)

138

Alhoewel niet iedereen weet wat er beter kan, hebben sommige respondenten wel suggesties:

- 'Meer diverse onderwerpen, stoffig imago oppoetsen.'
- 'Wat mij betreft mag het toegankelijker worden om zelf lezingen/workshops aan te bieden. Door studenten dus bijvoorbeeld kickworkshops.'
- 'Het groepsgevoel'
- 'Reclame maken, bekend maken.'
- 'Kenbaar maken van het programma onder studenten buiten de geesteswetenschappen.'

Avond

De meeste respondenten hebben wel een idee van wat er georganiseerd wordt. De antwoorden zijn vrij specifiek. Uit sommige antwoorden blijkt dat CREA als een aparte organisatie van de universiteit wordt gezien:

- 'Comedy, lezing, theater, debat, film'
- 'CREA – tentoonstellingen, lezingen, vertoningen, theater, filmmuseum, viewing van documentaires van de masterstudenten'
- 'Ik weet dat CREA activiteiten organiseert. Dat varieert van cursussen tot cabaretvoorstellingen'

- 'Ik weet geen specifieke kunst- en cultuuractiviteiten tenzij CREA hier ook onder valt, dan lezingen, theatervoorstellingen en vooral veel workshops en cursussen – filmmuseum eerste jaar media & cultuur.'
- 'Naar mijn idee wordt dat grotendeels aan CREA overgelaten. Maar ik hou me daar niet veel mee bezig, want ik ben druk met STA, waar ik zelf speel.'

Vier van de vijf respondenten geven aan de activiteiten te bezoeken. Één van hen benoemt dat ze vooral via haar huisgenoot bij CREA terechtkomt, want die speelt toneel. Het meisje dat zelf bij STA speelt zegt: 'De toneelgerelateerde activiteiten bezoek ik wel, vanwege STA. Vrienden spelen bij Placebo en zijn genomineerd voor Gouden Lammeren.'

Allen (ook die ene persoon die de activiteiten niet bezoekt) geven aan de activiteiten leuk te vinden. Één zegt vanwege de laagdrempeligheid en iemand anders noemt bovendien de lage prijs.

Op de vraag waarom de respondenten denken dat de universiteit het programma aanbiedt lopen de antwoorden weer uiteen. Één respondent heeft een opvallend veelomvattend beeld:

- 'Vermaak, ontwikkeling, creativiteit, ontspanning, verbinding.'
- 'Om studenten een podium te bieden om verschillende typen kunst en cultuur te laten zien.'
- 'Om studenten aan je te binden.'
- 'Creativiteit is belangrijk, ontwikkeling van hobby's etc.'
- 'Het is vrij divers, en dat hoort natuurlijk bij een maatschappelijk betrokken universiteit met een grote verscheidenheid aan studenten.'

Over wat er beter kan antwoordden slechts twee respondenten:

- 'Meer films, chillere filmzaal.'
- 'Het mag wat mij betreft wat meer buiten CREA geadverteerd worden. Vaak zie ik hier pas wat er allemaal te doen was.'

Bijlage 8. Studenteninterviews TU/e

Indrukken

Middag

Woensdag 14 oktober sprak ik rond 15.00 uur ongeveer vijftien studenten die pauzeerden in de universiteitsbibliotheek van de TU/e (het Metaforum). Acht van deze studenten hebben de vragen beantwoord.

Het was moeilijk om mensen zo ver te krijgen de vragen te beantwoorden omdat enkele studenten het idee hadden dat ze eigenlijk niet zo veel van kunst en cultuur wisten.

Een groep eerstejaars was ervan overtuigd dat ik niets aan hun antwoorden zou hebben en ze waren daar heel stellig in. Ze kenden Studium Generale niet en waren er ook nog nooit geweest. Ze vertelden dat ze pas een paar weken studeerden en er nog niet aan toegekomen waren. Dat verbaasde me, omdat ik eigenlijk had verwacht dat ze het wel zouden kennen, omdat een deel van het programma verplicht is. Maar wellicht speelt dat pas een rol in de loop van het studiejaar. Een meisje dat in het eerste jaar van haar master OML (Operations Management & Logistics) zit vertelde me bovendien dat het pas twee jaar is ingesteld dat de studenten verplicht een programma van SG moeten bezoeken.

Iemand die geen tijd had om de vragen te beantwoorden wist me te vertellen dat ze via een vriendin ooit bij SG terecht was gekomen, omdat die iets samen met ze organiseerde.

Twee vijfdejaars studenten TBK (technische bedrijfskunde) waren te overtuigen om de vragen te beantwoorden en toen ze het programmaboekje van Studium Generale zagen waren ze eigenlijk heel positief verbaasd dat de TU/e deze activiteiten organiseert. (Terwijl ik het programmaboekje bij de entree van alle gebouwen waar ik was heb zien liggen).

141

Avond

Woensdag 14 oktober bezocht ik 's avonds het filmtheater *De Zwarte Doos* om bezoekers van de filmvoorstelling *van Schneider vs. Bax* (2015, regisseur: Alex van Warmerdam) te spreken. De avond bleek helaas niet zo populair. Er kwamen slechts 4 bezoekers op af en die waren allemaal niet-student. Wel heb ik gesproken met de student-assistent van het Studium Generale Jelle Heersink (Vijfdejaars Architecture).

Hij dacht dat er zo weinig bezoekers zijn omdat het vanavond 'geen goede film' zou zijn. (Ik vond het meteen heel opvallend dat hij er zo'n kwalitatief label op plakt en ik kreeg de indruk dat hij dat eigenlijk alleen zei omdat het niet een bijzonder bekende film en bovendien een film van Nederlandse bodem is). (Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de films van Alex van Warmerdam een beroep doen op het vermogen om je als kijker open te stellen voor gebeurtenissen die niet per se een logisch en/of realistisch verklaard kunnen worden en dat dit niet zo goed past bij de manier van denken op de TU/e.)

Hij vertelde me bovendien dat SG hard werkt om meer naamsbekendheid onder de studenten te krijgen. Hij vertelde me verder dat het wanneer er een populaire 'Hollywoodfilm' gedraaid wordt, dat de zaal dan helemaal uitverkocht kan zijn. (Misschien wordt door studenten de link tussen *De zwarte doos* en SG niet gelegd?)

De filmprogrammering wordt gedaan door een commissie van studenten en Jelle zit zelf in een bestuurscommissie met onder meer ook enkele hoogleraren die het programma van SG evalueren.

Mijn indruk van de Zwarte doos is dat het eigenlijk helemaal geen studentikoze uitstraling heeft. Het bijbehorende Grand Café heeft een LUX-achtige stijl (volwassen-creatief-modern-gestileerd) en het publiek bestaat voornamelijk uit dertigplussers.

Resultaten

Sommige studenten hebben wel een aardig beeld van SG's programma. Veel benoemd zijn films en lezingen. Maar er zijn ook mensen die geen idee hebben:

- 'Concerten, films, lezingen, exposities, workshops en theater' (zei de student-assistent)
- 'Films, lezingen, voorstellingen etc. door Studium Generale'
- 'Films, voorstellingen, workshops, lezingen'
- 'Cultuur over Eindhovense bedrijven, soms foto-exposities' (deze student doelt waarschijnlijk op de jaarlijkse expo die SG organiseert naar aanleiding van de World Press Photo wedstrijd)
- 'Zwarte Doos, beelden'
- 'Films, muziek, sprekers. In mijn tijd nog Big Data/Big History etc.'
- 'Gaslab: workshops, concerten/shows, lezingen in de Blauwe Zaal'
- 'Sociaal verantwoorde vrijetijdbestedingen gesponsort en georganiseerd door de uni.'

Vier van de studenten die de vragen beantwoordden zijn nog nooit naar een programma van SG geweest. Één (de student-assistent) gaat regelmatig naar de films, een ander geeft aan dat hij in zijn eerste jaar de verplichte onderdelen heeft gevolgd, nog iemand anders gaat soms naar lezingen en de laatste geeft alleen aan dat hij het programma wel eens bezoekt.

142

De mensen die het programma nog niet hebben bezocht geven aan dat ze geen idee hebben of het leuke activiteiten zijn. De mensen die er wel zijn geweest geven aan dat ze het wel leuk en interessant vonden.

Één van de respondenten geeft aan dat het volgens hem niet echt leeft omdat veel studenten het al druk genoeg hebben met het verenigingsleven.

Speculaties over de reden waarom de universiteit dit programma aanbiedt lopen uiteen:

- 'Om de kennis van studenten in een breder vlak te vergroten' (zei de student-assistent)
- 'Om studenten een bredere kijk te geven en interessant'
- 'Sociale activiteiten naast een technische studie'
- 'Om te leven buiten uni'
- 'Voor een milieu waarbij haar studenten meer belezen en minder wereldvreemd raken'
- 'Ter bredere ontwikkeling van studenten. Mij lijkt zelf bestuurs/commissiewerk te doen voor ontwikkeling'
- 'Verrijking en subsidie'
- 'Sociale ontwikkeling, culturele verrijking, sociale cohesie'

Wat er beter kan volgens de studenten:

- 'De zichtbaarheid' (zei de student-assistent)

- 'Meer promotie'
- 'Bekendheid bij de verschillende faculteiten'
- 'Niks'
- 'Meer aansluiting, toegankelijker'
- 'Meer geld naar studentenverenigingen, meer workshops en actiever aanbieden, eventueel icm een kleiner aanbod'
- 'Betere integratie met studierichtingen'
- 'Beter communicatie'

Bijlage 9. Studenteninterviews RU

Indrukken

Op dinsdag 17 november bezocht ik het concert van Matt Winson, een indie-folkband, in het CultuurCafé. Vlak voordat het concert om half negen begon sprak ik enkele studenten en ook enkele recent afgestudeerden. Er waren ongeveer dertig bezoekers, maar ik vroeg niet iedereen voor het interview, om het concert minimaal te verstoren. Ik vond tien studenten die bereid waren de vragen te beantwoorden. Er waren er die speciaal voor het concert kwamen en er waren er die er in eerste instantie slechts kwamen om wat te drinken. In ieder geval drie van de respondenten zitten in de laatste categorie.

Het CultuurCafé heeft een redelijk studentikoze uitstraling, wellicht omdat zichtbaar is dat studenten de avond verzorgen: het podium wordt gerund door studenten. Dat dit niet per se geheel vlekkeloos verloopt is onder meer merkbaar aan de piep die klinkt vlak voordat het concert begint.

Één van de studenten die ik sprak werkt ook achter de bar van het CultuurCafé. Hij nam het interview gretig aan, omdat hij graag liet horen wat hij er van vindt. Hij gaf aan dat hij, omdat hij nu eenmaal veel avonden georganiseerd door Cultuur op de Campus meemaakt ook altijd ziet wat er fout gaat: 'Ik wordt ook geconfronteerd met al het gestuntel.'

Twee meisjes gaven aan enkele leden van Cultuur op de Campus te kennen en in dat verband regelmatig activiteiten te bezoeken.

Twee meisjes die ik interviewde spraken geen (of nauwelijks) Nederlands, dus die vroeg ik de vragen in het Engels te beantwoorden. Zij gaven aan dat ze eigenlijk nooit kijken naar het programma van Cultuur op de Campus. (Terwijl dat toch grotendeels in het Engels wordt gepresenteerd.)

145

Resultaten

Van de tien respondenten blijkt het idee van welke culturele activiteiten die er op de universiteit worden georganiseerd uiteen te lopen:

- 'Muziek, theater, lezingen en de kunstvitruine op de bèta.'
- 'Cultuur op de Campus, Rooie Hoed, bandavond Aesculaaf, comedy-avond'
- 'Concerts'
- 'I don't know'
- 'Muziek, schilderijen, zóveel.'
- 'CodC: muziek, cabaret, films, exposities.'
- 'Muziek, theater, film, kunst, Stukafest, evenementen over het jaar verdeeld.'
- 'Concerten in het CultuurCafé, kunstobjecten in de gebouwen (vooral Grotius), Stukafeest (omdat het bij Cultuur op de Campus hoort), lezingen (vooral van SPiN), verenigingen en hun activiteiten (maar telt dat bij de uni?)
- 'Exposities, muziek, theater, film, lezingen.'

Eigenlijk alle studenten, op de twee internationale meisjes na, geven aan dat ze de culturele activiteiten bezoeken. Sommigen zeggen soms en andere geven aan dat ze regelmatig gaan. Één meisje zegt zelfs dat ze 'maar' twee keer per maand gaat. (Terwijl dat niet per se weinig is.)

Zes van de tien respondenten geven aan dat ze de activiteiten leuk vinden. Één van deze zes geeft een uitgebreid antwoord: 'Goed, kwalitatief hoog voor studentenprogrammeringen. Jammer dat ze niet altijd goed bezocht zijn.' De twee internationale meisjes geven geen mening en de jongen die in het CultuurCafé werkt en zijn vriend geven aan dat het programma ze niet altijd aanstaat. Over de muziek zeggen ze: 'Te hipster en te experimenteel', en de ander zegt: 'Te soft en te theaterachtig.'

De antwoorden op de vraag 'Waarom denk je dat de universiteit dit programma aanbiedt?':

- 'Voor wat verbreding en ze zorgen dat ik op de uni ook in contact kom met studenten van andere faculteiten' (Deze respondent studeert natuurkunde.)
- 'Voor de algemene ontwikkeling van de student.'
- 'To gather students and staff together, to create fun time.'
- 'Because Radboud is going to be the pioneer in bilingualism among other Dutch Universities. That's why it would like to attract students from all over the world. To this end it needs to provide students with some cultural events. These events can make these students' life in Nijmegen better and happier and accordingly the application rate for different programs across Radboud campus goes up.'
- 'Studenten meer op de campus houden.'
- 'Voor vermaak.'
- 'Om studenten op een laagdrempelige manier in aanraking te laten komen met cultuur.'
- 'De universiteit biedt dat volgens mij aan omdat ze studenten meer willen betrekken bij de universiteit en om te laten zien dat ze meer zijn dan alleen maar vakken. Misschien ook om meer een band te scheppen.'
- 'Culturele verbreding, al wordt door het experimentele gehalte de kloof tussen "mainstream" en "cultureel verantwoord" te groot.'
- 'Culturele verbreding, creativiteit en vermaak.'

146

Ten slotte hebben de respondenten deze suggesties ter verbetering:

- 'Ik denk dat sommige bèta's en misschien ook rechten- of geneeskundestudenten denken dat Cultuur op de Campus niet voor hen bedoeld is.'
- 'Promotie op medische faculteit.'
- 'It would be great to include programs from different cultures, especially from less known cultures. I suppose in that case international staff will also help and they'll feel more at home/part of the social community at the uni.'
- 'The events should be advertised better. Not every student knows about cultural activities across campus. Also they should try to cover east to west, meaning all the cultures. To this end the university could offer some professional assistance to student associations and other organizations which provide and organize these events. The helps can be in the form of meeting with some cultural expert in order to have a better understanding of different cultures.'
- 'Meer promotie hiervoor.'
- 'De PR! Ik denk dat er nog meer mensen zijn die culturele activiteiten leuk vinden, maar niet door de huidige communicatiekanalen bereikt worden.'

- 'Ik vind meestal dat niet goed bekend wordt gemaakt welke activiteiten er plaats gaan vinden. Daardoor heb ik al veel activiteiten gemist en van veel heb ik gewoon überhaupt niet gehoord. Terwijl de activiteiten echt wel leuk zijn!'
- 'De promotie!'
- 'Iets meer bands die wat harder spelen en de geluidstechniek kan beter geregeld.'

Bijlage 10. Interviewvragen studenten

Middels deze enquête verken ik de visie van studenten op het culturele programma en de beschikbare faciliteiten van SG/CREA/Cultuur op de Campus.

Naam:

Studie:

Studiejaar:

Leeftijd:

- ~ Waaruit bestaat volgens jou de programmering van kunst- en cultuuractiviteiten op jouw universiteit?

[Folder laten zien]

- ~ Bezoek je deze activiteiten wel eens?

149

- ~ Wat vind je van deze activiteiten?

- ~ Waarom denk je dat de universiteit dit programma aanbiedt?

- ~ Wat kan er wat jou betreft beter?